

ΑΡΧΕΙΟΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΙ

ΤΟΜΟΣ 11.

ΕΤΟΣ 11. (1931)

Η ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΚΡΙΣΙΣ ΙΔΙΑ, ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

ΤΠΟ

ΧΡ. ΕΥΕΛΠΙΔΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ γεωργικὴ κρίσις, ὡς σύγχρονον γεγονός, πολὺ ὀλίγον ἔχει μελετηθῆ μέχρι τοῦδε εἰς τὰς διαφόρους αὐτοῦ ἀπόψεις. Ἀποτελεῖ παγκόσμιον φαινόμενον τὸ ὁποῖον ὁμως παρουσιάζεται, ἀναλόγως τῶν τοπικῶν συνθηκῶν, ὑπὸ διαφόρους μορφὰς καὶ συχνὰ μὲ διάφορα ἀποτελέσματα.

Προβαίνοντες εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ ζητήματος τούτου εἰδικώτερον διὰ τὴν Ἑλλάδα, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ἐξετάσωμεν καὶ τὴν διεθνῆ αὐτοῦ ἄποψιν, ἐφ' ὅσον ὑφιστάμεθα τὸν ἀντίκτυπον αὐτῆς.

Ἡ γεωργικὴ κρίσις προέρχεται ἀπὸ τὴν δυσμενῆ διατάραξιν τοῦ οἰκονομικοῦ ἰσοζυγίου τοῦ γεωργοῦ εἰς εὐφραίαν κλίμακα ποσοτικῶς, τοπικῶς καὶ χρονικῶς. Τὰ προκαλέσαντα αὐτὴν αἰτία εἶνε διαφόρου φύσεως, ἀναγόμενα εἰς τὴν παραγωγὴν, τὴν κατανάλωσιν καὶ τὴν κυκλοφορίαν τῶν προϊόντων, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς νομισματικά καὶ πιστωτικά φαινόμενα. Δὲν εἶνε ὁμως ἄσχετα πρὸς αὐτὴν καὶ ἄλλα γεγονότα τῶν ὁποίων ἡ ἐξέτασις ἐξέρχεται τοῦ πλαισίου τῆς παρουσίας, ὡς ἡ πολιτικὴ κρίσις ποὺ παρουσιάζεται εἰς πλείστα Κράτη, ἡ κοινωνικὴ κρίσις ποὺ ἐξεδηλώθη ἢ ὑπολανθάνει εἰς πολλὰς χώρας καὶ ἰδίᾳ ἡ ἠθικὴ κρίσις ποὺ ἀπλώνεται εἰς ὅλην σχεδὸν τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ἐμφανίζεται ἐντονωτάτη παρ' ἡμῖν.

Ἡ γενικὴ μελέτη τῶν ληπτέων διεθνῶς μέτρων πρὸς θεραπείαν τῆς γεωργικῆς κρίσεως, ἐκτὸς ὅτι προϋποθέτει τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν τῶν ἐκασταχοῦ τεχνικῶν, οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν συνθηκῶν, θὰ προσέδιδεν εἰς τὴν παροῦσαν πλατωνικὴν μᾶλλον μορφήν, ἐστερημένην πρακτικῆς σημασίας. Διὰ τοῦτο ἀρκούμεθα εἰς τὴν σύντομον ἐπισκόπησιν τῶν ληφθέντων πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς κρίσεως μέτρων εἰς τὰ διάφορα Κράτη καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν μελέτην τῶν ἐνδεικνυομένων, καθ' ἡμᾶς, διὰ τὸν τόπον μας φαρμάκων.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 20. Νοεμβρίου 1930

ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Ἡ ἔκτασις τῆς κρίσεως

Συχνὰ ἀκούομεν ὅτι ὀρισμένη ἀγροτικὴ περιφέρεια ἢ ὀρισμένος γεωργικὸς κλάδος ἐφθίσζεται εἰς στενόχωρον οἰκονομικὴν θέσιν. Τοῦτο προέρχεται κυρίως εἴτε ἀπὸ θεομηνίας, ἰδίᾳ ξηρασίαν καὶ πλημμύρας, εἴτε ἀπὸ ἀσθενείας αὐτῶν, αἵτινες ἐλαττοῦνουν καὶ καταστρέφουν ἐνίοτε τὴν παραγωγὴν ἢ τὴν ἀξίαν τῆς. Πολλάκις συμβαίνει καὶ τὸ ἀντίθετον. Ἡ ὑπερπαραγωγή εἰδους τινός, ἐφ' ὅσον δὲν καθίσταται ἐφικτὴ ἢ ἱκανοποιητικὴ διάθεσις του, προκαλεῖ ἐπίσης δυσανάλογον πρὸς τὴν παραγωγὴν πτώσιν τῆς τιμῆς αὐτοῦ, εἰς τρόπον ὥστε ὁ γεωργὸς νὰ μὴ καλύπτῃ ἐκ τῆς ἐσοδείας του τὰ καλλιεργητικὰ του ἔξοδα, συμπεριλαμβανομένων ἐννοεῖται καὶ τῶν ἡμερομισθίων αὐτοῦ. Εἰς τὰς δύο ἀνωτέρω περιπτώσεις ὑποπαραγωγῆς ἢ ὑπερπαραγωγῆς λέγεται κοινῶς ὅτι ὑπάρχει τοπικὴ κρίσις ἢ κρίσις γεωργικοῦ τινός κλάδου. Τοιαῦται, κρίσεις παρουσιάσθησαν πολλάκις μέχρι σήμερον εἰς τὴν ζωὴν τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐξακολουθοῦν δὲ νὰ ἐμφανίζονται, ὑπὸ δευτέτην μάλιστα μορφήν, ἰδίᾳ εἰς χώρας στερουμένας ἐπαρκῶν συγκοινωνιῶν ὡς ἡ Κίνα, αἱ Ἰνδίαί, ἡ Ρωσία κλπ.

Ἡ κρίσις ὅμως, ἡ ὁποία πλήττει τὴν παραγωγὴν μας ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὸ τρέχον τοιοῦτον, παρουσιάζει ὡς ἰδιαιτέρον χαρακτηριστικὸν τὸ φαινόμενον τῆς γενικότητος. Ἐπεκτείνεται εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας μας καὶ εἰς ὄλους τοὺς κλάδους τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς. Ἐπεκτείνεται ἐπὶ πλέον καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, εἰς ὅλα τὰ Κράτη, ὕχι μόνον ἐν Εὐρώπῃ ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλας τὰς Ἠπείρους.

Διαφέρει ἄρα κατὰ τοῦτο, τῆς γεωργικῆς κρίσεως, ἡ ὁποία ἐνέσχυεν εἰς Εὐρώπην κατὰ τὸ 1880 καὶ διήρκεσεν μέχρι καὶ πέραν τοῦ 1900. Καθότι κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἡ ἀθρόα εἰσαγωγή γεωργικῶν εἰδῶν καὶ πρὸ πάντων σίτου ἐξ Ἀμερικῆς προεκάλεσε μὲν δεξιάν κρίσιν ἐν Εὐρώπῃ ἀλλὰ τὴν εὐμάρειαν μᾶλλον τῶν πέραν τοῦ Ἀτλαντικοῦ γεωργῶν, εὐρισκομένων ὑπὸ καλλιτέρας συνθήκας παραγωγῆς ἀπὸ τοὺς συναδέλφους των τοῦ Παλαιοῦ Κόσμου. Σήμερον ὅμως ἡ κρίσις ἀφορᾷ καὶ αὐτὰ τὰ ὑπερωκεάνεια Κράτη, ἴσως μάλιστα αὐτὰ περισσότερον τῶν πλείστων εὐρωπαϊκῶν, καθ' ὃ ἐξαγωγικά κατ' ἐξοχὴν γεωργικῶν προϊόντων.

Βεβαίως τὰ καθ' ἕκαστον χαρακτηριστικὰ τῆς γεωργικῆς κρίσεως διαφέρουν ἀναλόγως τῆς φύσεως τῶν καλλιεργειῶν καὶ τῶν συνθηκῶν ὑφ' αἷς ἐκτελοῦνται, ἐπομένως καὶ ἀναλόγως τῶν διαφορῶν περιφερειῶν. Τὸ κοινὸν ὅμως χαρακτηριστικὸν τῆς κρίσεως πάντων τῶν γεωργικῶν εἰδῶν καὶ πασῶν τῶν χωρῶν εἶνε ἡ διατάραξις τοῦ ἰσοζυγίου μεταξὺ ἀφ' ἐνός τῆς προσόδου τοῦ γεωργοῦ ἀφ' ἑτέρου δὲ τῶν ἐξόδων καὶ τῶν λοιπῶν βαρῶν αὐτοῦ.

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἡ σημερινὴ κρίσις εἶνε γενικωτέρα, ἐπεκτεινομένη καὶ εἰς τοὺς ἄλλους κλάδους τῆς παραγωγῆς, εἰδικώτερον δὲ εἰς τὴν βιομηχα-

νίαν. Εἶνε ἀναμερισιβήτητος ἡ ἐπίδρασις τῆς γεωργικῆς κρίσεως ἐπὶ ὅλων τῶν κλάδων τῆς παραγωγῆς, ἀφοῦ οἱ γεωργοὶ ἀποτελοῦν τὴν μεγάλην μάζαν τῶν καταναλωτῶν βιομηχανικῶν προϊόντων, ὡς καὶ τοὺς κυριωτέρους τροφοδότας τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν συγκοινωνιῶν. Παρὰ τὴν ἀλληλεξάρτησιν ὅμως τῶν οικονομικῶν φαινομένων, πρέπει νὰ διεστέλωμεν τὰς κρίσεις τῆς γεωργίας ἀπὸ τὰς κρίσεις τῆς βιομηχανίας, καθότι αὐταὶ δὲν ἀφείλονται εἰς τὰ αὐτὰ αἴτια, δὲν διέπονται ἀπὸ τοὺς αὐτοὺς κανόνας καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ θεραπευθῶσι δι' ὁμοίων μέτρων.

Ὅπως παρατηρεῖ ὁ Κάσσελ, ἐνῶ ἡ βιομηχανικὴ παραγωγή ὑπόκειται εἰς τὰς κυκλικὰς κρίσεις, εἰς τὴν γεωργικὴν τοιαύτην πρωτεύουσαν θέσιν κατέχουν αἱ ἀγροσφαιρικαὶ συνθήκαι (1). Εἶνε ἀληθὲς ὅτι εἰς τινὰς κλάδους τῆς γεωργικῆς καὶ κτηνοτοτροφικῆς παραγωγῆς παρατηροῦνται ἐναλασσόμεναι φάσεις ὑπερπαραγωγῆς καὶ ὑποπαραγωγῆς πολλῶν ἐτῶν, ἀφειλόμεναι ἐπίσης εἰς τὸν χρόνον ὅστις διαρρέει μεταξὺ τῆς προετοιμασίας τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς ἐποχῆς τῶν ἀποδόσεων. Παρὰ τὴν προϊούσαν ὅμως ἐκβιομηχανοποίησιν τῆς γεωργίας, δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπεκτείνωμεν εἰς αὐτὴν τὸν κανονικὸν σχεδὸν ρυθμὸν τῆς διαδοχῆς τῶν καταστάσεων, ὅστις χαρακτηρίζει σήμερον τὴν βιομηχανικὴν παραγωγήν. Λεπτομερεῖς ἄλλωστε ἀναλύσεις τοῦ καθηγητοῦ Ἀφταλιὸν κατέληξαν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι αἱ τιμαὶ τῶν εἰδῶν διατροφῆς π.χ. διαφεύγουν, κατὰ μέγα μέρος, τῶν κυκλικῶν διακυμάνσεων, αἵτινες ἀνυψοῦν ἢ καταρρίπτουν περιοδικῶς τὰς τιμὰς τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων (2).

Ἐκτὸς τῶν τοπικῶν κρίσεων, αἱ γεωργικαὶ τοιαῦται παρουσιάζουν συνήθως τὸ χαρακτηριστικὸν διαρκείας. Οὔτω ἐνῶ αἱ κυκλικαὶ κρίσεις, ἔρχονται καὶ παρέρχονται σχετικῶς ταχέως, ἀφοῦ ἀπὸ τοῦ 1850 μέχρι σήμερον ἦτοι ἐντὸς 80 ἐτῶν ἀριθμοῦνται εἰς δέκα (3), ἡ σημερινὴ γεωργικὴ κρίσις εἶνε ἡ τετάρτη ἀπὸ τοῦ 1800, ἦτοι ἐντὸς 130 ἐτῶν (4).

Ἡ πρώτη ἐσημειώθη μετὰ τὸ πέρας τῶν πολέμων τοῦ Μ. Ναπολέοντος καὶ κυρίως ἀπὸ τοῦ 1820 καὶ διήρκεσε μέχρι τοῦ 1827, ἦτοι ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη. Ἀφορμὴ αὐτῆς ὑπῆρξεν ἡ ὑποκείμεσις τῶν προϊόντων μέχρι τοῦ τρίτου τῆς τιμῆς των, ἐνῶ τὰ ἡμερομίσθια ἐκρατήθησαν ἀμετάβλητα, οἱ τόκοι παρέμειναν οἱ αὐτοί, οἱ φόροι ἠδὲξήθησαν καὶ αἱ πιστώσεις περιορίσθησαν εἰς τὸ ἐλάχιστον.

Ἡ δευτέρα ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1870 καὶ ἐνετάθη κυρίως ἀπὸ τοῦ 1880, διαρκέσασα μέχρι τοῦ 1906, ἦτοι ἄνω τῶν 25 ἐτῶν. Ἐν Ἀγγλίᾳ ὅπου δὲν ὑφίσταντο προστατευτικοὶ δασμοί, ἡ τιμὴ τοῦ σίτου κατῆλθεν εἰς 43% τῆς κατὰ μέσον ὄρον τιμῆς τῶν ἐτῶν 1851—75, ἐνῶ εἰς τὰς λοιπὰς χώρας τῆς Ἑπιρωτικῆς Ἑξωρῶπης, ἡ εἰσαγωγή καὶ ἐπαύξησις τῶν προστατευτικῶν

(1) G. Cassel, *Traité d' économie Politique* (4 ἔκδοσις) II, σελ. 245 (γαλλ. μετ.)

(2) A. Aftalion, *Les crises périodiques de surproduction*, Paris 1913

(3) A. Aftalion, *La crise mondiale*, εἰς *Revue de Paris*, 15 Ἰουλίου 1930.

(4) C. von Dietze, *die gegenwärtige Agrarkzisis*, Berlin, 1930, σελ. 6. καὶ ἐπ.

διασμών ἐκρίτησαν τὴν τιμὴν αὐτοῦ εἰς τὰ 64% τῆς ἀνωτέρω τιμῆς. Ἡ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην πτώσις τῆς τιμῆς τοῦ σίτου ἦτο συνέπεια τῆς ὡς ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τῶν συγκοινωνιῶν, συμμετοχῆς εἰς τὴν διεθνή ἀγορὰν τῶν Ἑν. Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, τοῦ Καναδά, τῆς Ἀργεντινῆς, τῆς Αἰθιοπίας καὶ τῆς Ρωσίας, ἡ ὁποία ἀνέπτυξε τότε τὸ σιδηροδρομικὸν τῆς δίκτυον.

Ἡ τρίτη κατὰ σειράν γεωργικὴ κρίσις ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ 1920 καὶ διήρκεσε μόνον μέχρι τοῦ 1924. Αὕτη ὀφείλεται εἰς τὴν συγκέντρωσιν σοβαρῶν κατὰ τὸν πόλεμον διαθεσίμων ἰδίᾳ δημοτικῶν καὶ κυρίως εἰς τὴν ἀπότομον μετὰ τὸν πόλεμον ἀνάπτυξιν τῆς εὐρωπαϊκῆς καὶ παγκοσμίου γεωργίας ὡς ἐκ τῶν ληφθέντων πανταχοῦ μέτρων, τῆς ἐπιστροφῆς τῶν στρατιωτῶν εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ πρὸ παντὸς τῆς ὑπερβολικῆς ὑψώσεως τῆς τιμῆς τῶν προϊόντων τῆς γῆς.

Τέλος ἡ σημερινὴ κρίσις ἀρχίζει ἀπὸ τοῦ 1928 καὶ οὐδόλως διαφαίνεται τὸ τέρμα τῆς, παρὰ τὰ ληφθέντα εἰς ὅλα τὰ κράτη πρὸς καταπολέμησιν αὐτῆς μέτρα.

Ἡ πτώσις τῶν τιμῶν.

Εἶνε γενικῶς παραδεδεγμένον ὅτι ἡ σημερινὴ κρίσις, ὀφείλεται, ὡς καὶ αἱ προηγούμεναι ὡς ἄνω γεωργικαὶ κρίσεις, εἰς τὴν πτώσιν τῶν τιμῶν τῶν γεωργικῶν προϊόντων.

Ὡς παρετήρησεν ἤδη ὁ Ζολλά (1), ἡ πτώσις τῶν τιμῶν ἔστω καὶ μικρὰ ἐπηρεάζει δυσαναλόγως τὴν γεωργικὴν ἐκμετάλλευσιν. Οὕτω ἐὰν μία καλλιέργεια μὲ ἔξοδα 500 δραχ. κατὰ στρέμμα ἀποφέρει 100 ὀκάδας σίτου πρὸς 8 δραχμάς κατ' ὀκᾶν, μένει διαφορὰ ὑπὲρ τοῦ παραγωγοῦ (800 - 500) 300 δραχμῶν κατὰ στρέμμα. Ἐὰν ὅμως ἡ τιμὴ τοῦ σίτου πέσῃ εἰς 6 δραχμάς κατ' ὀκᾶν δηλ. ὑποστῇ μείωσιν 25%, καὶ ἐὰν ἀκόμη τὰ καλλιεργητικὰ ἔξοδα μειωθοῦν κατὰ τὸ αὐτὸ ποσοστὸν 25%, τὸ κατὰ στρέμμα κέρδος μειοῦται εἰς (600 - 375) 225 δραχμάς. Ἀλλὰ συνήθως αἱ καλλιεργητικαὶ δαπάναι παραμένουν αἱ αὐταί, ἢ τοῦλάχιστον ἡ ἐλάττωσις των δὲν δύναται νὰ ἀκολουθήσῃ ἀναλόγως τὴν μείωσιν τῆς τιμῆς τοῦ προϊόντος, ἐξ οὗ καὶ ἡ μεγαλυτέρα ζημία τοῦ παραγωγοῦ ὡς κατὰ τὸ ἀνωτέρω παράδειγμα, 600 - 500 = 100, ἦτοι κέρδος 12,5%, ἀντὶ 37,5%, εἰς τὸ ὅποιον περιλαμβάνεται καὶ ἡ ράντα τῆς γῆς. Ἐπίσης τὰ αὐτὰ περίπου παραμένουν τὰ γενικὰ ἔξοδα καὶ βάρη τῆς οἰκογενείας τοῦ γεωργοῦ.

Πρέπει ἀφ' ἑτέρου νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἡ πτώσις τῶν τιμῶν ἐπηρεάζει τὰ κέρδη τοῦ γεωργοῦ, ἐφ' ὅσον ἐλαττώνει τὰς εἰσπράξεις του. Ἄλλ' αἱ εἰσπράξεις ὑφίστανται τὰς ἐπιδράσεις τῆς διακυμάνσεως τῶν τιμῶν μόνον προκειμένου περὶ προϊόντων πωλουμένων εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ οὐχί

(1) D. Zolla, La crise agricole, Paris 1903, Σελ. 111.

καταναλισκομένων ὑπὸ τοῦ παραγωγοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας του, ἢ χρησιμοποιοιουμένων εἰς τὴν ἐκμετάλλευσίν του (σπόρος, τροφαὶ διὰ τὰ ζῶα, κατανάλωσις ἐργατῶν). Ποῖα εἶνε ἡ ἀναλογία τῶν οὕτω καταναλισκομένων εἰδῶν εἰς ἐκάστην γεωργικὴν ἐκμετάλλευσιν; Ἡ ἀναλογία αὕτη εἶνε μεγάλη εἰς τὰς χώρας μὲ κλειστὴν οἰκονομίαν τῆς χωρικῆς οἰκογενείας, ἐνῶ αὐξάνει εἰς τὰς προηγμένας κεφαλαιοκρατικῶς χώρας, ὅπου ἐπικριτεῖ ἡ εἰδίκευσις τῶν καλλιιεργειῶν, φθίνουσα μέχρι τῆς μονοκαλλιιεργείας. Ἄλλ' ἐνῶ ἡ Ἑλλάς δὲν εὐρίσκεται μεταξὺ τῶν πλέον ἐξελγμένων κεφαλαιοκρατικῶς χωρῶν, ἡ ἀναλογία αὕτη εἶναι παρ' ἡμῖν πολὺ μικροτέρα ἀπὸ τὰς ἄλλας χώρας τῆς Εὐρώπης, ἐνεκα τῆς εἰδίκευσεως τῶν γεωργῶν μας, κατὰ περιφερείας, εἰς τὴν παραγωγὴν εἶδους τινὸς μόνου. Οὕτω καπνοπαραγωγὸι τῆς Ἀν. Μακεδονίας, σταιφιδοπαραγωγὸι τῆς Πελοποννήσου, βαμβάκοκαλλιιεργηταὶ τῆς Κωπαίδος, σηροτρόφοι τοῦ Ἐβρου, μονοκαλλιιεργηταὶ σίτου τῆς Θεσσαλίας, νομάδες κτηνοτρόφοι καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα παράγουν ἀποκλειστικῶς σχεδὸν διὰ τὴν ἀγοράν, προμηθεύομενοι ἐξ αὐτῆς τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα.

Ἐπομένως αἱ διακυμάνσεις τῶν προϊόντων αὐτῶν ἔχουν ἄμεσον ἀντίκτυπον ἐπὶ τῆς οἰκονομίας των, ἥτις εἶνε παρ' ἡμῖν κυρίως χρηματικὴ. Ἡ Ἑλληνικὴ ὁμως ἀγορὰ δὲν εἶνε, γενικῶς, σημαντικὴ, δυναμένη νὰ ρυθμίση τὰς τιμὰς τῶν γεωργικῶν προϊόντων, ἀλλ' ἰσχύει τὸν ἀντίκτυπον τῶν τιμῶν τῶν εἰς τὰ μεγάλα κέντρα παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως. Αἱ τιμαὶ τῶν κυριωτέρων γεωργικῶν εἰδῶν εἰς τὰ κέντρα ταῦτα ὑπέστησαν τὰς κάτωθι διακυμάνσεις ἐντὸς τῆς τελευταίας τετραετίας (1).

Εἶδος	Μὴν Σεπτέμβριος				
	1913	1927	1928	1929	1930
Σίτος Σικᾶγον					
κατὰ μπουσέλ (1) εἰς σέντσι	91,1 3	163,1 8	128,5 8	131,1 2	77,4
Σικάλις ὁμοίως (2)	66	114,7 8	122,3 8	102,7 8	46,1 8
Κριθῆ " (2)	46	80,1 8	80,1 2	75,5 8	28,7 8
Βρώμη " (2)	34	60,1 3	60,1 4	69,1 6	30,1 8
Ἄραβόσιτος " (2)	61,5 8	88,1 8	94,3 8	101,7 8	85,3 8
Ζάχαρις (κατὰ λμπ. (3)	3,5	4,75	4,22	4,02	1,03
Βάμβαξ (θ. κατὰ λμπ. (3)	9,84	16,77	19,15	17,33	10,30
Εἰς Λιβερπούλ.—Σακελλαρίδη (Αἰγύπτου).					

Σημ. (1)=1 μπουσέλ σίτου = 27.22 χγ.

(2)=1 μπουσέλ σικάλεως κτλ. = 25.4 χγ.

(3) 1 λίμπρα = 0.4536 χγ.

Ἦτοι ἡ τιμὴ τοῦ σίτου εἰς Σικᾶγον ἔπεσε τὸν Σεπτέμβριον 1930, ἐν σχέσει πρὸς τὰς τιμὰς τοῦ Σεπτεμβρίου 1927 κατὰ 52,66οο, τῆς σικάλεως, κατὰ 59,66οο, τῆς κριθῆς κατὰ 65οο, τῆς βρώμης κατὰ 50,02οο, τοῦ

(1) La Crise économique mondiale εἰς Bulletin mensuel de la Société des Banques Suisses, Ὀκτώβριος 1930.

ἀραβοσίτου κατά 3,540), τῆς ζαχίρφως κατά 88,32. Ἐπίσης ἡ τιμὴ τοῦ βάμβακος εἰς Ἀγγλίαν ἔπεσε κατά 38,59. Σημειωτέον ὅτι αἱ τιμαὶ τοῦ ἀραβοσίτου παρέμειναν σταθεραὶ εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας, ἔνεκα τῆς ἐφετεινῆς ξηρασίας, ἐνῶ εἰς τὰς λοιπὰς ἀγορὰς ἢ πτωσίς αὐτῶν ἠκολούθησε τὴν αὐτὴν περίου, ἐνίστε δὲ ἐντονωτέραν, τὴν πτωτικὴν καμπύλην τοῦ σίτου. Οὕτω ἡ τιμὴ τοῦ Ρουμανικοῦ ἀραβοσίτου εἰς τὴν Βραΐλαν, τὸν μῆνα Ὀκτώβριον, ἀπὸ 739 λέι κατά 100 κιλὰ τῷ 1928, ἔπεσεν εἰς 405 τῷ 1929 καὶ εἰς 244 τῷ 1930 (1), ἥτοι ἐσημείωσε μείωσιν κατά 53,660).

Γενικῶς κατά τὰ τελευταῖα ἔτη, ἡ τιμὴ τῶν σιτηρῶν καὶ λοιπῶν γεωργικῶν προϊόντων, ἐν σχέσει πρὸς τὴν προπολεμικὴν, ἦτο εἰς χρυσὸν κατά 50 ἢ 60% ἀνωτέρα αὐτῆς. Ἄλλ' ἀπὸ διετίας ἢ κατάστασις ἤλλαξεν ἐντελῶς καὶ ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ τὰ σιτηρά. Βεβαίως ἡ γεωργία ἐγγώρισε καὶ ἄλλας κρίσεις ἐκ τῆς πτώσεως τῆς τιμῆς τῶν προϊόντων τῆς. Ἄλλ' εἰς τὴν κρίσιν τοῦ 1880 ἢ ὑποχώρησις τῶν τιμῶν, ἐπίσης σοβαρά, δὲν ἦτο τόσο ἀτόμος ἀλλ' ὑπῆρξε κλιμακωτή, ἐπὶ μακρὰν σειρὰν δεκάδος ἐτῶν (2). Κατὰ τὴν κρίσιν πάλιν τοῦ 1920, αἱ τιμαὶ ἔπεσαν μὲν ἀποτόμως ἀλλ' ἀπὸ ἓνα ἐπίπεδον κατὰ πολὺ ἀνώτερον ἀπὸ τὸ σημεῖον τῆς ἐκκινήσεως αὐτῶν τῷ 1928, ὅποτε ἤρχισε ἡ σημερινὴ κρίσις. Τοῦτο ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὰς νὰ κρατηθοῦν εἰς ἓνα ἐπίπεδον κατὰ πολὺ ὑψηλότερον τῶν ἐλαχίστων (minima) εἰς τὰ ὁποῖα ἐφθάσαμεν σήμερον, ὑπερβάντες ὅλα τὰ ἐλάχιστα τοῦ 1921 καὶ τὰ πλεῖστα τοῦ 1923. Ὡς παρατηρεῖ εἰς ἔκθεσιν του καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς Οἰκονομικῆς Ἐταιρίας τῆς Βουλγαρίας Πρωθυπουργὸς κ. Α. Λιάτσεφ, ἡ τιμὴ τῶν σιτηρῶν ἐν Βουλγαρίᾳ θὰ ἦτο κανονικὸν νὰ μὴ ὑπερβαίη τ' ἀνώτατα ὄρια τῆς προπολεμικῆς τιμῆς ἢ ἀνωτάτη τιμὴ τοῦ σίτου ἦτο τότε 0.18 λέβα χρυσά, ἥτοι μὲ τὴν τρέχουσαν σημερινὴν ἀξίαν, 4 λέβα χάριτινα κατά χγ. Σήμερον ἡ τιμὴ του εἶνε ἐν Βουλγαρίᾳ μόνον 3,50 λέβα (3). Ἡ κατάστασις ὅμως τῶν γεωργικῶν προϊόντων εἰς τὴν ἀγορὰν εἶνε, νομίζομεν, δυσμενεστέρα ἔνεκα τῆς μειώσεως τῆς ἀνταλλακτικῆς ἀξίας τοῦ χρυσοῦ, περὶ ἧς κατωτέρω.

Σημειωτέον ὅτι ἡ πτωσίς τῆς τιμῆς εἶνε μικροτέρα διὰ τὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα ἐνῶ, ἀντιθέτως ἡ τιμὴ τοῦ κρέατος ἠῦξησεν εἰς πλεῖστας χώρας. Οὕτω εἰς τὴν ἀγορὰν τοῦ Λονδίνου, ἐλευθέρων ὡς γνωστὸν τελωνειακῶν δασμῶν διὰ τὰ εἶδη πρώτης ἀνάγκης, τὰ προϊόντα ταῦτα ἐπωλοῦντο εἰς τὰς κάτωθι τιμὰς: (εἰς σελίνια, κατά 112 λίμπρες, μέσαι τιμαὶ Ἰουλίου—Σεπτεμβρίου) (4).

(1) Bulletin mensuel de Statistique agricole et commerciale de la Revue Int. d' Agriculture, Rome, Ὀκτώβριος 1930.

(2) D. Zolla, le blé et les céréales, Paris 1909, σελ. 129.

(3) «Bulgarie» Sofia, 18 Ὀκτωβρίου 1930

(4) Bulletin mensuel de Statistique agricole et commerciale Rome, Ὀκτώβριος 1930.

	1928	1929	1930
Βούτυρον	205 4	186 8	154
Τυρὸς (Σεντάρ)	128 11	104 7	93 7
Βόειον κρέας	82 10	81 8	85 7
Πρόβιον »	105 —	108 6	115 3
Χοιρινὸν »	98 4	108 6	107 8

Ἦτοι ἀπὸ τοῦ 1928, ἡ τιμὴ τοῦ βουτύρου ἐμειώθη κατὰ 25ο)ο καὶ τοῦ τυροῦ κατὰ 27, 37ο)ο, ἐνῶ ἡ τιμὴ τοῦ κρέατος ἠδῆξήθη κατὰ 3,61ο)ο διὰ τὸ βόειον, 9,48ο)ο διὰ τὸ πρόβειον καὶ 9,14ο)ο διὰ τὸ χοιρινόν.

Ἐννοεῖται ὅτι ἡ κατὰστασις αὕτη τῆς διεθνοῦς ἀγορᾶς, ἔσχεν ἄμεσον ἀντίκτυπον. παρὰ τὴν δασμολογικὴν προστασίαν καὶ ἐπὶ τῆς τιμῆς τῶν προϊόντων τῆς ἑλληνικῆς γεωργίας καὶ ἰδιαίτατα ἐπὶ τῶν ἐξαγομένων εἰδῶν μας. Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀξίας τῶν ἐξαγομένων γεωργικῶν προϊόντων (1), ὑπελογίσασμεν ὅτι αἱ τιμαὶ αὐτῶν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, συγκρινόμεναι πρὸς τὰς τοῦ ἀντιστοίχου Σεπτεμβρίου τοῦ παρελθόντος τοιοῦτου, παρουσιάζουν μείωσιν κατὰ 9ο)ο διὰ τὴν σταφίδα, 13ο)ο διὰ τὰ καπνά, 18ο)ο διὰ τὸ ἔλαιον, 14ο)ο διὰ τὰς ἐλαίας, 34ο)ο διὰ τὸ γλεῦκος, 15ο)ο διὰ τὸν οἶνον, 23ο)ο διὰ τὰ σῦκα, 43ο)ο διὰ τὰ κουνούλια, 25ο)ο διὰ τὰ ὄσπρια, 34ο)ο διὰ τὰ ἐσπεριδοειδή, 73ο)ο διὰ τὰ χαρούπια, 23ο)ο διὰ τὰ δέρματα, καὶ 15ο)ο διὰ τὰ ἔρια. Ἐπὶ πλέον παρουσιάζουν πτώσιν εἰς τὴν ἀγορὰν Θηνίκης αἱ τιμαὶ τῆς σικάλεως κατὰ 43ο)ο, τῆς βρώμης κατὰ 47ο)ο καὶ τῆς κριθῆς κατὰ 49ο)ο. Τέλος ἡ τιμὴ τῶν κίτρων εἰς τὴν ἀγορὰν Ἡρακλείου ἐμειώθη κατὰ 90ο)ο.

Ἄλλ' ἡ παρακολούθησις ἀπλῶς τῆς διακυμάνσεως τῆς τιμῆς τῶν γεωργικῶν προϊόντων δύναται νὰ προκαλέσῃ λανθασμένα συμπεράσματα, ἐφ' ὅσον ἡ πτώσις ἢ ἡ ὕψωσις τῶν τιμῶν τούτων πιθανὸν νὰ εἶνε ἀπλῶς φαινομενικὴ, ὀφειλομένη εἰς τὴν διακύμανσιν τῆς ἀξίας τοῦ νομίσματος. Ἴνα ἔχωμεν λοιπὸν τὰς πραγματικὰς τιμὰς τῶν γεωργικῶν προϊόντων πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν αὐτὰς συγκριτικῶς πρὸς τὰς τιμὰς τῶν λοιπῶν προϊόντων καὶ ἰδίᾳ τῶν βιομηχανικῶν τοιούτων.

Ὁ γεωργὸς ὡς παραγωγὸς καὶ ὡς καταναλωτὴς

Πολλοὶ διατείνονται ὅτι ἡ σημερινὴ κρίσις εἶνε μία παροδικὴ κατάστασις προσαρμογῆς τῶν τιμῶν τῶν γεωργικῶν προϊόντων εἰς τὰς προπολεμικὰς τοιαύτας. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ λησμονῆται ὅτι ἡ πτώσις τῶν τιμῶν τῶν γεωργικῶν προϊόντων καὶ ἐὰν ἀκόμη ἠκολουθεῖτο ὑπὸ ἀναλόγου πτώσεως τῆς ἀξίας τῶν ἄλλων προϊόντων ὡς καὶ σχετικῆς ἐλαφρύνσεως ἀπὸ τῶν βαρυνόντων τὸν γεωργὸν βαρῶν, θὰ ἐχειροτέρευε πάντως τὴν θέσιν αὐτοῦ, ὡς ἐκ τῆς πτώσεως τῆς ἀξίας τῆς εἰς αὐτὸν ἀνηκούσης πλέον γῆς καὶ τῆς οὐσιαστικῆς

(1) Μηνιαῖον Δελτίον τοῦ Εἰδ. Ἐμπορίου τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι, Σεπτέμβριος 1930.

ἐπιβαρύνσεώς του διὰ χρεῶν ὁμολογηθέντων ὑπὸ τὸ κράτος ὑψηλοτέρων τιμῶν.

Ἄλλ' εἰς τὴν γενικὴν ὑποχώρησιν τῶν τιμῶν, ἡ πτώσις τῶν γεωργικῶν προϊόντων εἶνε αἰσθητῶς μεγαλυτέρα. Ἀνοίγεται δηλ. ἀκόμη περισσότερον ἡ «ψαλλίς τῶν τιμῶν», ἥτοι ἡ δυσαναλογία μεταξὺ τῶν τιμῶν τὰς ὁποίας λαμβάνει ὁ ἀγρότης διὰ τὰ προϊόντα του καὶ ἐκείνων τὰς ὁποίας ὀφείλει νὰ πληρώνη διὰ τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς, τὰ χρειώδη του ἀντικείμενα καὶ ἐν γένει τὰς ἀνάγκας του.

Ὅτιω εἰς τὴν Γερμανίαν ὁ τιμᾶριθμος τῶν γεωργικῶν προϊόντων, ἐν σχέσει πρὸς τὸ 1913, ἀνήρχετο κατὰ τὸ 1929 εἰς 130, ἐνῶ τῶν βιομηχανικῶν εἰδῶν καταναλώσεως ἔφθανε εἰς 172 (1). Κατὰ τὴν στατιστικὴν τοῦ Ὑπουργείου τῆς Ἐργασίας τῶν Ἡν. Πολιτειῶν, ἡ μέση πτώσις τῶν τιμῶν, ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου 1929 μέχρι Ἰουλίου 1930, ἔφθασεν εἰς 22 7/8% διὰ τὰ γεωργικὰ προϊόντα, ἐνῶ ἦτο 11. 5/8 διὰ τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα, 13 7/8 διὰ τὰ νήματα, 8. 7/8 διὰ τὰ μέταλλα, καὶ 7. 3/8 διὰ τὸν χάλυβα. (2)

Τέλος εἰς τὴν Γαλλίαν, χώραν προστατεύουσαν ἰσχυρῶς τὰ γεωργικὰ τῆς προϊόντα, ἡ διαφορὰ μεταξὺ τιμῆς αὐτῶν καὶ τῶν βιομηχανικῶν εἰδῶν κατὰ μὲν τὸ 1929 ἀνήρχετο εἰς 12%, ἀλλὰ κατῆλθεν τὸν Ἰούνιον 1930 εἰς 9%, ἔνεκα τῶν νέων δασμολογικῶν προστάσιων (3).

Κατὰ μίαν ἔρειναν γενομένην εἰς εἴκοσι χώρας τῆς Εὐρώπης, δύο τῆς Ἀφρικῆς (Ἀλγερία καὶ Νότιος Ἀφρικὴ) καὶ δύο τῆς Β. Ἀμερικῆς (Ἡν. Πολιτεῖαι καὶ Καναδᾶς), ὁ τιμᾶριθμος τῶν γεωργικῶν προϊόντων ἀνῆλθεν ἀπὸ 100 κατὰ τὴν ἀμέσως προπολεμικὴν περίοδον (1913—14) εἰς 135,5 διὰ τὸ γεωργικὸν ἔτος 1927—28, ἐνῶ ὁ τιμᾶριθμος τῶν δαπανῶν τῆς γεωργικῆς ἐκμεταλλεύσεως ἀνῆλθεν εἰς 149 καὶ ὁ τιμᾶριθμος τῆς οἰκιακῆς καταναλώσεως εἰς 170. Ἡ ἀγοραστικὴ δύναμις τῶν γεωργικῶν προϊόντων εἶχεν πέσει εἰς 90,90%, ὅσον ἀφορᾷ τὴν πρώτην κατηγορίαν τῶν ἐξόδων καὶ εἰς 79, 70%, ὅσον ἀφορᾷ τὴν δευτέραν (4).

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ τιμᾶριθμος, ὅστις ἔφθανεν εἰς 1970, μέσον ἀνώτατον αὐτοῦ ὄριον κατὰ τὸ 1929, κατῆλθεν εἰς 1839,9 τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1930 σημειώσας οὕτω πτώσιν 6, 60%. Ἡ πτώσις ὅμως αὕτη ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς σχεδὸν εἰς τὰς τιμὰς τῶν τροφίμων, δηλ. τῶν γεωργικῶν προϊόντων, ὧν ὁ μέσος τιμᾶριθμος κατῆλθεν εἰς 1755, παρουσιάσας οὕτω πτώσιν 11, 40%. ἐνῶ παραμένει σταθερὸς διὰ τὰ λοιπὰ εἶδη. Παρατηροῦμεν π.χ. ὅτι ἡ κατὰ τόνον τιμὴ γημ. λιπάσματος καταλλήλου διὰ σιτηρὰ τῆς

(1) C. von Dietze, ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 27.

(2) New—York Times, 19 Αὐγούστου 1930.

(3) Bulletin de la Statistique générale de la France, Paris, Τεύχος Ἀπριλίου Ἰουνίου 1930.

(4) Εἰς ὑπόμνημα τῆς Διεθνούς Ἐπιτροπῆς τῆς Γεωργίας πρὸς τὴν Κ.Τ.Ε. ἀναφερόμενον εἰς μελέτην R. Courtin et P. Fromont, Revue d' Economie Politique, Paris, Τεύχος Ἰουλίου καὶ Αὐγούστου 1930, σελ 1092.

Ἑλλ. Ἑταιρίας, ἀνερχομένη κατὰ τὰ ἔτη 1928 καὶ 1929 εἰς 2.720 δραχμὰς κατῆλθεν κατὰ τὸ 1930 εἰς 2550 δραχ., ἤτοι ἐμειώθη κατὰ 6.250]. Ἀντιθέτως ὅμως τὸ κιλὸν περονοσπορίνης (θ. γαλκοῦ), ἀπὸ 9.85 δραχ. τῷ 1928, ἀνῆλθεν εἰς 10.50 τῷ 1929 καὶ εἰς 10.30 τῷ 1930, ἤτοι ἠῤῥξησε κατὰ 4.50]ο

Βεβαίως αἱ τιμαὶ τῶν γεωργικῶν εἰδῶν, κανονίζουσαι τὰ ἔργατικὰ ἡμερομίσθια ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ νόμου τοῦ ἐλαχίστου καὶ ἀντιπροσωπεύουσαι κατὰ μέγα μέρος, τὴν ἀξίαν πρῶτων ὑλῶν ὑψιμύζουσι τελικῶς καὶ τὴν ἀξίαν τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων, τὰ ὅποια ἀκολουθοῦν τὴν πῶσιν προσαρμοζόμενα βαθμηδὸν εἰς τὸ ἐπίπεδον τῶν τιμῶν τῶν γεωργικῶν εἰδῶν. Τοῦτο ὅμως εἶνε ἀληθὲς μόνον κατὰ θεωρίαν, καθότι ἐν τῇ πράξει ἀφ' ἑνὸς μὲν αἱ ἔργατικαὶ ὀργανώσεις κατορθώνουσι καὶ συγκατοῦν τὰ ἡμερομίσθια ἄνω τοῦ ἐπιπέδου τούτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ κυρίως οἱ βιομήχανοι προστατεύουσι τὰς ὑψηλὰς τιμὰς τῶν προϊόντων τῶν διὰ τῆς ὀργανώσεως τῶν (Κάρτελ) καὶ δι' ἐπιβολῆς τελωνιακῆς προστασίας.

Τὰ γεγονότα ἐπιβεβαιώνουσι λοιπὸν τὴν ἀρχὴν τοῦ Κάσσελ ὅτι ἡ αὔξησις τῶν τιμῶν, ἀπὸ τοῦ 1913 καὶ ἐντεῦθεν, ὑπῆρξε γενικῶς πολὺ μεγαλύτερα διὰ τὰ ἔμπορεύματα τὰ ὅποια εἶνε ἔτοιμα πρὸς κατανάλωσιν ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὅποια εὐρίσκονται εἰς ἕνα στάδιον ὀλιγότερον προηγμένον. Χαρακτηριστικὰ εἶνε μάλιστα τὰ παραδείγματα ποὺ μᾶς δίδει. Οὕτω λ.χ. ὁ τιμάρριθμος εἰς τὴν Σουηδίαν (Δεκέμβριος 1926) ἦτο 87 διὰ τὰ ἀκατέργαστα δέρματα, 107 διὰ τὰ κατηργασμένα καὶ 157 διὰ τὰ ὑποδήματα (1). Ἐπίσης ὁ τιμάρριθμος τὴν αὐτὴν ἀκολουθεῖ βαθμίδα εἰς τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας, ὅπου ἦτο, τῷ 1927, διὰ τὸν σίτον 156, διὰ τὰ ἄλευρα 174 καὶ διὰ τὸ ψωμὶ 198. Διὰ τὸν βάμβακα 136, διὰ τὰ βαμβακερὰ νήματα 140 καὶ διὰ τὰ βαμβακερὰ υφάσματα 199. Διὰ τὸ μαλλίον 88 καὶ διὰ τὰ μάλλινα νήματα 176 κτλ. (2) Εἰς τὴν Γαλλίαν κατὰ τὸ 1ον ἑξάμηνον τοῦ 1930, ἐπῆλθε πῶσις ἐν σχέσει πρὸς τὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους κατὰ 160]ο εἰς τὴν τιμὴν τοῦ σίτου, 90]ο εἰς τὴν τιμὴν τοῦ ἀλεύρου καὶ μόνον 40]ο τὴν τιμὴν τοῦ ἄρτου (3). Ἡ διαφορὰ εἶνε φυσικῶς ἀκόμη μεγαλύτερα προκειμένου περὶ μὴ βιομηχανικῶν κρατῶν ἀλλ' εἰσαγόντων ἔξωθεν τὰ ἀναγκαιοῦντα αὐτοῖς βιομηχανικὰ εἶδη, ὡς ἡ Ἑλλάς, δεδομένου ὅτι ταῦτα ἐπιβαρύνονται μὲ δασμούς, μεταφορικά, διπλᾶ τοῦλάχιστον ἔμπορικά κέρδη κτλ.

Ἄλλ' ἡ θέσις τοῦ γεωργοῦ καθίσταται δυσχερεστέρα ἐκ τοῦ ὅτι οὗτος πωλεῖ τὰ προϊόντα του εἰς τιμὰς χονδρικῆς πωλήσεως, ἐνῶ ἀγοράζει τὰ ἀναγκαιοῦντα εἰς αὐτὸν εἶδη εἰς τιμὰς λιανικῆς πωλήσεως. Ἡ μεταξὺ

(1) Rapport des Actes des la Conférence Economique Int. tenue à Genève du 4 au 23 Mai 1927, Τόμ.1 σελ. 52.

(2) S. D. N, Memorandum sur la production et le Commerce, Genève 1929, σελ. 70.

(3) Bulletin de la Statistique générale de la France, Paris, τεῦχος Ἰουλίου Σεπτεμβρίου 1930 σελ. 440.

αὐτῶν διαφορὰ εἶνε μεγίστη, προκειμένου ἰδίᾳ περὶ τῆς ἀνοργανώτου ἀγορᾶς τοῦ χωρίου καὶ χωρὶς νὰ ὑπολογίσωμεν τὴν ἐπὶ πιστώσει, ἄνευ ἐλέγχου, ἀγορὰν τῶν ἀναγκαιούτων εἰδῶν εἰς τὸν παντοπώλην ἢ τὴν συνήθη πώλησιν τοῦ προϊόντος εἰς τὸν τοκογλύφον, ἔναντι τρέχοντος λογαριασμοῦ. Σημειωτέον ἐπὶ πλεόν ὅτι αἱ τιμαὶ τῆς λι νικῆς πωλήσεως δὲν ἠκολούθησαν τὴν πτωτικὴν καμπύλην τῆς χονδρικῆς τοιαύτης. Οὕτω, καθ' ὑπολογισμούς μας, γενομένους ἐπὶ τῇ βάσει τῶν τιμαρίθμων τῆς Κ.Τ.Ε. διὰ μεγάλα Κράτη (1), ἀντιπροσωπεύοντα τὰς μεγάλας ἀγορὰς, ὁ τιμαρίθμος τῆς χονδρικῆς πωλήσεως κατῆλθεν ἀπὸ τοῦ 1928 μέχρι τοῦ 1930 (Ἰούλιος).

Πτῶσις τιμαρίθμου

	Χονδρικῆς πωλήσεως	Λιανικῆς πωλήσεως
Εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας	14.070 0	5.590 0
Εἰς τὴν Ἀγγλίαν	10.920 0	4.820 0
Εἰς τὴν Γερμανίαν	16.340 0	2.160 0
Εἰς τὴν Ἰταλίαν	17.790 0	1.390 0

Ἀντιθέτως μάλιστα εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐνῶ ὁ τιμαρίθμος τῆς χονδρικῆς πωλήσεως ἔπεσε κατὰ 14.480|0, ὁ τῆς λιανικῆς πωλήσεως ἀνῆλθεν (εἰς Παρισίους) κατὰ 10.470|0. Στερούμεθα, δυστυχῶς, τῶν σχετικῶν στατιστικῶν δεδομένων διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι οἱ αὐτοὶ οικονομικοὶ νόμοι ἐπικρατοῦν καὶ παρ' ἡμῖν.

Ἐπίσης ἡ θέσις τοῦ γεωργοῦ εἶνε μειονεκτικὴ καθότι οὗτος πωλεῖ συνήθως τὰ προϊόντα του εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ἐσοδείας, ἥτοι τῆς κατωτάτης αὐτῶν τιμῆς, προμηθευόμενος τ' ἀναγκαιοῦντα εἰς αὐτὸν εἰς πᾶσαν ἐποχὴν τοῦ ἔτους, ἰδίᾳ δὲ κατὰ τὸν χειμῶνα, ἐποχὴν σχετικῆς ὑψώσεως τῶν τιμῶν πάντων τῶν εἰδῶν.

Πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν τέλος ὅτι αἱ τιμαὶ τῶν γεωργικῶν προϊόντων, ἀποτελούντων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἶδη πρώτης ἀνάγκης, ὑπόκεινται περισσότερον ἀπὸ τὰ βιομηχανικὰ προϊόντα εἰς τὴν κριτικὴν τῆς δημοσίας γνώμης καὶ εἰς περιορισμούς τῆς κυκλοφορίας (ἐπιτάξεις) ἢ τῆς τιμῆς αὐτῶν (διατιμήσεις).

Γενικαὶ συνέπειαι τῆς κρίσεως.

Ἡ γεωργικὴ κρίσις ἀποτελεῖ ἓνα τῶν σοβαρωτέρων συγχρόνων προβλημάτων προοριζόμενον νὰ ἔχη σοβαρότατον ἀντίκτυπον οικονομικόν, κοινωνικόν καί, πιθανῶς, πολιτικόν.

Ἡ πτῶσις τῆς τιμῆς τῶν γεωργικῶν προϊόντων, εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης διὰ τὴν ἀνθρωπότητα, φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως ὅτι ἀποτελεῖ πρόοδον αὐτῆς. Ἐν τούτοις ἄλλως ἔχει εἰς τὴν πραγματικότητα ἢ κατάστασις. Καθότι ἡ γεωργικὴ κρίσις ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπιφέρει πτῶσιν τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου (Standing) τῆς ἀγροτικῆς τάξεως, δηλ. τῆς μεγάλης πλειονότητος τῶν ἀν-

(1) Bulletin Statistique mensuel de la S.D.N.. Αὐγούστος—Σεπτέμβριος 1930.

θρώπων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐλαττώνει τὴν καταναλωτικὴν αὐτῆς δύναμιν εἰς ἄλλα βιομηχανικὰ ἰδίᾳ προϊόντα, προκαλοῦσα οὕτω γενικωτέραν κρίσιν. Ὅπως παρετήρησεν ἤδη ἀπὸ τῷ 1927 εἰς τὴν τελικὴν ἐκθεσιν τῆς ἡ παρὰ τῆ Κ. Τ. Ε. Διεθνῆς Οἰκονομικῆς Διάσκεψις, ὑπάρχει ἀλληλοεξάρτησις τῶν διαφόρων παραγωγικῶν κλάδων. Ἐπομένως ἡ ἐλάττωσις τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως τοῦ γεωργικοῦ πληθυσμοῦ ἔσχεν ἀντίκτυπον ἐπὶ τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς καὶ ἀποτελεῖ μίαν τῶν αἰτιῶν τῆς ἀνεργίας, ἣτις ἐξ ἄλλου μειώνει τὴν κατανάλωσιν τῶν γεωργικῶν προϊόντων (1). Ἡ διατάραξις τοῦ οἰκονομικοῦ ἰσοζυγίου τοῦ γεωργοῦ τὸν ὠθεῖ, φυσικῶς, εἰς τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς καλλιεργείας του. Εἶνε γνωστὰ τὰ ἀποτελέσματα τῆς κρίσεως τοῦ 1880 εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου ὁ παραγωγὸς ἀφέθη ἀνευ δασμολογικῆς προστασίας. Ἡ καλλιεργούμενη ἔκτασις περιορίσθη εἰς τὸ ἥμισυ, ἡ ἐντατικὴ καλλιέργεια ἐγκατελήφθη καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀγροτικῶν ἐργατῶν περιορίσθη ἀπὸ τοῦ 1871 μέχρι τοῦ 1911 ἀπὸ 1.500.000 εἰς 300.000 (2).

Σήμερον ὅμως ὁ ἀγροτικὸς πληθυσμὸς δὲν δύναται νὰ εὔρη καταφύγιον προσωρινῶς μὲν οὔτε εἰς τὴν βιομηχανίαν, ὑποφέρουσαν καὶ αὐτὴν ἀπὸ κρίσιν, διαρκέστερον δὲ οὔτε εἰς τὴν μετανάστευσιν, ὡς ἐκ τῶν ληφθέντων ἀπαγορευτικῶν μέτρων ὑπὸ ὅλων σχεδὸν τῶν δεκτικῶν ἐποικισμοῦ χωρῶν. Ἐκατίστασις λοιπὸν εἶνε δυσχερεστάτη, ἰδίᾳ εἰς τὰ Κράτη τὰ στεροῦμενα βιομηχανίας καὶ κυρίως πρώτων ὑλῶν πρὸς ἀνάπτυξιν αὐτῆς ὡς ἡ Ἑλλάς.

Τὰ γεωργικὰ κράτη βλέπουν καθημερινῶς τὰς ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν προϊόντων τῶν προσόδους ἐλαττουμένας εἰς πολὺ μεγαλύτερον βαθμὸν ἀπὸ τὰς διὰ τὴν ἀγορὰν βιομηχανικῶν εἰδῶν πληρωμάς των. Οὕτω παρουσιάζουν καὶ θὰ παρουσιάζουν προφανῶς ἐπὶ πολὺ δυσμενὲς ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον, καθιστάμενα πτωχότερα ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος. Σημειωτέον ὅτι τὸ οἰκονομικὸν αὐτῶν ἰσοζύγιον εἶνε ἔτι δυσμενέστερον, ἔνεκα τῆς μὴ ἀναλόγου πρὸς τὸν τιμᾶριθμὸν ἐλαττώσεως τῶν χρεωλυσιῶν τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ αὐτοῦ χρέους. Ὑπὸ τοιούτους ὁρους κινδυνεύει σοβαρῶς καὶ αὐτὴ ἡ νομισματικὴ τῶν σταθεροποιήσις. Διὰ τοῦτο τρία ἀπὸ τὰ κατ' ἐξοχὴν ἐξαγωγικὰ κράτη γεωργικῶν προϊόντων, ὁ Καναδᾶς, ἡ Ἀργεντινὴ καὶ ἡ Αὐστραλία ἀπηγόρευσαν, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, τὴν ἐξ αὐτῶν ἐξαγωγήν χρυσοῦ δηλ. κατήγγησαν οὐσιαστικῶς τὸν χρυσοῦν κανόνα καὶ ἐγκατέλειψαν τὸ κλασσικὸν σύστημα τῆς ἀνευ περιορισμοῦ μετατροπῆς (Gold specie standard), τὸ ὁποῖον ἐγγυᾶται τὴν ἰσορροπίαν τῶν συναλλαγμάτων (3).

Ἄλλο ἀποτέλεσμα τῆς κρίσεως εἶνε ὁ περιορισμὸς τοῦ κύκλου τοῦ ἐμπορίου, διαπιστωθεὶς ἤδη εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ κράτη, καὶ ἐπομένως ὁ

(1) Ἐνθ. ἀνωτ. Τόμ. I. σελ. 52.

(2) G. von Dietze, ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 8

(3) Les Crises agricoles et l'embargo sur l'or, εἰς Informations, 1η Paris Ἰανουαρίου 1930.

περιορισμὸς τοῦ κύκλου τῶν ἐρ. ασιῶν ὅλων σχεδὸν τῶν οἰκονομικῶν κλάδων. Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο εἶνε ἐμφανὲς καὶ παρ' ἡμῖν, ὡς δεικνύει ὁ κάτωθι πίναξ εἰσαγωγῶν καὶ ἐξαγωγῶν κατὰ τοὺς πρώτους ἑννέα μῆνας (Ἰανουάριος—Σεπτέμβριος), τοῦ τρέχοντος ἔτους, ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς ἀντιστοιχοῦς μῆνας τοῦ παρελθόντος ἔτους (1).

	1930	1929
Εἰσαγωγή Τόννοι 1.890.549 ἀξίας 8.127 ἑκατ. δραχ. τόν. 2.026.238 ἀξ. 9.748 δραχ.		
Ἐξαγωγή " 586.301 " 3 484 " " " 519.490 " 4.646 "		

Τοῦτο ἀποδεικνύεται ἐπίσης ἐκ τῆς ἐλαττώσεως τῆς κινήσεως τῶν Σιδηροδρομῶν τοῦ Κράτους κατὰ τὸ ἀ' ἕξάμηνον τῆς χρήσεως τοῦ τρέχοντος ἔτους (Ἀπρίλιος—Σεπτέμβριος), τῶν ὁποίων αἱ πρόσοδοι ἀπὸ 184,1 ἑκατ. δραχμᾶς τῷ 1929 κατῆλθον εἰς 159,5 τῷ 1930, ἤτοι παρουσιάζουν ἐλάττωσιν 24,6 ἑκατ. δραχμῶν.

Ἡ τοιαύτη οἰκονομικὴ κατάστασις ἐπόμενον εἶνε νὰ ἔχη καὶ ἀντίκτυπον ἐπὶ τῆς πολιτικῆς ζωῆς, δεδομένης τῆς στενῆς, κατὰ τὰ τελευταῖα ἰδίᾳ ἔτη, ἐξαρτήσεως τῶν οἰκονομικῶν καὶ πολιτικῶν φαινομένων. Οὕτω εἰς τὴν γεωργικὴν κρίσιν ὀφείλονται, κατὰ μέγιστον μέρος, αἱ ἐπαναστάσεις τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, ἡ ἐπικράτησις τοῦ Χίτλερ ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἡ ἀποτυχία τοῦ Χούβερ εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας. Ἡ γεωργικὴ κρίσις ἔσχεν ἀκόμη ὡς ἀποτέλεσμα τὴν προσπάθειαν πρὸς καλυτέραν οἰκονομικὴν καὶ πολιτικὴν ἀκόμη ὀργάνωσιν τῆς ἀγροτικῆς τάξεως, ἰδίᾳ εἰς τὰ Κράτη τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης ὡς καὶ παρ' ἡμῖν. Ἐξ ἄλλου αἱ συνελεύσεις τῶν Ἀγροτικῶν Κρατῶν τῆς Εὐρώπης, κατὰ μέγα μέρος ἐχθρῶν μέχρι τῆς χθές, εἰς Σινάϊαν, Βουκουρέστιον, Βαρσοβίαν καὶ Βελιγράδιον καὶ ἡ χόραξις κοινῆς οἰκονομικῆς αὐτῶν πολιτικῆς ἐν τῇ Κοινωνίᾳ τῶν Ἐθνῶν ἀποδεικνύει ὁποίας συνεπειᾶς δύναται νὰ ἔχη ἡ κρίσις καὶ ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τῆς ἐξωτερικῆς ἀκόμη πολιτικῆς.

ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΕΩΣ

Ὁ νομισματικὸς καὶ πιστωτικὸς παράγων.

Ἡ σημερινὴ κρίσις, ἔνεκα τῆς εὐρύτητός της καὶ τοῦ παγκοσμίου ἀντικτύπου της, ἐπανέφερεν εἰς συζήτησιν τὸ ζήτημα τῆς ἐπιδράσεως τοῦ χρυσοῦ ἐπὶ τῶν τιμῶν. Ὡς γνωστόν, ἐφ' ὅσον ἡ ἀγοραστικὴ ἀξία τοῦ χρυσοῦ μειώνεται ἢ τὴν τιμὴν τῶν προϊόντων αὐξάνει. Ὅταν ὅμως ἡ ἀξία τοῦ χρυσοῦ ὑψώνεται, αἱ τιμαὶ πίπτουν. Ἡ οἰκονομικὴ ἱστορία μᾶς ἀποδεικνύει τοῦτο. Ἀπὸ τοῦ 1850 μέχρι τοῦ 1870, περίοδον ἀνακαλύψεως τῶν μεγάλων χρυσοφόρων κοιτασμάτων τῶν Οὐραλίων, τῆς Καλλιφορνίας καὶ τῆς Αὐστραλίας, ἡ ἀγοραστικὴ δύναμις τοῦ μετάλλου τούτου ἠλαττώθη ἐπιφέρουσα τὴν γενικὴν ὑψωσιν τοῦ ἐπιπέδου τῶν τιμῶν. Κατὰ τὸν οἰκονομολόγον Stanley Jevons

(1) Μηνιαῖον Δελτίον τοῦ Εἰδ. Ἐμπορίου τῆς Ἑλλάδος. Σεπτεμβρίου 1930.

ἡ ὑποτίμησις τοῦ χρυσοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐποικίλλεν ἀπὸ 9 εἰς 150|ο, ἐνῶ ἡ ὑψωσις τῶν τιμῶν ἀνῆλθε, κατὰ τὸν L. evasseur εἰς 200|ο περίπου. Μετὰ τὸ 1877 οἱ ὄροι ἀνατρέπονται. Ἡ ἀγοραστικὴ ἀξία τοῦ χρυσοῦ ἀνατιμᾶται, ἐνῶ αἱ τιμαὶ τῶν προϊόντων ὑποτιμῶνται καὶ ἡ κρίσις ἀναφαίνεται. Ἡ ἐκμετάλλουσις τῶν χρυσοφόρων στρωμαμάτων τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς, τῷ 1887, καὶ μετὰ δεκαετίαν τῆς Ἀλάσκας, ἐπανέφερε τὴν ἰσορροπίαν ἀλλ' ἡ συνύπαρξις τῶν δύο φαινομένων ἦτο ὀλιγώτερον αἰσθητή, ἕνεκα τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς ἐντατικῆς χρησιμοποίησεως τοῦ διὰ τὰς βιομηχανικὰς ἀνάγκας.

Εἰδικῶς τὰ ἔτη κατὰ τὰ ὁποῖα ἡ γεωργικὴ κρίσις ἐφθασεν εἰς τὸ δεῦτερον αὐτῆς σημεῖον, δηλ. αἱ τιμαὶ τῶν προϊόντων κατήλθον εἰς τὸ κατώτερον σημεῖον, συμπίπτουν πρὸς τὰ ἔτη τῆς μικροτέρας παραγωγῆς τοῦ χρυσοῦ, ἧτοι ἀπὸ τοῦ 1880 μέχρι τοῦ 1890 (1).

Ἡ ἀνατίμησις αὐτῶν ἀρχίζει ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου καὶ φθάνει τὸ ἀνώτατον προπολεμικὸν ἐπίπεδον ἀπὸ τοῦ 1906 μέχρι τοῦ πολέμου, ἔτη κατὰ τὰ ὁποῖα ἡ χρυσοπαραγωγή εὐρίσκειται εἰς τὸ ἀνώτατον αὐτῆς ὄριον.

Ἄλλὰ πρέπει νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἡ ὑψωσις αὕτη τῶν τιμῶν προέρχεται ἐπίσης, ἐν Εὐρώπῃ ἰδίᾳ, καὶ ἀπὸ τὴν ὑψωσιν τῶν τελωνειακῶν ὁσφῶν ὡς καὶ τῶν φορολογικῶν βαρῶν. Αἱ κατὰ τὸν πόλεμον διακυμίνουσαι τιμῶν ὀφείλονται βεβαίως εἰς ἄλλας αἰτίας. Παρατηρητέον ὅμως ὅτι ἡ ἐλάττωσις τῆς παραγωγῆς τοῦ χρυσοῦ ἤρχισε κυρίως μετὰ τὸν πόλεμον καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὰ ἔτη 1919—22, ἔτη ραγδαίας πτώσεως τῶν τιμῶν. Ἡ πτώσις αὕτη δὲν ἐγένετο τόσον αἰσθητὴ παρ' ἡμῖν, ἕνεκα τῆς ἀθρόας κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα εἰσορῆς ἐν Ἑλλάδι ξένου συναλλάγματος, προερχομένου εἴτε ἐξ' ἐφοπλιστικῶν κερδῶν εἴτε ἐξ ἐμβασμάτων τῶν μεταναστῶν. Σήμερον ἡ παραγωγή τοῦ χρυσοῦ εὐρίσκειται πολὺ κάτω τῆς παραγωγῆς τοῦ 1913, ἐνῶ ἀντιθέτως ἠῤῥησαν αἱ νομισματικαὶ ἀνάγκαι τοῦ κόσμου. Συγκεκριμένως ἡ παγκόσμιος παραγωγή ἐν σχέσει πρὸς τὴν περίοδον 1907—1915, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐφθασε τὸ ἀνώτατον ὄριον, παρουσιάζει ἔλλειμμα 64 ἑκατ. δολλαρίων, ἀντιστοιχοῦν εἰς 140|ο.

Ἄλλ' ἵνα ἡ σύγκρισις εἶνε πλήρης πρέπει νὰ παραλληλίσωμεν τὴν παρα-

(1) Παγκόσμιος μέση ἔτησία παραγωγή χρυσοῦ.

Ἔτη	τόννοι	Ἔτη	τόννοι
1851—1855	199	1891—1895	215
1856—1860	201	1896—1900	387
1861—1865	185	1901—1905	485
1866—1870	195	1906—1910	652
1871—1875	173	1911—1915	691
1876—1880	166	1916—1920	589
1881—1885	158	1921—1925	541
1886—1890	169	1926—1929	605

(Κατὰ Handwörterbuch der Staatswissenschaften, ἀρθρον gold. συμπληρωθὲν ὑπὸ στατιστικῶν τῆς K.T.E).

γωγὴν τοῦ χρυσοῦ μὲ τὴν ἐν γένει παραγωγὴν καὶ τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον. Ὁ κάτωθι πίναξ ἐμφαίνει τοὺς διαφόρους παράγοντας οἵτινες ἐπιδροῦν ἐπὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν τιμῶν, ἐπὶ τῇ βίσει τιμαριθμῶν ὧν ἡ κοινὴ βάσις εἶνε τὸ ἔτος 1918 (1)

Ἔτη	Παραγωγή χρυσοῦ	Γενικὴ Παραγωγή	Παγκόσμιον Ἐμπόριον
1913	100	100	100
1923	79,7	107	—
1924	85,5	110	146
1925	86,6	119	166
1926	86,9	120	159
1927	87,1	124	166

Ἦτοι ἀπὸ τὸ 1913 μέχρι τοῦ 1927 ἡ γενικὴ πᾶσης προελεύσεως παραγωγὴ καὶ τὸ διεθνὲς παντὸς εἶδους ἐμπόριον ἠῤῥησαν ἢ μὲν κατὰ 250|ο τὸ δὲ κατὰ 600|ο, ἐνῶ ἡ παραγωγὴ χρυσοῦ ἠλαττώθη κατὰ 130|ο. Κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Καθηγητοῦ Κάσσελ θὰ ἔπρεπε, ἵνα κρατηθῆ τὸ ἐπίπεδον τῶν τιμῶν, ὅπως καὶ ἡ παραγωγὴ χρυσοῦ ἀκόλουθῆ παραλλήλως τὴν πρόοδον τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ἐν γένει παραγωγῆς.

Ὁ Κάσσελ παρατηρεῖ ὅτι ἡ πρόοδος αὕτη εἶνε περίπου 30|ο ἐτησίως ἐνῶ ἡ παραγωγὴ τοῦ χρυσοῦ εἶνε μόλις 2,20|ο ἔξ' οὗ προέβλεψεν, ἀπὸ τοῦ 1927, ὅτι εἰσῆλθομεν εἰς περίοδον ὑπερτιμῆσεως τοῦ χρυσοῦ καὶ ἐπομένως γενικῆς ὑποτιμῆσεως τῶν τιμῶν. Αἱ προβλέψεις αὗται τοῦ καθηγητοῦ Κάσσελ ἐπληθύνθησαν ἀφοῦ ἀπὸ τοῦ 1928 μέχρι τοῦ 1929 ἐπῆλθε σχετικὴ πτώσις τῶν παγκοσμίων τιμῶν.

Ἡ εἰδικὴ Ἐπιτροπὴ ἣτις ἐνετάλη ἀπὸ τὴν Οἰκονομικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Κ.Τ.Ε. νὰ μελετήσῃ τὸ ζήτημα τοῦ χρυσοῦ προβλέπει, εἰς τὸ σχετικὸν ὑπόμνημά της, μείωσιν τῆς παραγωγῆς τοῦ χρυσοῦ, ἔνεκα ἰδίᾳ τῆς ἐξαντλήσεως τῶν ἐν Ν. Ἀφρικῇ κοιτασμάτων. Ἡ σημερινὴ ἐτησίᾳ παραγωγὴ αὐτοῦ, ἀνερχομένη εἰς 400 ἑκατ. δολλαρίων, τὴν ὁποίαν πολλοὶ οἰκονομολόγοι θεωροῦν ὡς ἀνεπαρκῆ, θέλει ἴσως αὐξηθῆ ὀλίγον κατὰ τὰ τρία ἢ ἡ τέσσαρα προσεχῆ ἔτη, ἀλλὰ θὰ πέσῃ ἐντὸς δεκαετίας εἰς τὰ 300 ἑκατ. δολλαρίων ἐτησίως, ἐνῶ αἱ ἀνάγκαι τῶν συναλλαγῶν θὰ βαίνοιν αὐξάνουσαι. Σημειωτέον ὅτι ἡ ἀποκλειστικὴ σχεδὸν χρῆσις τοῦ χρυσοῦ ὡς νομισματικῆς βάσεως διὰ τῆς καταργήσεως τῆς βάσεως τοῦ ἀργύρου καὶ ἀκόμη τοῦ διμεταλισμοῦ αὐξάνει τὴν ζήτησιν τοῦ χρυσοῦ, τοῦ ὁποίου τείνει νὰ ὑψώσῃ τὴν ἀξίαν. Ὑπὸ τοιούτους ὄρους ἡ παγκόσμιος οἰκονομικὴ καὶ γεωργικὴ κρίσις θέλει ἐπεκταθῆ, τείνουσα νὰ λάβῃ μορφήν χρονίαν.

Ἡ σπάνις τοῦ χρυσοῦ θὰ ἦτο ἀκόμη μεγαλύτερα ἐὰν δὲν ἐπεφέροντο

(1) L' or et les prix, εἰς Bulletin Ebdomadaire, de la Banque de Bruxelles, 18 Ἰανουαρίου 1930

εἰς τὴν νομισματικὴν κυκλοφορίαν ὁρισμέναι τροποποιήσεις, τείνουσαι νὰ εἰσαγάγουν οἰκονομίαν εἰς τὴν ζωὴν τοῦ χρυσοῦ. Τοιαῦτα εἶνε ἡ ἀξιά-
 νουσα χρῆσις τῶν ἐπιταγῶν, ἡ ἐξάπλωσις τοῦ συστήματος τῶν πιστώσεων
 καὶ κυρίως ἡ συνήθεια τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς χρησιμοποίησεως χρυσοῦν
 νομισμάτων διὰ τὰς νομισματικὰς ἀνάγκας. Οὕτω ἂν ἐνὸς μὲν κατέστη
 δυνατὸς ὁ περιορισμὸς τῶν ἀναγκῶν εἰς μέταλλον ἂν ἑτέρου δὲ ἐπετεύχθη
 ἡ ἀποδοτικὴ ἀποταμίευσις τοῦ χρυσοῦ, ὅστις πρότερον ἦτο ἀκίνητοποιη-
 μένος εἰς τὰ θυλάκια ἢ τὰ ἐρμάρια τῶν πολιτῶν. Οὐσιαστικῶς ὁ χρυσὸς
 δὲν ἀποτελεῖ κυρίως πλέον σήμερον νόμισμα ἀλλὰ μᾶλλον τὴν ἀσφάλειαν
 τοῦ νομίσματος.

Ἐὰν λοιπὸν ἡ ἔτησία παραγωγή τοῦ χρυσοῦ ἔπесεν κάτω τοῦ το-
 σοστοῦ τῶν 300 ἐπὶ τοῦ ὑπάρχοντος παγκοσμίου ἀποθέματος, θεωρουμέ-
 νου ἔπαρκους διὰ τὰς κυκλοφοριακὰς ἀνάγκας, πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν
 (μαζὶ μὲ τὸν Economist) ὅτι ἡ ποσότης τοῦ ἀποθέματος τοῦ χρυσοῦ εἰς
 τὰς Τραπεζὰς ἠῤῥησεν ἀπὸ 1913 καὶ ἐντεῦθεν εἰς 4,900 κατὰ μέσον ὅρον
 ἔτησίως.

Ὑποστηρίζεται ὑπὸ πολλῶν οἰκονομολόγων, ἰδίᾳ Ἀγγλων, ὅτι ἡ
 οἰκονομικὴ κρίσις προέρχεται, τοῦλάχιστον κατὰ μέγα μέρος, ἀπὸ τὴν
 κακὴν κατανομήν τοῦ ὑπάρχοντος χρυσοῦ, τὴν δημιουργηθεῖσαν ἰδίᾳ κατὰ
 τὰ τελευταῖα ἔτη. Πράγματι δύο κράτη, αἱ Ἑνωμέναι Πολιτεῖαι καὶ ἡ
 Γαλλία, κατέχουν αὐτὰ μόνα τὰ 3/5 σχεδὸν τοῦ ὑφισταμένου νομισματικοῦ
 ἀποθέματος χρυσοῦ, αἱ μὲν Ἑν. Πολιτεῖαι τὰ 2/5 ἡ δὲ Γαλλία τὸ 1/5.
 Ἐντεῦθεν προεκλήθη ἐπιδεινωσις τῆς σπάνεως χρυσοῦ εἰς τὴν λοιπὴν
 ὑφήλιον, ἐπεδεινωτῶσα σημαντικῶς αὐτήν (1).

Τὰ ἀποθέματα τοῦ χρυσοῦ εἰς τὰς Ἑν. Πολιτεῖας καὶ τὴν Γαλλίαν
 εἶνε ἀσφαλῶς ἀνώτερα τῶν πραγματικῶν ἀναγκῶν τῶν δύο τούτων χωρῶν,
 ἐνῶ ἄλλα Κράτη ὑποφέρουν ὑπὸ ἔλλειψιν χρυσοῦ. Καὶ τὸ κακὸν εἶναι ὅτι
 αἱ δύο αὐταὶ χῶραι δὲν κυκλοφοροῦν τὸν χρυσὸν τοῦτον, ὁπότε θὰ ἐπήρ-
 χετο σχετικὴ ἀνατίμησις τῶν τιμῶν εἰς αὐτάς, ἔχουσα φυσικῶς ἀντίκτυπον
 εἰς τὰς ξένας ἀγοράς, ἀλλ' ἀποστειρώνουν κατὰ τὸ πλεῖστον τοῦτον εἰς τὰ
 χρηματοκιβώτια τῶν ἐκδοτικῶν Τραπεζῶν των. Οὕτω ἡ Τράπεζα τῆς Γαλ-
 λίας ἀντὶ τῆς ἐλαχίστης νομίμου ἀναλογίας τῶν 3500, ἔχει πραγματικὴν
 τοιαύτην φθάνουσαν ἢ καὶ ὑπερβαίνουσαν ἐνίοτε τὰ 5200 ἐνῶ εἰς τὰς
 Ὀμοσπονδιακὰς Τραπεζὰς ἡ ἀναλογία τοῦ χρυσοῦ καλύμματος πρὸς τὰς
 ὑποχρεώσεις ὄψεως διατηρεῖται εἰς τὸ ποσοστὸν τῶν 7500 καὶ μάλιστα
 ἐσχάτως τὰ 8300, ἐναντι νομίμου ὑποχρεώσεως 35—4000. Ἐνεκα τούτου
 τὰ λοιπὰ Κράτη, τὰ μὴ ἔχοντα ἔπαρκῆ ἀποθέματα χρυσοῦ, ἀναγκάζονται
 νὰ ὑψώσουν τὸν τόκον τῆς προεξοφλήσεως, περιορίζοντα τὸ ἐμπόριον καὶ

(1) Ἀποθέματα χρυσοῦ: Τὸ 1929 αἱ Ἑν. Πολιτεῖαι κατεῖχον 38.500 τοῦ παγκο-
 σμίου νομισματικοῦ χρυσοῦ, ἡ Γαλλία τὰ 16.200, ἡ Ἀγγλία τὰ 700, ἡ Γερμανία τὰ
 5.400, ἡ Ἰαπωνία τὰ 5.2, ἡ Ἀργεντινὴ τὰ 4.4 καὶ ὅλοι αἱ λοιπαὶ χῶραι τὰ 23.300.

προκαλοῦνται οὕτω ἐπιπροσθέτως τὴν πτώσιν τῶν τιμῶν καὶ τὴν ἔντασιν τῆς κρίσεως.

Εἶνε ἀληθές ὅτι ἡ Γαλλία, ἔχουσα μεγάλη ἀπόθεμα χρυσοῦ, ἐποφέρει ὀλιγότερον ἀπὸ τὴν παγκόσμιον κρίσιν. Τοῦτο ὅμως νομίζομεν ὅτι δέον ν' ἀποδοθῇ κυρίως εἰς τὴν ἰσορροπίαν τῆς Γαλλικῆς παραγωγῆς ἐν σχέσει μὲ τὴν κατανάλωσιν. Ἀντιθέτως εἰς τὰς Ἑν. Πολιτείας ἡ κρίσις παρουσιάζεται ὄξυτάτη, καθότι ἡ πληθώρα κεφαλαίων ἐπέφερε τὴν ὑπερμετρον αὔξησιν τῆς παραγωγῆς, ἥτις ζητεῖ σήμερον νὰ εἴρῃ κατανάλωσιν εἰς ξένας χώρας, τῶν ὁποίων ἡ ἀγοραστικὴ δύναμις εἶνε μειωμένη ἀκριβῶς ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως εἰς αὐτάς ἐπαρκoῦς χρυσοῦ. Ὡς ἐκ τούτου ἡ αὔησις τῶν ἀποθεμάτων τοῦ χρυσοῦ δὲν ἐπέφερε καὶ ὕψωσιν τῶν τιμῶν εἰς τὰς Ἑν. Πολιτείας οὔτε καὶ εἰς τὰ λοιπὰ γεωργικὰ ἐξαγωγικὰ Κράτη, τὰ πλούσια εἰς πολῦτιμον μέταλλον. Οὕτω βλέπομεν ὅτι ὁ συναγωνισμὸς τῶν γεωργικῶν προϊόντων δὲν προέρχεται πλέον ἀπὸ χώρας ἐχούσας ἐκπεσμένον νόμισμα, ὡς συνέβη τελευταίως προκειμένου περὶ τῶν βιομηχανικῶν εἰδῶν, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ Κράτη τὰ ἔχοντα τὸ πλέον ὑψωμένον νόμισμα ὡς αἱ Ἑν. Πολιτεῖαι, ἡ Ἀργεντινὴ, ὁ Καναδᾶς καὶ ἡ Αὐστραλία.

Ἐκτὸς ὅμως τοῦ χρυσοῦ ἡ νομισματικὴ καὶ πιστωτικὴ κυκλοφορία ἔχουν ἀσφαλῶς ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν τιμῶν, ἀφοῦ χάρις εἰς τὰ τραπεζογραμμάτια τὰς ἐπιταγὰς καὶ τὰς τραπεζιτικὰς πιστώσεις, ὁ ὄγκος τῶν κυκλοφορούντων κεφαλαίων δύναται ν' αὐξήσῃ ἄνευ μεταλλικοῦ, εἰς τὸ ἀκέραιον, ἀντικρῦσματος. Κατὰ τὸν Κάσσελ υἰάλιστα, ἡ εἰς χρυσὸν παρακαταθήκη ἐνεργεῖ, κατ' ἀρχὴν, ἐπὶ τοῦ γενικοῦ ἐπιπέδου τῶν τιμῶν μόνον ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἐπιδοῦ ἐπὶ τῆς πιστωτικῆς κυκλοφορίας τῶν Τραπεζῶν (1).

Ἡ μεγάλη κυκλοφορία προκαλεῖ εἰς ἓνα τόπον, γενικὴν ἕψωσιν τῶν τιμῶν. Εἶνε γνωστὸν ὅτι αἱ ἐκδοτικαὶ Τράπεζαι ἰδίᾳ εἰς τὰς Ἑν. Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς, τὴν πλέον ἐξειλιγμένην κεφαλαιοκρατικῶς χώραν, προσπαθοῦν ν' ἀντιδράσουν εἰς τὰς κρίσεις περιορίζουσαι τὴν κυκλοφορίαν κατὰ τὰς περιόδους τῆς εὐμαρείας ἵνα ἀναπτύξουν αὐτὴν εἰς τὰς περιόδους τῆς κρίσεως.

Εἰς τὴν Εὐρώπην ὅμως, ἀπὸ ἀντίδρασιν ἴσως πρὸς τὴν πολεμικὴν καὶ μεταπολεμικὴν ἐκδοτικὴν ἀκολοσίαν, ὅλα σχεδὸν τὰ κράτη ἀκολουθοῦν σήμερον μίαν τακτικὴν στενότητος μᾶλλον τῆς κυκλοφορίας ἢ ὁποία συντείνει βεβαίως εἰς τὴν πτώσιν τῶν τιμῶν. Ἐξαίρεσιν μᾶς παρουσιάζει καὶ πάλιν ἡ Γαλλία, ὅπου ἡ νομισματικὴ κυκλοφορία ἠῤῥησεν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς σταθεροποιήσεως (25 Ἰουνίου 1928) ἀπὸ 58,772 ἑκατ. εἰς 73,250 ἑκατ. φράγκων (Ἰούλιος 1930), δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ αὔησις τῆς νομισματικῆς κυκλοφορίας συντείνει εἰς τὴν ἐκεῖ ἐξουδετέρωσιν τῆς κρίσεως. Πρέπει ὅμως συγχρόνως νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι καὶ τὰ καλύμματα εἰς χρυσὸν ἠῤῥησαν

(1) G. Kassel, ἐνθ. ἄνωτ. II σελ. 176.

ἐκεῖ ἀπὸ 28.934 εἰς 44.169 ἑκατ. καὶ ἡ ἀναλογία τῶν ἐν σχέσει πρὸς τὰς ὑποχρεώσεις ἀπὸ 40.45 εἰς 50,58.

Παρ' ἡμῖν ἀντιθέτως ἡ κυκλοφορία τραπεζογραμματίων ἠλαττώθη αἰσθητῶς, ἴσως διὰ λόγους συντηρήσεως ἐπαρκoῦς περιθωρίου καλύμματος ἀπὸ 5,689,5 ἑκατ. δρχ. τὸν Δεκέμβριον 1928 εἰς 5.193,3 τὸν Δεκέμβριον 1929 καὶ εἰς 4.761 ἑκατ. τὴν 30 Νοεμβρίου τοῦ 1930. Ἡ τοιαύτη στενοχωρία τοῦ χρήματος, εἰς τὴν ὁποίαν οἰκονομολογοὶ τινεῖς ἀπέδωσαν ἀποζηλειτικῶς τὴν ὑπαρξιν παρ' ἡμῖν τῆς γενικῆς κρίσεως (1) ἐπιτείνει ἀσφαλῶς αὐτήν.

Ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω, ὁ περιορισμὸς ἢ ἡ αὔξησις τῶν πιστώσεων ἔχουν τὴν αὐτὴν ἐπίδρασιν μὲ τὴν διακύμανσιν τῆς κυκλοφορίας τοῦ νομίσματος. Ἡ ὑποχώρησις τῆς τιμῆς τῶν γεωργικῶν προϊόντων καὶ ἡ ἐξ' αὐτῆς κρίσις τοῦ 1920 προεκλήθη κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τὸν περιορισμὸν τῶν παρεχομένων ἕως τότε πιστώσεων ἐν Ἡν Πολιτείαις διὰ τὴν ἀγορὰν τῶν γεωργικῶν τῆς προϊόντων (2).

Ἄλλ' ἡ διακύμανσις τῶν πιστώσεων, ἔχει μὲν ἀναμφισβήτητον ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς, πολὺ μικροτέραν ὅμως σημασίαν ἐπὶ τῆς ρυθμίσεως τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς. Αἱ Ἐκδοτικαὶ Τράπεζαι, εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἰδίᾳ, ὑψώνουν τὸν τόκον καὶ περιορίζουν τὰς πιστώσεις ὅταν αἱ τιμαὶ τῶν εἰδῶν ἀνέρχονται ἀλλ' ἐλαττώνουν τὸν τόκον ὅταν αἱ τιμαὶ πίπτουν καὶ ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ ἐπιβραδύνεται, οὕτως ὥστε νὰ ρυθμίζον αὐτομάτως τὴν παραγωγὴν. Τοῦτο ὅμως δύναται νὰ γίνῃ, ἐν μέτρῳ πάντοτε, διὰ τὴν βιομηχανικὴν καὶ ὄχι διὰ τὴν γεωργικὴν παραγωγὴν, βραδέως καὶ δυσχερῶς προσαρμοζομένην εἰς τὴν κατάστασιν.

Ἡ ὑποστηρικθῆῖσα λοιπὸν ἄποψις (3) καθ' ἣν ἡ ἐν Ἑλλάδι γενικωτέρα κρίσις προεκλήθη κυρίως ἀπὸ τὴν κατὰ τὸ τέλος Νοεμβρίου 1928, ὑποβίβασιν τοῦ προεξοφλητικοῦ τόκου τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος κατὰ μίαν μονάδα δὲν εἶνε φρονοῦμεν ὀρθή. Καθότι ἡ μὲν βιομηχανικὴ μας παραγωγή, ἐργαζομένη διὰ τὴν ἐσωτερικὴν μας ἀγορὰν, ἰσχυρῶς προστατευομένην δασμολογικῶς, ἐλάχιστα ὑφίσταται τὸν ἀντίκτυπον τῆς ξένης κρίσεως, ἡ δὲ γεωργία μας παρουσιάζει ἔκτοτε μείωσιν μᾶλλον καὶ ὄχι αὔξησιν τῆς παραγωγῆς ὡς θέλομεν ἀναπτύξει κατωτέρω.

Ἡ αὔξησις τῆς παραγωγῆς

Ὁ συνηθέστερος λόγος τῆς πτώσεως τῶν τιμῶν εἶδους τινὸς εἶναι ἡ ὡς ἐκ τῆς ὑπερπαραγωγῆς αὐτοῦ αὔξησις τῆς προσφορᾶς ἐν σχέσει πρὸς τὴν ζήτησιν. Τοῦτο ἰσχύει πρὸ παντὸς προκειμένου περὶ τῶν γεωργικῶν εἰδῶν, ἀποτελούντων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶδη πρώτης ἀνάγκης καὶ ἐπο-

(1) Βλ. Κ. Μαλαματιανοῦ, Περὶ τὸ οἰκονομικὸν πρόβλημα τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1930 σελ. 72 καὶ ἐπ.

(2) C. von Dietze. ἐνθ. ἀν. σελ. 13.

(3) Π. Χριστοδουλοπούλου, Αἱ οἰκονομικαὶ διακυμάνσεις, Ἀθῆναι 1930, σελ. 90 καὶ ἐπ.

μένους έχοντα ώρισμένην ζατανάλωσιν, έπιδεικτικὴν μεγάλης έλαστικότητας ὡς συμβαίνει διὰ τὰ βιομηχανικὰ εἶδη.

Κατὰ τὴν πολεμικὴν περίοδον, αἱ ἑργαζόμεναι τῶν γεωργικῶν προϊόντων ὤθησαν τὰς ἐκτὸς τῆς Εὐρώπης Χώρας καὶ ἰδίᾳ τὴν Ἀμερικὴν νὰ ἐπεκτείνουν τὴν καλλιέργειάν των καὶ νὰ ἐντείνουν αὐτήν, εἰς τρόπον ὥστε ν' αὐξήσουν τὴν παραγωγὴν των, ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον. Μεταπολεμικῶς καὶ τὰ διάφορα Κράτη τῆς Εὐρώπης ἐπεδίωξαν τὴν διὰ παντὸς μέσον αὐξήσιν τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς των. Εἶνε γνωστὴ ἰδίᾳ ἡ προσπάθεια τῆς Ἰταλίας ὅπως καταστή σιτάροχος. Ἀλλὰ καὶ τὰ Κράτη τῆς Ἀμερικῆς, ἔχοντα πληθυσμὸν κεραιαίον, προσέβησαν εἰς νέας ἐκχερσώσεις καὶ εἰς βελτιώσεις καλλιεργουμένων ἡδὴ ἐδαφῶν, αἵτινες ἐπέφερον τὴν αὐξήσιν τῆς παραγωγῆς των. Παντοῦ λοιπὸν ἠῤῥησαν τὴν παραγωγὴν των χωρὶς ὅμως καὶ νὰ σκεφθοῦν διὰ τὴν κατανάλωσιν αὐτῆς. Οὕτω προῆλθεν ὑπερπαραγωγή σίτου, ἰδίᾳ εἰς τὸν Καναδᾶν καὶ τὰς Ἡν. Πολιτείας, ἐρίων εἰς τὴν Αὐστραλίαν καὶ Ἀργεντινὴν, κριθῆς καὶ βρώμης εἰς τὴν Ρουμανίαν καὶ Πολωνίαν, καφεῆ εἰς τὴν Βραζιλίαν κτλ.

Οὕτω κατὰ τὰς στατιστικὰς τοῦ Διεθνoῦς γεωργικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Ρώμης, τὸ σύνολον τῶν καλλιεργουμένων ἐκτάσεων (συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Ρωσσίας) ἀνῆρχετο εἰς ἑκοτομμύρια ἑκταρίων (1).

Μέσος ὄρος

	1909—13	1928—29	1929—30
Σίτος	109.4	126.—	125.60
Ἀραβόσιτος	71.8	77.8	77.—
Λοιπὰ σιτηρὰ	136.8	139.	143.8
(Σίκαλις, κριθή, βρώμη)			
Ἄμπελοι	6.8	7.1	—
Καπνὰ	1.2	1.8	4.8
Βάμβαξ	26.8	34.7	34.6
Σηροτροφία	2.1	2.2	32.3

Ἦτοι ἡ αὐξήσις τῶν καλλιεργειῶν ἐν σχέσει πρὸς τὴν προπολεμικὴν περίοδον (1909—13) εἶνε 14,8000 διὰ τὸν σῖτον, 7,18 διὰ τὸν ἀραβόσιτον, 4,97 διὰ τὰ λοιπὰ σιτηρὰ, 4,40 διὰ τὴν ἄμπελον, 49,99 διὰ τὰ καπνὰ, 29,09 διὰ τὸν βάμβακα, καὶ 9,52 διὰ τοὺς μωρεφῶνας.

Κατὰ τὰς αὐτὰς στατιστικὰς ἡ παγκόσμιος παραγωγή εἰς ἑκατ. τόννων ἀνῆλθεν.

	1909—13	1928—29	1929—30
Σίτος	102.86	127.—	111.90
Ἀραβόσιτος	105.94	108.16	112.78
Λοιπὰ σιτηρὰ	148.61	188.29	160,20
Οἶνος (εἰς ἑκατ. ἑκατόλιτρα)	141.1	182.8	—

(1) Annuaire Int. de Statistique agricole 1929-30, Rome σελ. 16.

	1 — 13	1928—29	1929—30
Ἴλαιον ἐλαίας	5.9	6.5	12.3
Καπνὸς	10.1	14.7	15.6
Βάμβαξ	48.—	56.3	56.7
Κουκούλια (εἰς ἔκ. χγ.)	220.4	430.4	465.9

Ἡτοι ἡ παγκόσμιος παραγωγή ἠϋξήσεν ἐν σχέσει πρὸς τὴν προπολεμικὴν τοιαύτην διὰ τὸν σίτον κατὰ 8,760]ο, διὰ τὸν ἀραβόσιτον κατὰ 6,35, διὰ τὰ λοιπὰ σιτηρὰ κατὰ 7,65, διὰ τὸν οἶνον κατὰ 29,42 διὰ τὸ ἔλαιον ἐλαίας κατὰ 59,32 (μέσος ὄρος παραγωγῆς 1929 καὶ 1930), διὰ τὸν καπνὸν κατὰ 54,44, διὰ τὸν βάμβακα κατὰ 18,10 καὶ διὰ τὰ κουκούλια κατὰ 111,05. Εἰδικώτερον ἡ παραγωγή ἀνατολικῶν καπνῶν (Ἑλλάδος, Τουρκίας, Βουλγαρίας), ἧτις ἀπὸ 94 ἑκατ. χγ. τῷ 1911 εἶχε πέσει εἰς 83 ἑκατ. τῷ 1913, ἀνῆλθεν εἰς 145 ἑκατ. τῷ 1923 ἔφθασεν τὰ 184 ἑκατ. τῷ 1925, ἵνα πέσῃ εἰς 140 ἑκατ. κατὰ τὰ ἔτη 1926 καὶ 1927, 143 ἑκατ. τῷ 1929 καὶ 132 ἑκατ. τῷ 1930. Ἡτοι ἡ διετία 1929—30 παρουσιάζει αὔξησιν μὲν ἐν σχέσει πρὸς τὴν προπολεμικὴν κατὰ 460]ο, μείωσιν δὲ ἐν σχέσει πρὸς τὴν διετίαν 1925—26 κατὰ 150]ο. Ἡ παγκόσμιος παραγωγή σταφίδος ἀπὸ 378.574 τόννους κατὰ τὴν προπολεμικὴν περιόδον 1909—13, ἀνῆλθεν εἰς 614,095 τόννους τῷ 1926, ἀλλ' ἵνα πέσῃ εἰς 494.645 τόννους τῷ 1929 καὶ εἰς 574.200 τόννους τῷ 1930. Ἡτοι ἡ τελευταία διετία παρουσιάζει αὔξησιν μὲν κατὰ 410]ο ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν προπολεμικὴν, μείωσιν δὲ κατὰ 130]ο ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν παραγωγὴν τοῦ 1926.

Ἡ νέα παγκόσμιος ἐσοδεία 1930—31, ἐννοηθεῖσα ὑπὸ τῶν καιρικῶν συνθηκῶν, παρουσιάζει αὔξησιν εἰς τὸν σίτον κατὰ 4,1]20]ο, ἀλλὰ ἐλαφρῶν ἐλάττωσιν εἰς τὴν παραγωγὴν σιτάλευς, κριθῆς καὶ βρώμης, πολὺν δὲ μεγαλυτέραν φθίνουσιν τὰ 290]ο, εἰς τὴν παραγωγὴν ἀραβόσιτου (1). Σοβαρωτάτην μείωσιν, ἔνεκα δυσμενῶν καιρικῶν συνθηκῶν ἐμφανίζει ἡ παραγωγή οἴνου, ἀφοῦ ἔπεσε κατὰ τὸ τρέχον ἔτος εἰς ὅλας τὰς μεγάλας παραγωγοὺς χώρας, ἧτοι εἰς τὴν Γαλλίαν ἀπὸ 63 ἑκατ. ἑκατόλιτρα εἰς 38—40, εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀπὸ 41 εἰς 30—32 καὶ εἰς Ἰσπανίαν ἀπὸ 25 εἰς 16.1]2 μόνον, ἐν γένει δηλ. κάτω τῆς προπολεμικῆς τοιαύτης. Τέλος ἡ μείωσις τῆς παραγωγῆς τοῦ ἐλαίου κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐν σχέσει πρὸς τὴν τοῦ παρελθόντος ἔτους φθάνει τὰ 750]ο εἰς τὴν Ἰσπανίαν, 400]ο εἰς τὴν Ἀλγερίαν καὶ εἶνε σημαντικωτάτη εἰς τὰς λοιπὰς ἐλαιοπαραγωγοὺς χώρας Ἰταλίαν, Τύνιδα καὶ Παλαιστίνην.

Βεβαίως δὲν δύναται τις ν' ἀμφισβητήσῃ τὴν ἐπιρροὴν τῆς μεγάλης παραγωγῆς ἐπὶ τῶν τιμῶν τῶν γεωργικῶν προϊόντων. Αἱ πτώσεις τῶν τιμῶν τοῦ σίτου αἵτινες ἐγένοντο περὶ τὸ τέλος τοῦ 1907, καὶ εἰς τὸ μέσον τοῦ 1920, φαίνεται ὅτι ὀφείλονται κυρίως εἰς τὰς ἑξαιρετικὰς ἐσοδείας

(1) Bulletin mensuel de Statistique agricole (et commerciale, Rome, τεύχος Ὀκτωβρίου 1930.

τῶν ἐτῶν 1906—07 καὶ 1919—27. Ἐπίσης ἡ σημερινὴ πτώσις τῆς τιμῆς αὐτοῦ ὀφείλεται κατὰ πλείστον μέρος εἰς τὰς δύο τελευταίας καλὰς ἐσοδείας, ἰδίᾳ ἐν Ἀμερικῇ.

Ἐπάρχει ὅμως εἰς τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν μία σχολὴ ἢ ὁποία ἀρνεῖται τὴν ἐπίδρασιν τῆς ὑπερπαραγωγῆς. Βασίζεται ἐπὶ τοῦ γνωστοῦ ἀξιώματος ὅτι τὰ προϊόντα ἀνταλλάσσονται μὲ προϊόντα. Ἐπομένως ἡ ὑπερπαραγωγή δὲν ὑφίσταται πράγματι ἀφοῦ τὸ ἐπὶ πλέον ἐντεῦθεν, ἀπορροφᾷ τὸ ἐπὶ πλέον ἐκεῖθεν παραχθέν. Τοῦτο ὅμως ἐν μέρει μόνον εἶναι ἀληθές, καθότι δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψει τὴν σχετικὴν χρησιμότητα τῶν εἰδῶν καὶ ἐπομένως, τὴν σχετικὴν αὐτῶν ἀξίαν. Ἡ ὑπερπαραγωγή, ἐλαττώνουσα τὴν σχετικὴν σπάνιν τῶν εἰδῶν, ἐλαττώνει κατ' ἀντίστροφον λόγον, πολὺ περισσότερον τὴν ἀξίαν τούτων. Δυνάμεθα ἐπομένως νὰ συμπεράνωμεν, μαζὺ μὲ τὸν καθηγητὴν Ἀφταλιὸν, ὅτι δὲν ὑπάρχει ὑπεραφθονία προϊόντων ἐν σχέσει καὶ μὲ τὸ σύνολον τῶν ἀναγκῶν μας, διότι αἱ ἀνάγκαι ἡμῶν εἶναι ἀκόρεστοι καὶ οὐδέποτε ἡ ἀνθρωπότης εὐρέθη νὰ εἶναι παρὰ πολὺ πλουσία καὶ νὰ περιφρονῇ ὡρισμένα προϊόντα, μὴ γνωρίζουσα τί νὰ κἀνη. Ἐκεῖνο ὅπερ πραγματικῶς ὑπάρχει εἶναι μία τὴσὶν ποσότης ἐμπορευμάτων, ὥστε νὰ δύναται αὕτη νὰ ἱκανοποιῇ ὄχι μόνον τὰς ἐπὶ πλέον ἐπειγούσας ἀνάγκας ἀλλὰ καὶ τὰς μικροτέρας. Καὶ διὰ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν τελευταίων αὐτῶν ἀναγκῶν δὲν εἶνε διατεθειμένος ὁ κόσμος νὰ πληρώσῃ εἰμὴ χαμηλοτέρας τιμὰς. Δὲν ὑπάρχουν παρὰ πολλὰ προϊόντα καθ' ἑαυτὰ ἀλλ' ὑπάρχουν παρὰ πολλὰ ὥστε νὰ μὴ εἶναι διατεθειμένος ὁ κόσμος νὰ τὰ ἀγοράζῃ εἰς τὴν αὐτὴν ὡς καὶ πρότερον τιμὴν, παρὰ πολλὰ ὥστε ἡ αἰψήσις τῆς προσφορᾶς νὰ προκαλῆ τὴν ὀπισθοδρόμησιν τῶν τιμῶν. Εἰς τοῦτο συνίσταται ἡ ὑπερπαραγωγή» (1).

Ἐάν ὅμως εἰς τὰ πλείστα κράτη παρατηρεῖται ὑπερπαραγωγή μᾶλλον γεωργικῶν προϊόντων δὲν συμβαίνει τοῦτο εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀντιθέτως μάλιστα παρουσιάζεται παρ' ἡμῖν ἐλάττωσις παραγωγῆς εἰς τοὺς πλείστους καὶ σπουδαιότερους κλάδους τῆς γεωργικῆς μας παραγωγῆς (2).

Ἡ παραχθεῖσα ἐν Ἑλλάδι ποσότης σίτου, ἀνελθοῦσα εἰς 434 χιλιάδας τόννων ἐτησίως, κατὰ μέσον ὄρον τὴν τριετίαν 1922—24 κατῆλθεν εἰς 339 χιλ. τόννων τῷ 1928, ἵνα κατέλθῃ εἰς 300 χιλ. τόννους περίπου τῷ 1929 (ἀριθμὸν τὸν ὁποῖον εὐρίσκομεν, ἐλλείπει ἄλλων στατιστικῶν δεδομένων, ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς σίτου καὶ ἀλεύρων ἐν σχέσει πρὸς τὴν κατανάλωσιν) καὶ ἴσως κάτω καὶ αὐτοῦ τοῦ ποσοῦ κατὰ τὸ τρέχον ἔτος. Ἦτοι ἡ παραγωγή μας εἰς τὸν σίτον κατὰ τὴν τελευταίαν τριετίαν παρουσιάζει μείωσιν τουλάχιστον κατὰ 25ο]ο ἐν σχέσει πρὸς τὴν τριετίαν 1922—24.

Ἡ ἐτησία παραγωγή κορινθιακῆς σταφίδος φθάνουσα προπολεμικῶς

(1) Ἴδε Οἶκον. Ταχυδρόμον, Ἀθῆναι 26 Ὀκτωβρίου 1930.

(2) Βλ. Ἐτησίαν Γεωργικὴν Στατιστικὴν τῆς Ἑλλάδος, Ἔτος 1928, Ἀθῆναι.

(1911—13) εἰς 158.400 τόννους ἀνῆλθεν εἰς 172 χιλ. τόννους κατὰ τὴν τριετίαν 1923—25, 172.611 τόννους κατὰ τὴν τριετίαν 1926—28, 129.600 τόννους τῷ 1929 καὶ 135.200 τόννους τῷ 1930, παρουσιάζουσα μείωσιν κατὰ τὴν τελευταίαν διετίαν. Ἡ παραγωγή μας καρποῦ ἀνεληθοῦσα ἀπὸ 26.942 τόννους, μέσην ἔτησίαν παραγωγὴν τῆς τριετίας 1920—22, εἰς 58.270 τόννους κατὰ τὴν τριετίαν 1923—25 καὶ 56.189 κατὰ τὴν τριετίαν 1926—28, ἔφθασε τὸ ἀνώτατον ὄριον τῆς παραγωγῆς αὐτῆς 73.000 τόννους τῷ 1929, ἵνα κατέλθῃ ὁμως εἰς 60.000 τόννους κατὰ τῷ 1930.

Ἡ ἔτησία παραγωγή ἐλαίου ἐκυμάνθη ἀπὸ 77.926 τόννους κατὰ τὴν διετίαν 1923—24, εἰς 67.624, τόννους τὴν διετίαν 1925—26, 86.236 τόννους τὴν διετίαν 1927—28 καὶ 87.785 τόννους τὴν διετίαν 1929—30. Ἡ παραγωγή γλεύκος ἀπὸ 214.733 τόννους ἔτησίως κατὰ τὴν τριετίαν 1923—25, ἔφθασε τοὺς 267.912 τόννους ἔτησίως κατὰ τὴν ἐπομένην τριετίαν 1926—28, ἀλλὰ κατῆλθεν εἰς 258.781 τόννους τὴν διετίαν 1929—30.

Τέλος ἡ κτηνοτροφία μας, παρουσιάζουσα τῷ 1928 ἐλαφρὰν αὔξησιν ὅσον ἀφορᾷ τὰ μὴ ἀροτριῶντα κτήνη (πλὴν τῶν προβάτων), ὑπέστη κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος σοβαρὰς ζημίας ἐξ ἐπιζωοτιῶν καὶ ξηρασίας, ἐξ ὧν δὲν ἀνέλαβεν ἀκόμη κατὰ τὸ τρέχον ἔτος, λίαν εὐνοϊκὸν δι' αὐτήν.

Ἡ ἐλάττωσις τῆς καταναλώσεως.

Πολλοὶ ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ παροῦσα κρίσις δὲν ὀφείλεται εἰς ὑπέρογκον αὔξησιν τῆς παραγωγῆς ἀλλ' εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῆς καταναλώσεως. Τὴν ἀποψιν ταύτην ὑποστηρίζει κυρίως ἡ ἔκθεσις τῆς Διεθνoῦς Οἰκονομικῆς Διασκέψεως τῆς Γενεύης. Κατ' αὐτήν ἡ ἀγοραστικὴ δύναμις πολλῶν εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν καὶ ἰδίᾳ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ρωσσίας ἠλαττώθη κατόπιν τοῦ πολέμου. Πράγματι ἡ κατ' ἄτομον μέση κατανάλωσις τοῦ κυριωτέρου γεωργικοῦ προϊόντος τοῦ σίτου, ἔπεσε μεταπολεμικῶς ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ κάτωθι πίνακος (1):

	Προπολεμικῶς 1909—1914	Μεταπολεμικῶς (1922—1927)
Γερμανία	9277.	6577.
Γαλλία	224 »	195 »
Βέλγιον	228 »	181 »
Ἀγγλία	163 »	158 »
Καναδάς	312 »	188 »
Ἡν. Πολιτεῖαι	146 »	133 »
Ἀργεντινὴ	178 »	151 »

(1) Bulletin mensuel de Renseignements Economiques et Sociaux, Rome
Ἰανουάριος 1929.

Ἀντιθέτως εἰς τινὰς χώρας ἡ κανανάλωσις σίτου ἠϋξήσεν ὀλίγον (Ἰταλία Νορβηγία, Λανία, Ἰαπωνία).

Ἡ ἐλάττωσις ὁμως τῆς καταναλώσεως τοῦ σίτου δὲν προέρχεται συνήθως ἀπὸ μείωσιν τῆς καταναλωτικῆς δυνάμεως τοῦ πληθυσμοῦ, ἀφοῦ ὁ ἄρτος ἀποτελεῖ τὴν σχετικῶς ἐφθηνότεραν τροφήν. Ἀντιθέτως μάλιστα ἡ κατανάλωσις ἄλλων προϊόντων καὶ μάλιστα ἀκριβοτέρων, ὡς τὸ κρέας καὶ τὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα, ἠϋξήσεν εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς χώρας καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Σοβιετικὴν Ρωσσίαν (1).

Σημειωτέον μάλιστα ὅτι ἠϋξήσεν καταπληκτικῶς καὶ ἡ κατανάλωσις εἰδῶν τινῶν θεωρουμένων ὡς πολυτελείας, ὡς ἡ ζάχαρις (τῆς ὁποίας ἡ ἐν Εὐρώπῃ κατ' ἄτομον κατανάλωσις ἠϋξήσεν ἀπὸ 13,5 χγ. τὸ 1923 εἰς 18,1 τὸ 1927 ἦτοι κατὰ 290% ἐντὸς τετραετίας (2)). Ἐπίσης ἠϋξήσεν ἡ κατανάλωσις τοῦ οἴνου, τῶν ὀπωρῶν, τῆς σταφίδος, τοῦ καυφῆ, τοῦ κακάου, τοῦ τεύου κλπ. (3), ὡς ἐπίσης τοῦ καπνοῦ καὶ τῶν μεταξωτῶν. Ἐπομένως δὲν ὑπάρχει κυρίως ὑποκατανάλωσις ἀλλ' ἀντικατάστασις γεωργικῶν προϊόντων. Ἡ ἀνθρωπότης μᾶλλον θέλει σήμερον νὰ ζῆ καὶ νὰ τρέφεται καλύτερον. Ἀπόδειξις καὶ ἡ ἐλάττωσις τῆς καταναλώσεως τῆς εὐθηνότερας τοῦ σίτου σικάλεως εἰς τὰς κατ' ἐξοχὴν καταναλωτικὰς αὐτῆς χώρας ὡς αἱ Σκανδιναβικαί, αἱ Κάτω Χῶραι, ἡ Τσεχοσλοβακία καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ πτωχὴ Αὐστρία.

Ἡ τάσις τοῦ κόσμου πρὸς καλύτεραν διατροφήν ἐμφαίνεται καλύτερα καὶ ἐκ τοῦ ἐξῆς παραδείγματος. Ἐνῶ ἡ παγκόσμιος παραγωγή κρέατος ἠϋξήθη ὅσον καὶ ἡ τοῦ σίτου, ἡ δὲ τοῦ βουτύρου πολὺ περισσότερον αὐτῆς, ὁ τιμᾶριθμος τοῦ κρέατος καὶ τοῦ βουτύρου εἶνε σήμερον κατὰ πολὺ ὑψηλότερος ἀπὸ τὸν τοῦ σίτου (4). Οὐχὶ λοιπὸν κυρίως ἡ ὑπερπαραγωγή, οὔτε ἡ ὑποκατανάλωσις γενικῶς ἀλλ' ὁ περιορισμὸς τῆς καταναλώσεως ὠρισμένων εἰδῶν ἐπιφέρει τὴν κρίσιν, ἥτις ἔχει ἀντίκτυπον καὶ ἐπὶ ὅλων τῶν προϊόντων.

Παρ' ἡμῖν ὁ χωρικὸς ὅστις ἐτρέφετο κυρίως μὲ ἀραβόσιτον, ἐσυνήθισε σήμερον τὸν ἐκ σίτου ἄρτον. Ἐπίσης ἐνῶ ἄλλοτε ἔτρωγεν ἅπαξ ἢ δις τοῦ ἔτους κρέας, σήμερον τρώγει τοὐλάχιστον ἅπαξ ἢ δις τῆς ἐβδομάδος. Τέλος τὸ ἐκ τυροῦ, ἐλαιῶν ἢ κρομμύων προσφάγι του, ποικίλλεται σήμερον διὰ μαγειρευμένης τροφῆς, ἰχθύων, ἀλιπάζτων, ἀλλάντων ἢ καρπῶν. Οἱ ἐργάται τῶν σταφιδαμπέλων εἰς τὴν Πελοπόννησον ἀπαιτοῦν σήμερον δις τῆς ἡμέρας μαγειρευμένον φαγητόν, ἅπαξ τῆς ἡμέρας κρέας καὶ οἶνον. Ἀλλὰ ἡ

(1) R. Courtin et P. Fromont, production et population εἰς Revue d' Economie Politique, Ἰουλίου—Αὐγούστου 1930

(2) La situation mondiale du sucre, ἔκθεσις πρὸς τὴν Οἰκονομικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Κ.Τ.Ε. σελ. 24.

(3) Βλ. αὔξησιν εἰσαγωγῆς τῶν εἰδῶν τούτων εἰς Annuaire Int. de Statistique agricole, Rome 1929—30 σελ. 314 καὶ ἑπ.

(4) R. Courtin et P. Fromont ἐνθ. ἀν.

καταναλώσις ἠϋξήσῃ παρ' ἡμῖν γενικῶς, ἔνεκα τῆς ἀποτόμου ἀνέξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ μας διὰ τῆς εἰσοδοῆς τῶν προσφύγων.

Ἀσφαλῶς εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῆς καταναλώσεως τοῦ σίτου συντείνουσι καὶ ἄλλοι παράγοντες ὡς ἡ μόδα τῶν λεπτῶν σωματίων, ἐφαρμοζομένη ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν γυναικῶν, ἡ θεωρία τῶν βιταμινῶν, προωθοῦσα τὴν καταναλώσιν ὀπωρῶν καὶ λαχανικῶν, αἱ ἰδέαι τοῦ Καθηγητοῦ Delbet, συνιστῶσαι τὴν καταναλώσιν τοῦ πιτυρούχου ἄρτου, ἢ εἰς πολλὰς χώρας ἐφαρμοζομένη ἐνταίῃ ποιότητος τοῦ ἄρτου, ἢ ἀπὸ τοῦ πολέμου διαδοθεῖσα ὑπερβολικὴ κροσφαγία, ἢ μεγαλυτέρα ποικιλία τῆς τροφῆς κ.λ.π. Τοιοῦτοτρόπως ἐνῶ ἡ παρακόσμιος παραγωγή σίτου ἠϋξήθη κατὰ 8,760|0 ἐν σχέσει μὲ τὴν προπολεμικὴν, καὶ ὁ πληθυσμὸς τῆς γῆς ἀνῆλθε κατὰ 90|0 περίπου, μέγα μέρος τῆς παραγωγῆς μένει ἀπώλητον. Οὕτω ἐσηματίσθησαν μεγάλα ἀποθέματα σίτου, ὑπολογιζόμενα (συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἀλεύρων) τὴν 1ην Αὐγούστου 1926 εἰς 3,690 χιλιάδας τόννων, τῷ 1927 εἰς 4,920, τῷ 1928 εἰς 5,920, τῷ 1929 εἰς 10,060 καὶ τῷ 1930 εἰς 11,210 (1).

Ἡ σχετικὴ ἐλάττωσις τῆς καταναλώσεως τῶν ἄλλων δημητριακῶν εἶναι ἀκόμη μεγαλυτέρα. Ἡ κριθὴ καὶ ἡ βρώμη διέρχονται κρίσιν, ἔνεκα τοῦ περιορισμοῦ τῶν εἰς τὰς πόλεις ἰδίᾳ ζῶων, ὡς ἐκ τῆς διαδόσεως τοῦ αὐτοκινήτου.

Ἐξ ἄλλου ὡς παρετήρησεν ἡδη ὁ Κάουτσκι (2) αἱ πρόοδοι τῆς Βιομηχανίας περιορίζουσι σημαντικῶς τὰς ἀνάγκας τῶν ἐκ τῆς γεωργίας προερχομένων πρώτων ὑλῶν. Οὕτω οἱ μύλοι σήμερον ἀποδίδουσι περὶ σφόδρα ἄνευρον ἀπὸ τὸ αὐτὸ ποσὸν ἀλεθρομένου σίτου. Αἱ ἀποδόσεις τῶν ἐλαιουργεῖων εἶνε ἐπίσης ἀνώτεραι, καὶ ἐπὶ πλέον χρησιμοποιεῖται πρὸς ἐξαγωγήν ἐλαίου καὶ αὐτὸς ὁ ἐλαιοπυρῆν. Τὰ κλωστήρια χρησιμοποιοῦν καὶ αὐτὰ τὰ ἄλλοτε ἄχρηστα ὑπολείμματα τοῦ βάμβακος. Τέλος ἡ κατασκευὴ τῆς τεχνικῆς μετὰ τῆς ἐπιδροῆς δυσμενῶς ἐπὶ τῆς τιμῆς τῶν κο. κουλίων.

Καὶ ἄλλοι λόγοι ἐπιδρῶν ἐνίοτε εἰς τὸν περιορισμὸν τῆς καταναλώσεως εἰδῶν τινῶν. Οὕτω τὸ μονοπώλιον τῶν καπνῶν ἢ αἱ ἰσχυραὶ ἐνώσεις τῶν καπνοβιομηχανῶν, ὡς ἐν Ἑν. Πολιτείαις καὶ ἐν Γερμανίᾳ, συντελοῦν εἰς τὴν διάδοσιν τῶν κατωτέρων ποιότητων εἰς βάρος τῶν ἀνατολικῶν καπνῶν, τῶν ὁποίων ἐλαττώνουσι ἐξ ἄλλου τὸ περιεχόμενον ποσοστὸν εἰς τὰ καλῆς ποιότητος σιγαρέττα. Οὕτω ἐνῶ προπολεμικῶς ἡ ἀναλογία τῆς ἀναμίξεως (χαρμάνι) τῶν καπνῶν εἰς τὰ καλῆς ποιότητος σιγαρέττα ὑπολογίζετο εἰς τὰς Ἑν. Πολιτείας εἰς 300|0, ἠλαττώθη κατὰ τὰ ἔτη 1926—1927 εἰς 17—200|0 καὶ σήμερον ἐτι πλέον (3). Τὸ αὐτὸ κινδυνεύει νὰ γίνῃ καὶ εἰς

(1) La crise économique mondiale εἰς Bulletin mensuel de la Société des Banques Suisses, Ὀκτώβριος 1930.

(2) K. Kautsky, La question a faire, tr. fr Paris 1900 σελ. 424.

(3) Αχ. Μάντζαρη. Τὰ καπνά μας. Ἀθῆναι 1929, σελ. 87.

τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν συνένευσιν τῶν καπνοβιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων (1). Ἴδού διαιτὶ παρὰ τὴν ἀλματικὴν αὔξησιν τῆς καταναλώσεως σιγαρέττων ἢ κατανάλωσις ἀνατολικῶν καπνῶν παραμένει σχεδὸν ἡ αὐτή.

Ἐπίσης ὁ νόμος τῆς ἀντικαταστάσεως ἐπιφέρει ἐνίοτε τὴν ἐλάττωσιν τῆς καταναλώσεως εἵδους τινὸς ἐπ' ὠφελείᾳ ἄλλου. Οὔτω τὸ ἐξ ἐλαίων ἐλαιον ὑφίσταται σήμερον τὸν συναγωνισμὸν τῶν ἐξ ἡλιοτροπίου, βιαμβακοσπόρου, ἀραχίδος καὶ ἄλλων ἐξωτικῶν ἐλαιοῦχων καρπῶν κατασκευασομένων ἐλαίων. Τὸ βούτυρον ὑφίσταται τὸν συναγωνισμὸν τῆς μαργαρίνης. Αἱ κτηνοτροφικαὶ τροφαὶ ὑποχωροῦν πρὸ τῶν ἐπὶ τῆς βιομηχανίας παρεχομένων ἀφθόνης ὡς ὑπολειμμάτων εὐθιγῶν πλικούτων. Τὸ ἐκ σταφίδος καὶ σταφυλῶν οἶνονπνευμα ἀδυνατεῖ νὰ καταναλωθῇ ἐλευθέρως, ἔνεκα τοῦ συναγωνισμοῦ ἄλλου κατὰ πολὺ εὐθιγότερου προερχομένου ἐξ ἀμυλωδῶν οὔσιων.

Ἡ σημερινὴ ὁμως κρίσις τῆς βιομηχανίας ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν παροδικὴν μείωσιν τῶν χρησιμοποιουμένων πρώτων ὑλῶν γεωργικῆς καὶ κτηνοτροφικῆς προελεύσεως, ἰδίᾳ δὲ βάμβακος καὶ μαλλιῶν. Οὔτω τὰ γενικὰ ἀποθέματα βάμβακος ἀνήρχοντο τῇ 14 Νοεμβρίου 1930 εἰς 8.752 χιλιάδας δεμάτων, ἔναντι 6.685 κατὰ τὴν ἀντίστοιχον ἡμερομηνίαν τοῦ 1929, 6.050 τῷ 1928 καὶ 6.943 τῷ 1927 (2).

Τέλος πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι γενικῶς, ἐνῶ ἡ κατανάλωσις τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων, παρὰ τὰς περιοδικὰς κρίσεις, αὐξάνει τρόπον τινα ἀπεριορίστως, τὰ γεωργικὰ προϊόντα ἔχουν περιορισμένην μᾶλλον κατανάλωσιν. Οὔτω, ἐφ' ὅσον αὐξάνει τὸ εἰσόδημα μιᾶς οἰκογενείας, κατὰ τοσοῦτον ἢ ἀναλογία τῶν καταναλισκομένων διὰ τὴν ἀγορὰν τροφίμων, δηλ. γεωργικῶν εἰδῶν, ἐλαττοῦται. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ διὰ τὰ βιομηχανικὰ καὶ πλοῦσια κράτη, ὅπου ἡ ἀναλογία τῶν καταναλισκομένων εἰς αὐτὰ γεωργικῶν εἰδῶν ἐλαττοῦται, ἐφ' ὅσον αὐξάνει ὁ πλοῦτος αὐτῶν. Εἰς τὰς Ἡν, Πολιτείας π.χ. ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν δαπανῶν μιᾶς ἐργατικῆς οἰκογενείας μεταπολεμικῶς μόνον 250]ο ἀντιστοιχοῦν εἰς γεωργικὰ προϊόντα ἐνῶ 750]ο ἀπορροφοῦν τὰ βιομηχανικὰ τοιαῦτα (3).

Ἡ βελτίωσις τῶν μεταφορικῶν μέσων

Εἰς τὴν κρίσιν τῶν γεωργικῶν προϊόντων συνέτειναν σοβαρῶς καὶ οἱ μεταπολεμικῶς ἰδίᾳ διαμορφωθέντες ὄροι τῆς μεταφορᾶς αὐτῶν. Ἐνεκα τῆς μεγάλης ἀναπτύξεως τῶν ἐμπορικῶν στόλων ὁ ναῦλος τῶν ἀτμοπλοίων, δι' ὃν κυρίως μεταφέρονται τὰ γεωργικὰ προϊόντα, ἔπεσε καταπληκτικῶς

(1) Α. Μπακάμπαση κτλ. Τὰ ἑλληνικὰ καπνὰ ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ καπναγορᾷ Ἀθῆναι 1930, σελ. 48.

(2) Οἰκονομολόγος Ἀθηνῶν, 29 Νοεμβρίου 1930.

(3) Bulletin mensuel des renseignements économiques et sociaux, Rome Ἰανουάριος, 1929 σελ. 26.

κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Συμφώνως πρὸς τὰς ὑπὸ τῆς Lloyd's List and Shipping Gazette, δημοσιευθεῖσαι πληροφορίες, ὁ ναυλοτηρέσιμος τῆς φορτηγοῦ ναυτιλίας κατὰ τὸν Σεπτέμβριον, ἀντιπροσωπεύετο τῷ 1930 διὰ τοῦ ἀριθμοῦ 74.96, ἔναντι 88.66, κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1929 καὶ 90.67 κατὰ τὸν Σεπτέμβριον 1928 (1913=100). Οὕτω ὁ ναῦλος μεταφορᾶς 480 λμπ. σίτου ἀπὸ Καναδᾶ (Μοντρεάλ) εἰς Ἀγγλίαν ἀνήρξατο τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1928 εἰς σελ. 3]7, τῷ 1929 εἰς σελ. 2]8, καὶ τῷ 1930 εἰς σελ. 2.—Ἐπίσης ἀπὸ Δουνάβεως εἰς Ἀμβούργον κατὰ τόννον, ἀπὸ 18]5 τὸν αὐτὸν μῆνα τοῦ 1929 εἰς 14]6 τῷ 1930 (1).

Ἡ πῶσις τῶν ναύλων συμφέρει ἰδίως εἰς τὰς πέραν τοῦ Ὀκεανοῦ χώρας, (Ἡν. Πολιτεία, Καναδᾶς, Ἀργεντινῆ, Αὐστραλία), αἵτινες εἶνε κατ' ἔξοχὴν ἔξαγωγικαὶ γεωργικῶν προϊόντων. Πλήττει ὁμως τὴν εὐρωπαϊκὴν γεωργίαν καθότι καθιστᾷ ἐπικινδυνωδέστερον τὸν ἀνταγωνισμόν τῶν προϊόντων τῶν χωρῶν τούτων εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς ἀγοράς. Ἀλλ' ἐνῶ κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ 1880 ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν ὑπερωκεανείων προϊόντων περιορίζετο εἰς εἶδη τινὰ εὐκόλως μεταφερόμενα ὡς π. χ. τὰ σιτηρά, τὸν βάμβακα καὶ τὰ ἔρια, σήμερον, ἔνεκα τῆς αὐξήσεως τῆς ταχύτητος τῶν πλοίων καὶ κυρίως ἔνεκα τῆς τελειοποιήσεως τῶν μέσων συντηρήσεως τῶν εἰδῶν (ψυγεῖα, ἀπομονωτήρια, ἀντισηπτικά, παστεροποιήσις), ὁ συναγωνισμὸς ἐπεκτείνεται ἐπὶ ὅλων τῶν εἰδῶν ὡς π.χ. ὀπωρῶν, λαχανικῶν, κρεάτων, κτηνοτροφικῶν εἰδῶν κ.λ.π. Ὑπὸ τοιοῦτους ὄρους ἢ θέσις τοῦ Εὐρωπαϊοῦ παραγωγοῦ καθίσταται λίαν δυσχερής.

Ἐκτὸς ὁμως τούτου ἐτελειοποιήθησαν, ἰδίᾳ εἰς τὴν Ἀμερικὴν, τὰ μέσα τῆς φορτώσεως καὶ ἐσωτερικῆς μεταφορᾶς, εἰς τρόπον ὥστε ἡ μεταφορὰ ἐνὸς τόννου σίτου νὰ στοιχίζῃ ὀλιγώτερον ἀπὸ Σικᾶγον εἰς Πειραιᾶ, παρὰ ἀπὸ Διδυμοτείχου, ἢ Γενιτσῶν, ἢ Τρικκάλων εἰς τὸν αὐτὸν λιμένα.

Ἡ κρίσις τῶν σιτηρῶν ἐπεδεινώθη κυρίως ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Καναδᾶ ὡς σοβαροῦ ἔξαγωγικοῦ παράγοντος. Τοῦτο ἐπετεύχθη διὰ τῆς συνδέσεως τῶν Δυτικῶν αὐτοῦ ἐπαρχιῶν μέσφ τῶν ἐσωτερικῶν ποταμῶν καὶ λιμνῶν τῆς χώρας ταύτης, ὥστε ἡ μεταφορὰ τῶν προϊόντων νὰ γίνεται οἰκονομικῶς μέχρι τῶν πλησιεστέρων πρὸς τὸν Ἀτλαντικὸν ἐσωτερικῶν λιμένων. Σήμερον ἡ Καναδικὴ Κυβέρνησις ἀπεράσισε νὰ δαπανήσῃ τὸ φανταστικὸν ποσὸν τοῦ ἐνὸς δισεκατομμυρίου δολλαρίων (ἦτοι 75 δισεκατομμύρια δραχμῶν!) δι' ἐκβάθυνσιν τοῦ ποταμοῦ Σαῖν-Λωράν, εἰς τρόπον ὥστε τὰ μεγάλα ὑπερωκεάνεια ἀτμόπλοια νὰ δύνανται νὰ φορτώνουν ἀπ' εὐθείας εἰς τοὺς λιμένας τῶν λιμνῶν Ὀντάριο καὶ Ἐρί. Οὕτω ὑπολογίζεται ὅτι θὰ εἶνε δυνατόν νὰ ἐλαττωθῇ ἡ τιμὴ τῆς προσφορᾶς τῶν Καναδικῶν προϊόντων καὶ ἰδίᾳ τῶν σιτηρῶν, προϊόντος μεταφερομένου εὐκόλως καὶ κατέχοντος μικρὸν σχετικῶς χώρον συγκριτικῶς πρὸς τὸ βᾶρος αὐτοῦ.

(1) Bulletin mensuel de Statistique Agricole et Commerciale, Rome, Ὀκτώβριος 1930.

Δυστυχῶς ἐνῶ τὰ Ἑλληνικὰ προϊόντα ὑπέστησαν δυσμενῆ ἐπίδρασιν τῆς μειώσεως τῶν ναύλων, ὡς ἐκ τοῦ ἐνζωλοτέρου ξένου συναγωνισμοῦ, ἐλάχιστα ἀφελήθησαν ἐκ τῆς μειώσεως ταύτης, καθότι τὰ ἐξαγόμενα προϊόντα μας ἀποτελοῦν μᾶλλον εἶδη πολυτελείας εἰς τὰ ὅποια ὁ ναῦλος ἐλάχιστον ποσοστὸν τῆς ἀξίας των παριστάνει. Οὕτω ἐνῶ ὁ ναῦλος λ.χ. Νέας Ὑόρκης-Πειραιῶς ἀντιπροσωπεύει τὰ 100]ο τῆς ἀξίας τοῦ εἰσαγομένου σίτου, ὁ ναῦλος ἐπὶ τῶν ἐξαγομένων εἰς Νέαν Ὑόρκην καπνῶν παριστᾷ μόλις τὸ 10]ο τῆς ἀξίας τοῦ ἐμπορεύματος.

Ἡ μείωσις λοιπὸν αὐτῶν, ἐλάχιστα ἠμπορεῖ νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν εἰς τὸ ἔξωτερικὸν τιμὴν καὶ ἐπομένως κατανάλωσιν τῶν κυριωτέρων μας εἰδῶν. Ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ εἰσαγωγή ἐν Ἑλλάδι γεωργικῶν προϊόντων ἀνήλθε τῷ 1929 εἰς 898.908 τόννους ἀξίας 4,513 ἑκατ. δραχμῶν, ἦτοι 89χ. 5020 κατὰ τόννον καὶ ἡ ἐξαγωγή μας εἰς μόνον 356.547 τόννους ἀξίας 5.376 ἑκατ. δραχμῶν, ἦτοι 89. 15.070 κατὰ τόννον (1) βλέπομεν πόσον ὀλίγον ἡ ἐξαγωγή μας ὠφελεῖται ἐκ τῆς πτώσεως τῶν ναύλων.

Μεγίστην σημασίαν παρουσιάζουν διὰ τὴν ἐξαγωγήν καὶ κατανάλωσιν τῶν προϊόντων μας τὰ ἐσωτερικὰ ἔξοδα μεταφορῶν, ἐπηρεάζοντα πολὺ τὴν τιμὴν τῶν προϊόντων μας, τόσον εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀγοράν, ὅσον καὶ εἰς τὰς ἔξωτερικὰς τοιαύτας (fob). Δυστυχῶς ὁμως ὑστεροῦμεν αἰσθητῶς εἰς τὰ ἐσωτερικὰ μεταφορικὰ μέσα. Οἱ ὥραιοι καὶ πολυπληθεῖς λιμένες μας ὑστεροῦν εἰς ὀργάνωσιν καὶ μέσα φορτώσεως καὶ μεταφορτώσεως. Οἱ ναῦλοι μεταφορᾶς τῶν προϊόντων εἶνε λίαν ἐπαχθεῖς λ.χ. 1 κοφίνι πληρώνει ναῦλον ἐκ Σύρου ἢ Νάξου εἰς Πειραιᾶ διὰ ντομάταν 0.30 89. κατ' ὄκᾶν, δι' ὄπῳρας 0.60 ἢ ἀπὸ Κρήτης δι' ἐσπεριδοειδῆ 0.70 κατ' ὄκᾶν κτλ.(2). Τὸ σιδηροδρομικὸν μας δίκτυον εἶνε ἀνεπαρκές καὶ κυρίως ἡ χρησιμοποίησις του στοιχίζει ἀκριβᾶ. Εἰς τοὺς Σιδηροδρόμους τοῦ Κράτους ἰσχύει γενικῶς, τὸ τιμολόγιον τοῦ 1927, ἐνῶ ἔκτοτε ἔχει μειωθῆ ἡ ἀξία τῶν μεταφερομένων εἰδῶν ἐπομένως ἠῦξηση φυσικῶς ἡ ἐπιβάρυνσις αὐτῶν. Οὕτως ἡ μεταφορὰ ἐνὸς τόννου σίτου στοιχίζει ἀπὸ Νέας Ὑόρκης εἰς Πειραιᾶ 89. 234, ἐνῶ ἀπὸ Λαορίσσης εἰς Πειραιᾶ 480 89χ. καὶ ἀπὸ Κομοτινῆς εἰς Θεσσαλονίκην 515 89χ. Κυρίως ὁμως αἱ ὀδικαί μας συγκοινωνίαι ἀνὰ τὴν ὑπαιθρον εἶνε ἀνεπαρκεῖς. Τὰ ἐκτελούμενα ἤδη ἔργα ὁδοποιίας θὰ συμβάλλουν πολὺ εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς μεταφορᾶς τῶν γεωργικῶν μας προϊόντων. Πρέπει ὁμως νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι τῆς κατασκευῆς τῶν νέων ὁδῶν μεγαλυτέραν οικονομικὴν σημασίαν παρουσιάζει ἡ ἐπιδιόρθωσις τῶν ἤδη ὑφισταμένων, αἵτινες ἀποτελοῦν τὰς μεγάλας ἀρτηρίας κυκλοφορίας τῶν γεωργικῶν μας προϊόντων. Τέλος δυστυχῶς, πολλαὶ κοινότητες ὑστεροῦν ἀκόμη, εἰς τὴν κατασκευὴν καὶ συντήρησιν τῶν ἐνουσῶν αὐτὰς πρὸς τὰς ἐθνικὰς ὁδοὺς κοινοτικῶν τοιούτων.

(1) Ἀριθμοὶ ὑπολογισθέντες ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δεδομένων τοῦ Μηνιαίου Δελτίου τοῦ Εἰδικοῦ Ἐμπορίου τῆς Ἑλλάδος, τεῦχος Δεκεμβρίου 1929.

(2) Πορίσματα Συνεδρίου παραγωγῶν ἐν Ἀθήναις 21-22 Ἰανουαρίου 1930.

Ἡ Διαμόρφωσις τοῦ Ἐμπορίου

Ὑπεστηρίχθη παρὰ τῶν ὀπαδῶν τῆς φιλελευθέρου σχολῆς ὅτι ἡ κυρία αἰτία τῆς κρίσεως δέον ν' ἀναζητηθῇ εἰς τὸν οἰκονομικὸν ἐθνικισμόν, ὁ ὁποῖος ἐπεκράτησε μεταπολεμικῶς εἰς ὅλα τὰ κράτη. Οὔτω ἂφ' ἐνὸς μὲν ταῦτα ὠθοῦν εἰς τὴν ὅσον τὸ δυνατόν μεγαλυτέραν ἐξαγωγὴν τῶν προϊόντων των, ἂφ' ἑτέρου δὲ παρεμβάλλουν ὅσα δύνανται ἐμπόδια εἰς τὴν εἰς αὐτὰ εἰσαγωγὴν ξένων προϊόντων.

Εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ κράτη ἰδρύθησαν εἰδικοὶ ἐξαγωγικοὶ ὄργανισμοί, ἐδημιουργήθησαν κρατικαὶ ἐμπορικαὶ ὑπηρεσίαι, ἐδόθησαν πιστώσεις ἄφθοιαι εἰς τοὺς ἐξαγωγεῖς, παρεσχέθη κρατικὴ συνήθως ἀσφάλεια τῶν πιστώσεων τούτων, ἐθεσπίσθησαν διαφορικὰ σιδηροδρομικὰ τιμολόγια εἰς τὰ ἐξαγόμενα προϊόντα καὶ συχνὰ ἀκόμη διετεθήσαν καὶ βραβεῖα ἐξαγωγῆς δι' ὠρισμένα γεωργικὰ εἶδη. Ἐπὶ πλέον μάλιστα Κράτη τινὰ καὶ ἰδίᾳ ἢ Ἐνωσις τῶν Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν ἤρχισαν ἐφαρμόζοντα εἰς τὰ γεωργικὰ προϊόντα μεθόδους τεχνητῆς ὑποτιμῆσεως τῶν ἐξαγομένων εἰδῶν (Dumping), αἷτινες μέχρι τοῦδε ἦσαν γνωσταὶ μόνον εἰς τὴν βιομηχανίαν.

Ἐξ ἄλλου ἠΐξησαν σοβαρῶς αἱ δυσχέρειαι διὰ τὴν κυκλοφορίαν καὶ κατανάλωσιν ξένων προϊόντων. Πρῶτον διὰ τῆς ἰδρύσεως νέων κρατῶν εἰς τὴν Ν. καὶ Α. Ἑυρώπην ἠγέρθησαν 20.000 χιλιομέτρων προσθέτων δασμολογικῶν συνόρων. Ἐπειτα ὅλα σχεδὸν τὰ κράτη ἠΐξησαν τοὺς ἐξαγωγικοὺς αὐτῶν δασμούς πρὸς προστασίαν τῆς ἐγχωρίας παραγωγῆς των. Ἄλλοῦ τὰ μέτρα εἶνε ἀκόμη δραστικώτερα. Οὔτω πολλαὶ χῶραι ἐπιβάλλουν περιορισμούς εἰς τὴν ἄλλεσιν ξένου σίτου, πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἐντοπίων σιτηρῶν, ὧν ἐπιβάλλεται ἡ ἀνάλογος ἀνάμιξις. Ἄλλαι περιορίζουν τὴν εἰσαγομένην ποσότητα ὠρισμένων εἰδῶν (contingentement) ἢ καὶ ἀπαγορεύουν ἀπολύτως τὴν εἰσαγωγὴν αὐτῶν. Τέλος τὰ κρατικὰ μονοπώλια περιοριζόμενα μέχρι τοῦδε εἰς τὸν καπνὸν καὶ τὰ οἶνοπνευματώδη, ἐπεκτείνονται ὁσημέραι καὶ ἐπὶ ἄλλων εἰδῶν, ὡς ὁ σίτος.

Τὰ ἀνωτέρω μέτρα ἐπηρεάζουν ἀναμφισβητήτως τὰς τιμὰς καὶ τὸ ἐμπόριον τῶν γεωργικῶν προϊόντων. Νομίζομεν ὅμως ὅτι ἐπιδροῦν πολὺ περισσότερον τοπικῶς παρὰ γενικῶς καὶ ὅτι ἔχουν μεγαλύτερον ἀντίκτυπον ἐπὶ τοῦ κόστους τῆς ζωῆς παρὰ ἐπὶ τῆς καταναλώσεως τῶν γεωργικῶν προϊόντων, εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον.

Εἰδικώτερον, προκειμένου περὶ τελωνιακῶν δασμῶν, ἐναντίον τῶν ὁποίων στρέφονται τὰ βιομηχανικὰ κυρίως κράτη, φρονοῦμεν ὅτι ὑπερβάλλεται γενικῶς ἡ σημασία αὐτῶν, ὡς ὑπεστηρίχθη ἄλλωστε καὶ ὑπὸ πολλῶν ἀντιπροσωπειῶν εἰς τὴν ἐν Γενεύῃ Προκαταρκτικὴν Διάσκεψιν πρὸς συντονισμόν τῆς οἰκονομικῆς δράσεως τῶν μετεχόντων τῆς Κ.Τ.Ε. Κρατῶν (17-24 Φεβρουαρίου 1930). Πολὺ μεγαλυτέραν σημασίαν ἔχει ἀναμφισβητήτως τὸ ἀνοργάνωτον τοῦ ἐμπορίου τῶν γεωργικῶν προϊόντων. Ἐὰν ἡ παραγωγὴ ὅλων τῶν γεωργικῶν χωρῶν εἶχε τὴν συγχρονισμένην ἐμπορικὴν ὀργάνωσιν

τὴν ὁποῖαν παρουσιάζουν τὰ πέραν τοῦ Ὠκεανοῦ κράτη, θὰ ἦτο εὐκολωτέρα ἢ κατανάλωσις ὑπὸ συμφέροντας ὄρους τῶν περισσευμάτων τῆς εὐρωπαϊκῆς παραγωγῆς (1).

Παρ' ὅλα τὰ ἀνωτέρω, ἡ ἐξαγωγή γεωργικῶν προϊόντων ἤβησε γενικῶς. Τοῦτο ἔχει μεγίστην σημασίαν, ἀφοῦ ἡ αὔξησις τῆς παραγωγῆς χώρας τινὸς ἐξουδετεροῦται ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει, ἀπὸ τὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς καταναλώσεως αὐτοῦ. Τὸ πρὸς ἐξαγωγήν περίσσειμα ἔχει λοιπὸν μεγαλυτέραν δι' ἡμᾶς σημασίαν, ἀφοῦ αὐτὸ κυρίως προκαλεῖ τὴν πτώσιν τῶν τιμῶν.

Ὁ κάτωθι πίναξ, καταρτισθεὶς ἐπὶ τῇ βάσει στοιχείων εἰλημμένων ἐκ τῶν στατιστικῶν τοῦ Διεθνoῦς Γεωργικοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Ρώμης, ἀποδεικνύει τὴν διεθνή αὔξησιν τῆς ἐξαγωγῆς τῶν κυριωτέρων ἐκ τῶν ἐνδιαφερόντων ἡμῶν γεωργικῶν προϊόντων (2).

Μέσος ὀρος ἐξαγωγῆς ἐτησίως εἰς τόννους					
	1909 - 13	1926	1927	1928	1929
Σίτος	17 075.900	17.140.200	20.177.500	21.298.600	19.114.100
Σταφίς	229.500	241 800	280.500	315 300	288.000
Ἑσπεριδοειδῆ	1.132.900	1.545.600	1.546.100	1.641.500	1.631.800
Ἑλαιόλαδον	115 600	171.100	156.900	201.000	176.300
Βάμβαξ	3.256.500	3.583.600	3.699.300	3.537.100	3.412.800
Ἔρσι	1.082 700	1 096.900	1.182.400	1.122.800	1.146.300
Ὀίνος (ἐκατόλιτρα)	16.541.000	18.837.000	17.983.000	19.444.000	18.936.000

Ἦτοι ὅλα τὰ εἶδη παρουσιάζουν αὔξησιν τῆς ἐξαγωγῆς ὄχι μόνον ἐν σχέσει πρὸς τὴν προπολεμικὴν ἀλλὰ καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐξαγωγήν τοῦ 1926. Εἶνε ἀληθές ὅτι ἀπὸ τοῦ τέλος τοῦ 1929 ἤρχισεν ἤδη νὰ παρατηρῆται ποιά τις μείωσις τῶν ἐξαγωγῶν. ἐπιταθεῖσα τῷ 1930, ἀλλὰ ταύτην ἔρχεται νὰ καλύψῃ, κατὰ μέγα μέρος ἡ ἐξαγωγή τῆς Ρωσσίας ἣτις εἶχε διαγραφῆ ἔσχατως ὡς ἐξαγωγικὸς παράγων ἀπὸ τὴν διεθνή ἀγοράν. Αἱ ἐξαγωγαὶ αὐτῆς εἰς σίτον ἐφθασαν ἀπὸ 1ης Ἀγούστου μέχρι 6 Νοεμβρίου ἐ. ἔ. τοὺς 1.268.000 τόννους, καὶ ὑπολογίζεται ὅτι θὰ φθάσουν εἰς 3,000.000 τόννους ἀπέχουσαι ἀκόμη τῶν προπολεμικῶν τοιούτων, αἵτινες συνεποσοῦντο, εἰς ἄλευρα καὶ σιτηρά, εἰς 4.200.000 τόννους. Σήμερον ὅμως ἡ ἐξαγωγή τῶν Σοβιετικῶν Δημοκρατιῶν δὲν περιορίζεται μόνον εἰς σιτηρά, ἀλλ' ἐπεκτείνεται ἐπὶ διαφόρων γεωργικῶν προϊόντων, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρέπει νὰ μνημονεύσωμεν τὰ καπνὰ καὶ τὸν οἶνον τοῦ Καναδάου.

Ἡ ἐξαγωγή ἑλληνικῶν γεωργικῶν προϊόντων ὑπῆρξεν ἐν τῷ συνόλῳ τῆς, τῷ 1929, ἐλαφρῶς καλυτέρα ἀπὸ τὴν τοῦ προηγουμένου ἔτους. Ἡ ἐνσχύσασα ὅμως κρίσις ἐπέφερε τὴν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο σοβαρὰν μείωσιν αὐτῆς, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ κάτωθι πίνακος ἐμφαίνοντος τὴν ἐξαγωγήν

(1) Comptes rendus de la Conférence préliminaire en vue d' une action économique concertée, Genève 1930 σελ. 41 καὶ 42.

(2) Annuaire Int. de statistique agricole et commerciale, 1929-30 Rome.

τῶν κυριωτέρων προϊόντων μας ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ἐξαγωγὴν κατὰ τοὺς αὐτοὺς μῆνας τοῦ 1929 (1).

	Ποσότης εἰς Τόννους		Ἀξία εἰς ἑκατ. Δραχμῶν	
	1930	1929	1930	1929
Καπνὸς εἰς φύλλα	25.420	34.214	1.737,8	2.769,6
Ἐλαιόλαδον	4.663	11.727	58,3	242,5
Ἐλαῖαι	7.927	7.257	88,5	102,5
Γλεῦκος	6.771	3.212	18,3	16,4
Οἶνος	38.559	90.033	114,5	378,8
Σταφυλαὶ	6.387	6.014	29,4	23,6
Σῦκα ξηρὰ	14.036	11.363	73,8	71,6
Σταφίς Σουλτανίνα	7.685	7.561	92,1	92,-
Σταφίς Κορινθιακὴ	37.733	31.133	388,6	381,-

Ἐξαιρέσειν ἀποτελοῦν λοιπὸν καρποὶ τινὲς καὶ ἰδίᾳ ἡ σταφίς, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐξαχθεῖσαν ποσότητα, ὅχι ὁμως καὶ τὴν εἰσκομισθεῖσαν ἀναλογικῶς ἀξίαν, καθότι ἡ ἐξαγωγή αὐτῆς ἠῤῥησεν ἀκριβῶς ἔνεκα τῆς πτώσεως τῆς τιμῆς τῆς, ὑψωθείσης σημαντικῶς διὰ τεχνητῶν μέσων, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Ἡ τοιαύτη, ὁμως, τεχνητὴ ὑψώσις τῶν τιμῶν εἶχεν ἐπιφέρει καὶ τὴν ἐλάττωσιν τῆς ἐξαγωγῆς ἀπὸ 10.340 τόννους κατὰ τὴν προπολεμικὴν τετραετίαν 1909—13 εἰς 92.178 τόννους κατὰ τὴν τελευταίαν τετραετίαν 1926—29.

Ἡ μείωσις τῆς ἑλληνικῆς ἐξαγωγῆς ὀφείλεται, κατὰ μέγα μέρος, εἰς τοὺς εἰς ἄλλα κεφάλαια ἀναπτυσσομένους λόγους. Ἀλλὰ πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι εἰδικώτερον ἐπὶ τῆς καταναλώσεως τῶν ἐξαγομένων γεωργικῶν μας προϊόντων, εἰδῶν πολυτελείας μᾶλλον, ὡς εἶπομεν, οἱ βαρεῖς τελωνιακοὶ δασμοὶ ἔχουν μεγίστην περιοριστικὴν ἐπίδρασιν.

Ἄλλ' ἀκόμη δυσμενεστέραν σημασίαν παρουσιάζουν τὰ μονοπώλια καὶ ἰδίᾳ τὰ μονοπώλια τοῦ καπνοῦ καὶ τῶν οἶνοπνευματῶδων καὶ τέλος οἱ περιορισμοὶ τῆς εἰσαγωγῆς, ὡς π.χ. τῶν οἴνων εἰς τὴν Γαλλίαν, ὡς καὶ αἱ ἀπαγορευτικαὶ διατάξεις εἰσαγωγῆς οἶνοπνευματῶδων εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας, κτλ. Ἐκτὸς ὁμως τούτων εἰς τὴν δυσχέριαν τῆς ἐξαγωγῆς τῶν προϊόντων μας συντείνει τὸ ἀνοργάνωτον τοῦ ἐμπορίου αὐτῶν, καθὼς καὶ ἡ ἔλλειψις τῆς ἀπαιτουμένης συσκευασίας ἢ καὶ ἀκόμη ἢ μὴ τήρησις συχνὰ τῶν στοιχειῶδων τῆς ὑγιεινῆς κανόνων, προκαλοῦσα τὴν δυσφήμισιν εἰς τὰς ξένας ἀγορὰς πλείστων ἐξαγομένων εἰδῶν μας, ἐνῶ ταῦτα ἔχουν ἀνάγκην ἐντατικῆς διαφημίσεως.

Τὸ κόστος τῆς παραγωγῆς.

Ὁ Ρίττερ νομίζει ὅτι ἡ παρούσα κρίσις ὀφείλεται εἰς τὸ «καπιταλιστικὸν πνεῦμα», τὸ ὁποῖον ἐπεξετάσθη ἀπὸ τὴν βιομηχανίαν εἰς τὴν γεωρ-

(1) Μηνιαῖον Δελτίον Ἐμπορίου τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήναι, Σεπτέμβριος 1930.

γικήν παραγωγήν. ἤτοι τὸ πνεῦμα τῆς ροπῆς πρὸς αὐξήσιν τοῦ ὄγκου τῆς παραγωγῆς διὰ τῆς ἐκπτώσεως τῶν παραγωγικῶν ἐξόδων κατὰ μονάδα μὲ σκοπὸν τὴν κυριαρχίαν εἰς τὸ διεθνῆ συναγωνισμόν (1). Ἡ γνώμη ὅμως αὕτη δὲν ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν πραγμάτων. Ἀντιθέτως ὀφείλομεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἡ γεωργικὴ τεχνικὴ δὲν παρουσίασε μεταπολεμικῶς τὴν πρόοδον τὴν ὁποίαν παρουσίασεν ἡ βιομηχανικὴ τοιαύτη. Ὡς ἐκ τούτου εὐρισκόμεθα σήμερον πανταχοῦ πρὸ σοβαρᾶς ἀυξήσεως τῶν δαπανῶν τῆς παραγωγῆς, ὑπερβαλουσῶν σημαντικῶς τὴν αὐξήσιν τῶν ἐκ τῆς γεωργίας προσόδων. Οὕτω ἐν Γερμανίᾳ, κατὰ τὸν καθηγητὴν Φὸν Ντίτσε, οἱ δύο οὗτοι τιμάρθιοι ἐξελίχθησαν μεταπολεμικῶς ὡς ἑξῆς (2).

	Προπολεμικῶς 1924]25	1925]26	1926]27	1927]28	1928]29	
Πρόσοδοι	100	121	114	132	132	—
Δαπάναι	100	136	143	146	152	154

Σημειωτέον ὅτι κατὰ τὰ μετὰ τὸ 1928 ἔτη αἱ πρόσοδοι τῆς γεωργίας ἠλαττώθησαν σημαντικῶς, ἐνῶ αἱ δαπάναι, εἰς τὰς ὁποίας περιλαμβάνονται οἱ φόροι καὶ αἱ λοιπὰ ἐπιβαρύνσεις τοῦ παραγωγοῦ, παρέμειναν περίπου αἱ αὐταί. Αἱ δαπάναι ὅμως αὐταὶ ἠῤῥξαν καὶ εἰς τὰς νέας χώρας τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Αὐστραλίας, τῶν ὁποίων οἱ γεωργοὶ εἶχον μέχρι τοῦδε τὰ ἑξῆς πλεονεκτήματα ἐν σχέσει πρὸς τοὺς ἐν Εὐρώπῃ τοιοῦτους.

α) Μικρὰν ἀξίαν τοῦ κεφαλαίου γῆς, ἄρα μικρὰν ἔγγειον ράντάν.

β) Ἐδαφος παρθένον σχεδὸν μὴ χρῆζον λιπάνσεως, τοῦ ὁποίου ἐκαλλιέργουν ἄλλωστε τὰ πλουσιώτερα μόνον μέρη.

γ) Ἐκτασίαν μεγάλην γεωργικοῦ κλήρου συνεχῆ καὶ οὐχὶ τεμαχισμένην, εἰς τὴν ὁποίαν ἐφήρμοζον ἐκτατικὴν καλλιέργειαν (μετ' ἀγροναπαύσεως).

δ) Εἰδίκευσιν τῶν καλλιεργειῶν, ἥτις ἐπέτρεπε τὴν χοῆσιν μηχανῶν, ἐπιβαλλομένων ἄλλωστε καὶ ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἐπαρκῶν ἐργατικῶν χειρῶν.

ε) Τέλος ἐλάχιστα βάρη, ὡς φόρους, στρατιωτικὴν θητείαν, κοινωνικὰς ἐπιβαρύνσεις κ. λ. π.

Διὰ τῆς ἐκχερῶσεως ὅμως νέων ἐδαφῶν, ὀλιγώτερον γονίμων, καὶ τῆς ἐντάσεως τῆς καλλιεργείας εἰς τὰς χώρας ταύτας, τὰ ἔξοδα ἠῤῥήθησαν καὶ ἰδίᾳ ἠλαττώθη ἡ καθαρὰ ἐκ τῆς καλλιεργείας πρόσοδος, συμφώνως πρὸς τὸ ἀξίωμα τῆς μὴ ἀναλόγου αὐξήσεως τῆς ἀποδόσεως τοῦ ἐδάφους. Οὕτω καθ' ἦν στιγμήν ἡ παραγωγή ἠῤῥήθη διὰ μεγαλυτέρων ἐξόδων, ἡ τιμὴ αὐτῆς ἔπεσεν συνελείᾳ τῆς αὐξηθείσης προσφορᾶς καὶ προσεκλήθη ἡ γεωργικὴ κρίσις, ἡ ὁποία ἐμφανίζεται ἀπειλητικώτερα εἰς τὰς Νέας Χώρας.

Οὕτω κατὰ τὰς στατιστικὰς τοῦ Ἐργουρίου Γεωργίας τῶν Ἡν. Πολιτειῶν ὁ τιμάρθιος τῶν γεωργικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων

(1) Landwirtschaftliche Entwicklungstendenzen in der Welt, εἰς Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft, τεύχος Σεπτεμβρίου 1929.

(2) C. Von Dietze. ἐνθ. ἀν. σελ. 45.

ἠκολούθησεν τὴν ἐξῆς ἐξέλιξιν. ἐν σχέσει μὲ τὸν τιμάρθιον τῶν ἀγοραζομένων ὑπὸ τῶν γεωργῶν εἰδῶν καὶ μὲ τὸν τιμάρθιον τῶν πληρωομένων ἀγροτικῶν ἡμερομισθίων (1909—1914—100) (1).

Μὴν Σεπτέμβριος

	1930	1929	1928
Τιμάρθιος Γεωργικῶν προϊόντων	111	141	141
» ἀγοραζομένων εἰδῶν	149	155	156
» ἀγροτικῶν ἡμερομισθίων	150	173	170

Ἡ αὔξησης ὁμως τῶν δαπανῶν τῆς καλλιεργείας καὶ ἡ ἐλάττωσις ἢ ἐκμηδένισις τῆς καθαρᾶς προσόδου τῆς γεωργικῆς ἐκμεταλλεύσεως πλήττει κυρίως τὰς μεγάλας γεωργικὰς ἐπιχειρήσεις. Ἐνῶ ὁ μικρὸς παραγωγός, μὴ ἔχων νὰ πληρώσῃ ξένας ἀκριβῆς ἐργατικὰς χεῖρας, δὲν ἀποβλέπει εἰς τὴν καθαρὰν ἀλλ' εἰς τὴν ἀκαθάριστον μᾶλλον τοῦ κτήματός του πρόσδοτον, ἣτις προώρισται νὰ καλύψῃ τὰ ἐξόδα τῆς συντηρήσεως αὐτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας του, ἔστω καὶ ὑποτιμημένα εἰς τὸ ἐλάχιστον. Ἐνεκα τούτου ἡ κρίσις παρουσιάζεται ὑπὸ ἐξαιρετικῶς σοβαρὰν μορφήν εἰς τὰς περιφερείας ὅπου ἐπικρατεῖ ἡ μεγάλη καλλιέργεια ὡς λ.χ. εἰς τὴν Πομερανίαν (2).

Σημειωτέον ὅτι καὶ πρὸ τῆς κρίσεως ἀκόμη τὸ εἰσόδημα τοῦ κεφαλαίου γῆς, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν καλλιεργητικῶν ἐξόδων, ἦτο ἐλάχιστον. Κατὰ τοὺς λίαν ἀκριβεῖς λογαριασμοὺς τῆς Γραμματείας τῶν Ἑλβετῶν χωρικῶν, εἰς τὴν Ἑλβετίαν, ἀπὸ 3,040]ο προπολεμικῶς, ἔπεσεν εἰς 2,33 τῶ 1925, ἐνῶ τὸ κέρδος τοῦ ἐπιχειρηματίου ἀπὸ 2,33 ὑπεχώρησεν εἰς 0,24. Εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας, ὁ μέσος ὄρος τοῦ τόκου τῶν εἰς τὴν γεωργίαν χρησιμοποιουμένων κεφαλαίων ἀνῆρχετο εἰς 4,70]ο τῶ 1928—29, ἐνῶ τὸ εἰς τὴν βιομηχανίαν χρησιμοποιούμενον κεφάλαιον ἀπέδιδε 11,10]ο, ἂν καὶ ἐπλήρωνε πολὺ ἀκριβώτερα ἡμερομίσθια (3).

Τοῦτο ἔσχε παντοῦ ὡς ἀποτέλεσμα τὴν πτώσιν τῆς ἀξίας τῆς γῆς.

Ἐὰν ἐξετάσωμεν τὸ ζήτημα τῶν ἐξόδων καλλιεργείας παρ' ἡμῖν, παρατηροῦμεν ὅτι ταῦτα ἠὔξησαν ὑπερβολικῶς ἐν σχέσει πρὸς τὰ προπολεμικὰ τοιαῦτα. Οὕτω ἐνῶ ἡ τιμὴ τῆς δραχμῆς ὑπετιμήθη εἰς τὴν ἀναλογίαν 15.1 τὰ κατὰ στρέμμα ἐξόδα καλλιεργείας ἠὔξησαν λ.χ. τοῦ σίτου εἰς 1:17 εἰς τὴν περιφέρειαν Λαρίσης, τῆς σταφιδαμπέλου εἰς 1:28 εἰς τὴν περιφέρειαν Πατρῶν, τῆς ἀμπέλου εἰς 1:20 εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ τοῦ καπνοῦ εἰς 1:18 εἰς τὴν περιφέρειαν Ἀργινίου. Σημειωτέον ὅτι τὰ ἐργατικὰ ἡμερομίσθια ἀνῆλθον ἐν σχέσει πρὸς τὰ προπολεμικὰ τοιαῦτα εἰς τὴν Θεσσαλίαν ἀπὸ 3

(1) Bulletin mensuel de Statistique agricole et commerciale, Rome, Οκτώβριος 1930.

(2) Zur lage der Landwirtschaft in Pommern. Exkursionsbericht des Instituts für Sozial und Staatswissenschaften an der Universität Heidelberg, εἰς Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik, Τόμ. 62, Τεύχος 3. σελ. 602 καὶ ἐπ.

(3) R. Courtin et P. Fromont, ἐνθ. ἀν.

εἰς 60 δραχμὰς εἰς τὴν Β. Πελοπόννησον ἀπὸ 3 εἰς 75 (συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς τροφῆς) εἰς τὴν Ἀττικὴν ἀπὸ 3 εἰς 80 (οἶνος καὶ τροφή) καὶ εἰς τὴν Μακρυναῖαν ἀπὸ 3 εἰς 50, ἤτοι γενικῶς ἀπὸ 17—26 φορὰς διὰ τὴν Παλαιὰν Ἑλλάδα καὶ πολὺ περισσότερον διὰ τὰς Νέας Χώρας. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπόδοσις περιορίσθη, ἔνεκα τῆς ἐλαττώσεως τῶν ὠρῶν ἐργασίας. Ἐπομένως λοιπόν, μὲ τὴν σημερινὴν πῶσιν τῆς τιμῆς τῶν προϊόντων, αἱ πλείους τῶν γεωργικῶν ἐκμεταλλεύσεων παρουσιάζουν ἔλλειμμα.

Ὁ κάτωθι πίναξ δίδει εἰκόνα τῶν δαπανῶν καὶ ἐσόδων ἐνὸς στρέμματος συνήθους καλλιεργείας εἰς διαφόρους περιφερείας:

Εἶδος	Περιφέρεια	Δαπαν.	Ἔσοδα	Διαφορὰ
Σίτος	Λάρισα	467	70 δρ. $\times 6.40 = 448$	- 19 δρ.
Βρώμη	"	415	108 " $\times 1.85 = 200$	- 215 "
Κριθὴ	"	415	120 " $\times 1.85 = 222$	- 193 "
Ἀραβόσιτος	Τρίκαλα	367	100 " $\times 3 = 300$	- 67 "
Καπνὸς	Σέρροι	3200	60 " $\times 40 = 2400$	- 600 "
Σταφίς	Πάτρα	1280	400 λ. $\times 2.5 = 1000$	- 280 "
Ἐλαιον (ἀνά διετίαν)	Μυτιλήνη	1810	108 οκ. $\times 12 = 1296$	- 514 "
Σηροτροφία (1.1/2 κντ.)	Σουφλί	5430	75 " $\times 60 = 4500$	- 930 "
Ἀμπέλوس (μουστος)	Ἀττικὴ	1160	380 " $\times 5 = 1900$	+ 740 "
Βάμβαξ	Σέρροι	885	100 " $\times 11 = 1100$	+ 215 "
Χορτολεῖβαδο	Καϊάρια	220	250 " $\times 1 = 250$	+ 30 "

Εἰς τὰς ὡς ἄνω δαπάνας δὲν περιελάβομεν τὸ ἐνοίκιον τῆς γῆς, οὕτε τὸν τόκον τῶν ἐξόδων καλλιεργείας καὶ φυτεύσεως. Ἐξ οὗ ἔπεται ὅτι ἡ κατάστασις τοῦ γεωργοῦ καθίσταται δυσχερεστέρα ὅταν δὲν ἀνήκη εἰς αὐτὸν ἡ καλλιεργουμένη γῆ, ὡς ἐπίσης καὶ ὅταν ἀναγκάζεται νὰ δανείζεται τὸ καλλιεργητικὰ του ἔσοδα καὶ μάλιστα ὑπὸ ὄρους βαρεῖς. Οὕτω, κατὰ κανόνα, ἐξαναγκάζονται σήμερον νὰ ἀφίσουν τὴν καλλιεργητικὴν τὴν ἐπιχείρησιν ὅσοι ἐκμισθώνουν γαίαις πρὸς τοῦτο καὶ ὑφίστανται δυσμενέστερον τὰς συνεπειὰς τῆς κρίσεως, ὅσοι καλλιεργοῦν εἰσέτι ὑπὸ τὸ κολλητικὸν σύστημα ὡς π.χ. εἰς τὴν Κωπτιδα ἢ ὁρεῖλουν τὴν ἀξίαν τοῦ κλήρου των, ὡς οἱ ἀποκαταθέντες κολληγοὶ, ἐμφυτευταί, ἀγρολῆπται καὶ πρόσφυγες ἢ ἠγόρασαν γαίαις πληρωτέας τοκοχρεωλυτικῶς ὡς λ.χ. μοναστηριακὰς ἢ ἀνταλλαξίμους.

Γενικῶς, ὅσον ἀφορᾷ τοὺς μικροκαλλιεργητὰς τοὺς ἀποτελοῦντας σήμερον τὴν μεγίστην πλειονοψηφίαν τῶν γεωργῶν μας, ἡ κρίσις ἔχει ὡς συνέπεια τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἡμερομισθίου αὐτῶν καὶ τῆς οἰκογενείας των, κάτω τοῦ τρέχοντος ἡμερομισθίου τῶν ἀγροτικῶν ἐργατῶν εἰς τὴν περιφέρειάν των. Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν ἡ διαφορὰ εἶνε μικρὰ οὗτοι προτιμοῦν νὰ ἐργάζωνται ἀνεξάρτητοι εἰς τὰ κτήματά των ἔστω καὶ μὲ μικροτέρας ἀπολαυὰς. Ὅταν δμως τὸ ἡμερομισθιὸν των πέσῃ σημαντικῶς τότε ἐπέρχεται ἡ ἢ ἐπιβάρυνσις αὐτῶν διὰ χρεῶν ἢ ὁ ὑποσιτισμὸς αὐτῶν καὶ τῆς οἰκογενείας των ἢ καὶ ἀμφότερα.

Ἡ αὔθησις δμως τῶν καλλιεργητικῶν δαπανῶν καθιστᾷ ἀπολύτως

ἀπρόσφορον τὴν διὰ ξένων ἐργατικῶν χειρῶν καλλιέργειαν. Λιὰ τοῦτο οἱ ἐντονώτερον ἴσως διαμαρτυρούμενοι διὰ τὴν παροῦσαν κρίσιν εἶνε παρ' ἡμῖν οἱ σταφιδοκτῆμονες ἀλλ' ὄχι ἰδίῳι χειροὶ καλλιερῶνται τοῦ Πύργου, οἱ βαμβακοκαλλιερῶνται ἀλλὰ διὰ ξένων ἐργατικῶν χειρῶν τῆς Λεβιδείας, οἱ ἐλαιοκτηματῖαι ἀλλ' ὄχι καλλιερῶνται τῆς Μυτιλήνης καὶ ἐν γένει οἱ ἀναμένοντες νὰ ζήσουν ἀπὸ τὴν ράνταν τῆς γῆς τῶν. Ἐνῶ οἱ αὐτοπροσώπως καλλιερῶντες γεωργοί, μὴ ὑπολογίζοντες συνήθως τὸ ἔγγειον κεφάλαιον αὐτῶν, ἀναμένουν ἐκ τῆς ἐργασίας τῶν τὴν ἀπολαυὴν τῶν κόπων τῶν μόνων.

Σημειώτεον ὅτι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, ὡς ἐκ τῆς αὐξήσεως τῆς τιμῆς τοῦ γάλακτος, ηὔξήθησαν παρ' ἡμῖν καὶ τὰ ἔξοδα τῆς παραγωγῆς κτηνοτροφικῶν προϊόντων. Οὕτω εἰς τὴν Ἡπειρον, αἱ τιμαὶ τοῦ γάλακτος κατὰ μὲν τὸ παρελθὸν ἔτος ἐκυμαίνοντο ἀπὸ 4—5 δραχμῆς, κατὰ δὲ τὸ τρέχον ἔτος ἐφθασαν εἰς 5—6 δρχ. τὰ ἔξοδα παρασκευῆς τοῦ τυροῦ φέτα ἀπὸ 15—20 δρχ. κατ' ὁκᾶν διὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀνεβιβάσθησαν εἰς 20—24, τοῦ δὲ κεφαλίστου ἀπὸ 30—34 εἰς 35—40 δρχ.

Τὰ καλλιερῶντικὰ ἔξοδα τῶν δύο κυριωτέρων ἐξαγομῶνων προϊόντων μας, τοῦ καπνοῦ καὶ τῆς σταφίδος, ἐπαρξάνουν σοβαρῶς ἄλλια ἄσχετοι πρὸς τὴν καλλιέργειαν ἐπιβαρύνσεις. Οὕτω ἡ ἀναγκαία καὶ ὀρθῶς διὰ νόμου ἀκόμη ἐπιβληθεῖσα συσκευὴ (παστάλι) τῆς καλῆς ποιότητος καπνῶν μας, στοιχίζει παρ' ἡμῖν πολὺ περισσότερον ἀπὸ ὅσον εἰς τὰς συναγωνιζόμενας αὐτὰ χώρας, (ἐνεκα κυρίως τοῦ ἀκριβοτέρου παρ' αὐτῶν κόστους τῆς ζωῆς) ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ κατωτέρω πίνακος ἐξόδων κατ' ὁκᾶν εἰς δραχμῆς (1).

	Μπισμᾶ	Μπισῆ—Μταγλῆ
Ἑλλάς	22—40	12—14
Βουλγαρία	11—28	8—13
Τουρκία	15—19	8—12

Ἡ ἐξαγομῶνη σταφίς μας ἐπιβαρύνεται μὲ παρακράτημα 500)ο, ἤτοι διὰ 1010—1020 δρχ. διὰ τὸ τρέχον ἔτος, κατὰ ἐνετικὸν χιλιόμετρον ἀξίας 2500—3500 δραχμῶν, ἐνῶ οὐδεμία τοιαύτη ἐπιβάρυνσις ὑφίσταται εἰς τὰς συναγωνιζόμενας τὴν ἰδικὴν μας καλλιφορνιακὰς καὶ αὐστραλιανὰς σταφίδας. Ὑπολογίζεται ὅτι διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τῶν ἐξόδων συσκευῆς καὶ μεταφορᾶς, τῶν φόρων καὶ ἐπιβαρύνσεων, τοῦ ἐμπορικοῦ κέρδους καὶ λοιπῶν προμηθειῶν, ὁ ἔλληνας σταφιδοπαραγωγὸς εἰσπράττει μόνον τὸ 1]3 τῆς τιμῆς χονδρικῆς πωλήσεως τῆς σταφίδος του εἰς τὴν ἀγορὰν τοῦ Λονδίνου.

Ἐιδικαὶ παρ' ἡμῖν συνθῆκαι

Ἄνεπτυξάμεν ἀνωτέρω πόσον αἱ γενικαὶ καὶ οἰκονομικαὶ συνθῆκαι παρουσιάζονται παρ' ἡμῖν δυσμενεῖς, ἐν σχέσει πρὸς τὴν γεωργίαν μας. Ἄντι ὑπερπαραγωγῆς ἔχομεν μείωσιν μᾶλλον τῆς παραγωγῆς μας

(1) Ἀχ. Μάντζαρη τὰ καπνὰ μας, Ἀθῆναι 1929, σελ. 147 καὶ 346.

καὶ ἀντὶ ἐλαττώσεως τῆς κατανάλωσώς ἔχομεν ἀΐξησιν αὐτῆς. Ἡ πτώσις τῶν ναύλων, ἐνῶ πλήττει τὴν γεωργίαν μας εἰς τὰ εἰσαγόμενα κυρίως εἶδη, πολὺ ὀλίγον τὴν ὠφελεῖ εἰς τὰ ἐξαγόμενα τοιαῦτα καὶ ἐπὶ πλέον αἱ ἐσωτερικαὶ καὶ μισθολογικαὶ συνθήκαι παρσιμένον δυσχερεῖς καὶ ἐπαχθεῖς. Ἐπίσης ἡ ἀΐξις τῶν ξένων τελωνιακῶν δασμῶν καὶ ἄλλοι περιοριστικοὶ τοῦ ἐμπορίου ὅροι θίγουν περισσότερο τὰ πολυτελείας μᾶλλον ἑλληνικὰ προϊόντα ἀπὸ τὰ γεωργικὰ προϊόντα τῶν ἄλλων Κρατῶν, εἶδη πρώτης ἀνάγκης ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ. Τέλος τὸ κόστος τῆς ζωῆς παραμένει παρ' ἡμῖν ὑψηλόν, προκαλοῦν τὴν ἀκρίβειαν τοῦ κόστους τῆς παραγωγῆς, ἐνῶ τὰ ἔξοδα σισκευῆς καὶ τὸ παρακράτημα ἐπιβαρύνουν δυσαναλόγως τὰ δύο κυριώτερα τῶν ἐξαγομένων προϊόντων μας, τὸν καπνὸν καὶ τὴν σταφίδα.

Ἐκτὸς ὁμῶς τῶν ὡς ἄνω γενικῶν συνθηκῶν, αἵτινες ἐπιτείνουν παρ' ἡμῖν τὴν γεωργικὴν κρίσιν, ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι τινὲς εἰδικαί, αἵτινες εἶνε φύσεως οἰκονομικῆς ἢ τεχνικῆς. Εἰς τὰς πρώτας θὰ κατατάξωμεν τὸ ἀνοργάνωτον τῆς μικρᾶς ἰδιοκτησίας, τὴν ἐξάντλησιν τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας τῶν γεωργῶν, τὴν ἔλλειψιν ὀργανώσεως τῶν παραγωγῶν μας καὶ τὸ φορολογικόν μας σύστημα. Εἰς τὰς δευτέρας θὰ περιλάβωμεν τὰς μικρὰς ἀποδόσεις τῆς γεωργίας μας, τὴν ἔλλειψιν τεχνικῶν ἔργων καὶ τὸ ἐπικρατοῦν παρ' ἡμῖν μονομερὲς σύστημα τῆς ἀγροτικῆς ἐκμεταλλεύσεως.

Διὰ τῶν νόμων περὶ ἀποκαταστάσεως ἀκτημόνων καλλιεργητῶν καὶ ἄλλων συναφῶν πρὸς αὐτούς, ὡς ἐμφυτευτῶν καὶ ἀγροληπτῶν (Ἐπτανήσου), ἐγενικεύθη παρ' ἡμῖν τὸ σύστημα τῆς μικρᾶς ἰδιοκτησίας καὶ ἐκμεταλλεύσεως. Εἰς 5 ἑκατομμύρια περίπου στρέμματα ἀνέρχονται αἱ ἀναγκαστικῶς ἀπαλλοτριωθεῖσαι καλλιεργήσιμοι ἐκτάσεις, παραχωρηθεῖσαι εἰς 99.736 οἰκογενεῖας ἀκτημόνων καλλιεργητῶν Ἐπὶ πλέον ἀπεκατεστάθησαν 145.000 προσφυγικαὶ οἰκογένειαι ἐπὶ 5 ἑκατομμυρίων περίπου καλλιεργησίμων στρεμμάτων ἀνταλλαξίμων, δημοσίων κλπ. πλὴν τῶν ἀναγκ. ἀπαλλοτριωθέντων. Ἦτοι ἐπὶ συνολικῆς καλλιεργησίμου ἢ πεφυτευμένης παρ' ἡμῖν ἐκτάσεως, ὑπολογιζομένης εἰς 25 ἑκατ. περίπου στρεμμάτων, τὰ 400)0 ἀποτελοῦνται νεωστὶ δηλ. μεταπολεμικῶς συσταθείσας ἀγροτικὰς μικροεκμεταλλεύσεις. Ἡ ἀγροτικὴ αὕτη μεταρρυθμίσις εἶνε ἴσως ἡ εὐρύτερα, σχετικῶς πάντοτε, τῶν ἐν Εὐρώπῃ, πλὴν τῆς Ρωσίας, γενομένων.

Ἡ εἰρηνικὴ αὕτη ὁμῶς ἐπανάστασις δὲν συνετελέσθη ἀνευ σάλου τινός. Ἡ ὀρ. ἀνώσις τῶν νέων μικροἰδιοκτησιῶν ὡς ἀγροτικῶν ἐκμεταλλεύσεων, ὡς οἰκονομικῶν δηλ. μονάδων, καθυστερεῖ ἀκόμη σοβαρῶς. Εἰς πλείστα κτήματα αἱ ὀριστικαὶ διανομαὶ τῆς γῆς δὲν ἔγειναν ἀκόμη, ὥστε ὁ χωρικός δὲν ξεύρει τὸ χωράφι του, διὰ νὰ περιποιηθῇ καὶ νὰ βελτιώσῃ αὐτό. Ἄλλαχού, περιορίσθη σοβαρῶς ὁ κλῆρος τῶν μέχοι τοῦδε κολλήγων, ἵνα δοθοῦν ἀγροὶ καὶ εἰς τοὺς νέους ἀκτήμονας καλλιεργητὰς καὶ ἰδίᾳ τοὺς ἐφῆδρους, στερουμένους κατὰ μέγα μέρος καλλιεργητικῶν ἐφοδίων. Τέλος ἡ ἐγκατάστασις τῶν προσφύγων ἐγένετο ἀναγκαστικῶς βεβιασμένη, συνήθως

ἀμελέτητος, συχνὰ ἑλλειπῆς καὶ ἐνίοτε ἀβίωτος. Γενικῶς, ἢ ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἀγροτικῶν νόμων καὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν ἀγροτῶν προσφύγων δημιουργηθεῖσα ἀνωμαλία δὲν ἐκόπασεν ἀκόμη. Αἱ ἀποκατασταθεῖσαι οἰκογένειαι στεροῦνται πολλῶν ἐφοδίων, ὄχι μόνον διὰ τὴν καλλιέργειαν τοῦ κλήρου των ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς βιωτικὰς των ἀνάγκας. Βελτιώσεις δὲν ἔγιναν, ἀποθῆκαι διὰ τὰ προϊόντα των δὲν ὑπάρχουν, ἀποθέματα ἰδιωτικῆς οἰκονομίας ἑλλείπουν, ἢ πιστωτικὴ ἐπιφάνεια τῶν παραγωγῶν εἶνε λίαν περιωρισμένη. Τέλος εἰς πολλοὺς ἀποκατασταθέντας ἑλλεῖπει ἀκόμη ἢ ἀπαιτουμένη τεχνικὴ πείρα καὶ κυρίως ἢ γεωργικὴ συνείδησις.

Σημειωτέον ὅτι εἰς τοὺς ἀποκατασταθέντας ἐγχωρίους καὶ πρόσφυγας ἐδόθη μέσος κλῆρος 40 στρεμμάτων κατὰ οἰκογένειαν, ὅσα δηλ. ἀναλογοῦν καὶ εἰς τοὺς μικροῖδιοκτῆτας γεωργοὺς μας.

Ἡ ἕκτασις αὕτη εἶνε γενικῶς λίαν στενὴ, δεδομένου ὅτι ἢ εἰς ἐκάστην γεωργικὴν οἰκογένειαν ἀνήκουσα μέση τοιαύτη ὑπερβαίνει τὸ διπλάσιον τοῦ ἀριθμοῦ τούτου τῶν στρεμμάτων εἰς τὰ λοιπὰ λ. χ. Βαλκανικὰ Κράτη (πλὴν τῆς Ἀλβανίας) (1).

Ἄλλὰ καὶ ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς ὑπαρχούσης προπολεμικῶς μικροῖδιοκτησίας (κεφαλοχώρια) δὲν εἶνε λίαν ἀνθηρὰ. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ὡς ἐκ τῆς πτώσεως τῆς δραχμῆς ἐμειώθησαν σοβαρῶς τὰ βαρύνοντα τὴν μικροῖδιοκτησίαν ἐνυπόθηκα βύρα. Ἄλλὰ ὁ γεωργὸς μας δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπωφεληθῆ, ὡς εἰς τὰ λοιπὰ κράτη, τῶν πολεμικῶν ἐτῶν πρὸς αὔξησιν τῶν κεφαλαίων του. Ἀντιθέτως μάλιστα ἡ οἰκονομία αὐτοῦ ἔχει ἐξαντληθῆ καὶ συνήθως νέα χρεῖα τὸν ἐπιβαρύνουν.

Τοῦτο προέρχεται ἐκ τῶν κάτωθι αἰτιῶν :

α) Ἡ ἐπὶ δεκαετίαν διαρκέσασα παρ' ἡμῖν ἐπιστρατεύσις ἐγένετο ἀφορμὴ συνεχῶν χρηματικῶν ἐμβασμάτων εἰς τὰ ἐπιστρατευθέντα μέλη τῆς γεωργικῆς οἰκογενείας.

β) Ἡ συναλλαγματικὴ πολιτικὴ μας ἐγένετο κυρίως εἰς βάρος τῆς γεωργικῆς μας παραγωγῆς, ἢ ὅποια τροφοδοτεῖ τὸ ἐξαγωγικόν μας ἐμπόριον. Πρῶτον διὰ τῆς ἀναγκαστικῆς ἐξαγορᾶς ὄλου τοῦ συναλλάγματος κάτω τῆς τρεχούσης ἀγοραίας τιμῆς του ὑπὸ τοῦ Συνδικάτου τῶν τραπεζῶν (1 Ἰουνίου 1921—28 Σεπτεμβρίου 1922) καὶ εἶτα διὰ τῆς ἀναγκαστικῆς ἀγορᾶς ὑπὸ τοῦ Κράτους τοῦ συναλλάγματος τοῦ προερχομένου ἀπὸ τὴν ἐξαγωγὴν σταφίδος, καπνοῦ, ἐλαίου καὶ σύκων, ὡς καὶ κουκουλιῶν, μετᾶξης καὶ ἀκατεργάστων δερμάτων. Ἡ ἀγορὰ αὐτοῦ ἐγένετο κατ' ἀρχὰς πρὸς 140 δρ. κατὰ λίραν Ἀγγλίας, εἶτα πρὸς 155, ἀρχικῶς μὲν ὀλοκληρωτικῶς, εἶτα δὲ κατὰ 800ο (2), ἐνῶ ἡ τιμὴ τῆς λίρας ἐκυμαίνετο ἀπὸ 165 ἕως 400 δραχμᾶς.

(1) C. Evelopidis, des Etats Balkaniques, Paris 1930, σελ. 187.

(2) Νομοθετικὰ Διατάγματα 29 Σεπτεμβρίου 1922, 17 Ὀκτωβρίου 1922, 2 Δεκεμβρίου 1922.

Ἐπολογίζομεν τὴν ἐκ τούτου ζημίαν τῶν γεωργῶν εἰς 15 περίπου ἑκατ. λιρῶν, ἤτοι 5.625 ἑκατ. δραχμῶν.

γ) Ἡ διὰ τῶν δύο ἀναγκαστικῶν δανείων διχοτόμησις τοῦ χαρτονομίσματος ἐπληξε κυρίως τοὺς γεωργούς, οἵτινες εὐημέρουν σχετικῶς τότε καὶ δὲν συνηθίζουσι νὰ καταθέτουν τὰς οἰκονομίας των εἰς τραπεζὰς καὶ ταμιευτήρια.

δ) Αἱ ἐπιβληθεῖσαι ἐπὶ τῶν γεωργικῶν εἰδῶν διάφοροι αὐθαίρετοι διατιμήσεις, πολὺν κάτω τῆς τρεχούσης τῶν προϊόντων τιμῆς, αἱ ἀπαγορεύσεις κυκλοφορίας ἢ τοπικαὶ παρακρατήσεις, τὰ ἐξαγωγικὰ τέλη καὶ ἰδίᾳ ἡ ἀπαγόρευσις τῆς ἐξαγωγῆς ὀρισμένων εἰδῶν (π.χ. ἐλαίου) περιώρισαν σημαντικῶς τὰ κέρδη τῶν γεωργῶν.

ε) Ἡ ἀπαγόρευσις τῆς μεταναστεύσεως καὶ ὁ περιορισμὸς τῶν μεταναστευτικῶν ἔμβασμάτων μειώνουν ἐπίσης σοβαρῶς εἰς πλείστας περιφερείας τὰ ἐξωκαλλιεργητικὰ ἔσοδα τῶν γεωργικῶν οἰκογενειῶν, τὰ ὁποῖα προσετίθεντο τακτικῶς εἰς τὸν ἰσολογισμὸν αὐτῶν, καλύπτοντα τὰ ἐκ τῆς καλλιεργείας ἑλλείμματα ἢ βοηθοῦντα εἰς τὴν κατάρτισιν ἀποθέματος τινός (1).

στ) Τέλος πολλοὶ γεωργοί, ἰδίως εἰς τὰς σταφιδοφόρους καὶ καπνικὰς περιφερείας, ἐπεδόθησαν εἰς μίαν ἀλόγιστον σπατάλην, ἡ ὁποία πολὺ ταχέως ἐξανέμισε τὰ κέρδη τῶν εὐτυχῶν ἐτῶν. Ἐπὶ πλέον μάλιστα οὗτοι δὲν δύνανται σήμερον ν' ἀνακόψουν ἀπολύτως τὸν τρόπον τῆς ζωῆς των ἄν καὶ ἀνετράπησάν αἱ οἰκονομικαὶ προϋποθέσεις αὐτῆς. Εἴχομεν προτείνει, ἐν καιρῷ, τὴν ἐπιβολὴν ἀναγκαστικῆς εἰσφορᾶς πρὸς σχηματισμὸν κεφαλαίου διὰ τὰς δυσχερεῖς περιστάσεις, ἀλλ' ἡ πρότασις μας δὲν εὔρεν ἀπήχησιν (2).

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δυσχεραίνει τὴν θέσιν τῶν γεωργῶν μας εἶνε ἡ ἑλλειψὶς ὀργανώσεως, τόσον ὡς παραγωγούς, ὥσον καὶ ὡς καταναλωτὰς καὶ ἐμπόρους τῶν προϊόντων των. Ὅλοι σχεδὸν οἱ ὑπάρχοντες ἐν Ἑλλάδι συνεταιρισμοὶ εἶνε πιστωτικοί. Συνεταιρισμοὶ παραγωγικοὶ καὶ ἰδίᾳ κοινῆς χρήσεως μηχανημάτων καὶ ἐγκαταστάσεων σχεδὸν δὲν ὑφίστανται. Ὑπὸ τοιούτους ὄρους ἡ πρόοδος τῆς γεωργίας μας εἶνε λίαν βραδεῖα. Ἐπίσης ἐλάχισται ἔνωσεις Συνεταιρισμῶν ἤρχισαν, τελευταίως ἰδίᾳ, προμηθευτικὰς τινὰς ἐρ/ασίας ἀλλ' εἰς περιορισμένην μᾶλλον κλίμακα, εἰς τρόπον ὥστε ὁ γεωργὸς εὐρίσκειται εἰς τὸ ἔλεος τοῦ μπακάλη τοῦ χωρίου του ἢ τῶν διαφόρων ἐμπόρων γεωργικῶν εἰδῶν. Τέλος ἑλλεῖπει παντελῶς σχεδὸν ἡ συνεταιριστικὴ ὀργάνωσις διὰ τὴν ἀπὸ κοινοῦ πώλησιν τῶν προϊόντων των ὡς καὶ διὰ τὴν ἐπεξεργασίαν καὶ συσκευὴν αὐτῶν. Ἀντιθέτως ὅμως διάφοροι ἰσχυροὶ ἐμπορικοὶ ὀργανισμοί, καὶ ἰδίᾳ οἱ ἀντιπροσωπεύοντες ξένας καπνοβιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις, προῆλθον εἰς ὁμαδικὴν συνεννόησιν (trust) πρὸς καθορισμὸν τιμῶν ἀγορᾶς τοῦ κυριωτέρου τῶν προϊόντων μας, τοῦ καπνοῦ, κατ' ἀπόλυτον

(1) Βλ. Χρ. Εὐελπίδην, Γεωργικὴ Ἔρευνα τοῦ Νομοῦ Ἀχαϊοῦσεως σελ. 45.

(2) Χρ. Εὐελπίδην. Ὁ πόλεμος καὶ ἡ παραγωγή εἰς ἐφημ. «Ἀθῆναι». 26|6|17.

καὶ αὐθαίρετον θέλησιν αὐτῶν, ἥτις βεβαίως δὲν συμπίπτει γενικῶς πρὸς τὰ συμφέροντα τῶν παραγωγῶν.

Τὰς δυσμενεῖς οἰκονομικὰς παρ' ἡμῖν συνθήκας τῆς γεωργικῆς μας παραγωγῆς ἔρχεται νὰ ἐπιστεγάζῃ ἢ ἱστορικῶς μόνον δικαιολογουμένη σήμερον φορολογικὴ πολιτικὴ τοῦ Κράτους ἔναντι τῆς γεωργικῆς μας παραγωγῆς. Αὕτη εἶνε ἐπαχθὴς διὰ τὸν γεωργὸν ἕνεκα κυρίως τοῦ ἐπικρατοῦντος παρ' ἡμῖν συστήματος τῆς φορολογίας οὐχὶ τῆς καθαρᾶς ἀλλὰ τῆς ἀκαθαρίστου προσόδου, ἥτις συχνὰ θίγει τὸ ἐλάχιστον τῆς συντηρήσεως αὐτοῦ, ἰδίᾳ εἰς ἐποχὴν κρίσεως. Οὕτω ἡ ἔγγειος φορολογία τοῦ καπνοῦ (συμπεριλαμβανομένων τῶν προσθέτων εἰσφορῶν καὶ ποσοστῶν) ἀνέρχεται εἰς 19.200]ο ἐπὶ τῆς ἀκαθαρίστου προσόδου, ἔναντι 1.250]ο εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ 0.250]ο ἕως 1 100]ο εἰς Βουλγαρίαν, ἥτις τὰς συναγωνιζομένας τὸ προῖόν μας τοῦτο χώρας (1). Ἡ φορολογία τοῦ ἐλαίου ἀνέρχεται σήμερον εἰς 14—160]ο, ἐπὶ τῆς ἀκαθαρίστου προσόδου, ἔναντι 140]ο ἐπὶ τῆς καθαρᾶς αὐτοῦ προσόδου εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ εἰς δρχ. 0.60 κατὰ χγ. εἰς τὴν Τύνιδα, τὰς δύο σπουδαιότερας ἐξαγωγικὰς ἐλαιολάδου χώρας (2).

Κατὰ τὰ ἔτη ὅμως τῆς κρίσεως, ἡ φορολογία τῆς ἀκαθαρίστου προσόδου καθίσταται βαρύτερα, διότι δὲν ἀντιπροσωπεύει μόνον, ὡς συνήθως, μέγα ποσοστὸν τῆς καθαρᾶς προσόδου (ἀνώτερον πάντως ἀπὸ 100]ο, καθορισθὲν διὰ τὰς ἄλλας πλὴν τῶν γεωργικῶν, ἐπιχειρήσεις διὰ τῆς νομοθεσίας περὶ φορολογίας τῆς καθαρᾶς προσόδου), ἀλλὰ ἀπορροφᾷ συχνὰ μέρος τῶν καλλιεργητικῶν κεφαλαίων τοῦ παραγωγοῦ. Ἡ ἐπιβάρυνσις τοῦ γεωργοῦ εἶνε ἀκόμη μεγαλύτερα, ἔταν ὁ φόρος εἶνε ὀρισμένος εἰς χρῆμα, ὡς προκειμένου περὶ ἐλαίων, σουλτανίνας, σύκων, αἰγοπροβάτων καὶ χοίρων, ἀφοῦ οὐδόλως μειώνεται μὲ τὴν πτώσιν τῆς τιμῆς τοῦ εἴδους. Ἡ ἔμμεσος φορολογία βαρύνει ἐπίσης παρ' ἡμῖν τοὺς ἀγρότας περισσότερον ἀπὸ ἄλλας χώρας τῆς Εὐρώπης καθότι οὗτος, ὡς εἴπομεν, ἀγοράζει συνήθως μέγιστον σχετικῶς μέρος τῶν καταναλισκομένων ὑπ' αὐτοῦ εἰδῶν καὶ μάλιστα ἐκ τῶν ἔξωθεν εἰσαγομένων καὶ ὑποκειμένων ἐπομένως εἰς πληρωμὴν δασμοῦ.

Τέλος διάφοροι ἄλλοι φόροι ἐπιπίπτουν ἀμέσως ἐπὶ τῆς παραγωγῆς μας. Οὕτω ἡ φορολογία ἐπὶ τῶν σιδηροδρομικῶν μεταφορῶν, ἡ ὁποία ἀνέρχεται εἰς 12.0]ο ἐπὶ τῶν συνολικῶν εἰσπράξεων ἐν Ἑλλάδι, ἔναντι 11,050]ο εἰς τὴν Γιουγκοσλαβίαν, 2,050]ο εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ 20]ο εἰς τὴν Τουρκίαν, ἐνῶ εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ Ρουμανίαν οὐδεὶς ἐπ' αὐτῶν φόρος εἰσπράττεται (3). Ἐπίσης ὁ νόμος περὶ χαρτοσήμου ἐπιτάσσει τὴν χαρτοσήμανσιν διαφόρων πρὸς κυκλοφορίαν τοῦ καπνοῦ ἐγγράφων, ἐπιβάλλων οὕτω οὐσιαστικῶς νέαν ἐπὶ αὐτοῦ φορολογίαν ἀνερχομένην εἰς 20]ο ἐπὶ τῆς ἀξίας του. Τέλος ἡ ἕνεκα τῆς βαρύτερας γενικῶς παρ' ἡμῖν φορολογίας, ἡ ἐπίπτωσις

(1) Ἀχ. Μάντζαρη, τὰ καπνὰ μας, Ἀθῆναι 1929 σελ. 147.

(2) Πρακτικὰ Β'. Πανελληνίου Ἐλαιοκομ. Συνεδρίου, Ἀθῆναι 1930· σελ. 12

(3) Journal des Economistes, Paris 15 Μαρτίου 1930. σελ. 380.

αὐτῆς ἐπὶ τὴν παραγωγὴν εἶνε φυσικῶς μεγαλυτέρα ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τὰ συναγωνιζόμενα ἡμῶς Κράτη.

Εἴπομεν ὅμως ὅτι, ἐκτὸς τῶν οἰκονομικῶν, ὑπάρχουν καὶ ἰδιάζοντες ἐν Ἑλλάδι τεχνικοὶ ὄροι ἐπιτείνοντες τὴν γεωργικὴν κρίσιν. Καὶ πρωτίτως αἱ μικραὶ ἀποδόσεις κατὰ μονάδα γῆς. Οὕτω ἡ μέση ἀπόδοσις μας εἰς σίτον εἶνε ἡ μικροτέρα τῶν ἐν Εὐρώπῃ, μετὰ τὴν Πορτογαλίαν. Ἀλλὰ τὸ χειρότερον εἶνε ὅτι ἡ ἀπόδοσις αὕτη πίπτει ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος, ἐνῶ πανταχοῦ αὕτη ἀυξάνει. Οὕτω ἀπὸ 81 χγ. κατὰ στρέμμα προπολεμικῶς (1909—13) κατῆλθεν εἰς 64 τῷ 1916, 71 τῷ 1927, 66 τῷ 1928, 46 τῷ 1929 καὶ ἔλαττον ἀκόμη κατὰ τὸ λῆξαν γεωργικὸν ἔτος. Εἰς τὸν ἀραβόσιτον κατέχομεν ἐν Εὐρώπῃ τὸ ρεκόρ τῆς μικρᾶς ἀποδόσεως, ἥτις ἀπὸ 122 χγ. μέσον προπολεμικὸν ὄρον (1909—13) κατῆλθεν εἰς 80 χγ. τῷ 1926, 66 τῷ 1927, 70 τῷ 1928, καὶ 109 τῷ 1929 (1). Ἡ κατὰ στρέμμα ἀπόδοσις ἐλαιῶνος ἀνέρχεται, κατὰ τὸν καθηγητὴν κ. Π. Ἀγαγνωστόπουλον, εἰς 15 χγ. ἐλαίου, ἐνῶ εἰς τὴν ἀμέσως ἐπομένην ἡμῶν Ἰσπανίαν φθάνει τὰ 17 χγ. (2). Ἡ κατὰ στρέμμα μέση ἀπόδοσις τῶν σταφιδαμπέλων μας, ἥτις ἀνήρχετο εἰς 275 χγ. προπολεμικῶς (1909—13) ἔπεσεν εἰς 256 χγ. τῷ 1926, 265 χγ. τῷ 1927, 260 τῷ 1928, καὶ 213 τῷ 1929.

Μόνον εἰς τὸν βάμβακα ἔχομεν ὀπωσδήποτε ἱκανοποιητικὰς ἀποδόσεις, ἀνωτέρας κατὰ τι τῶν εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας, ἂν καὶ κατωτέρας εἰς τὸ ἡμισυ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ, ἀλλὰ καὶ αὗται βαίνουν ἔλαττούμεναι ἀπὸ 270 χγ. προπολεμικῶς εἰς 250 τῷ 1926, 190 τῷ 1927, 210 τῷ 1928 καὶ 180 τῷ 1929 (1).

Αἱ μικραὶ αὗται ἀποδόσεις, αὐξάνουν δυσαναλόγως τὸ κόστος τῆς παραγωγῆς τῶν διαφόρων παρ' ἡμῖν προϊόντων καὶ ἐκμηδενίζουν συνήθως τὴν καθαρὰν πρόσσοδον αὐτῶν. Κυρίως ὅμως ἔλαττώνουν τὴν ἀκαθάριστον τοιαύτην, δηλ. τὴν πρόσσοδον τοῦ γεωργοῦ ὅστις ἔχει, γενικῶς ἐν Ἑλλάδι, λίαν περιορισμένον κλῆρον γῆς.

Δύο εἶνε οἱ λόγοι τῶν μικρῶν παρ' ἡμῖν ἀποδόσεων :

α) Ἡ ὀπισθοδρομημένη πρακτικὴ τῶν καλλιεργειῶν μας, ὀφειλομένη εἰς τὴν καθυστέρησιν τῆς τεχνικῆς μορφώσεως τῶν γεωργῶν μας καὶ κυρίως εἰς τὴν ἔλλειψιν τεχνικῶν μέσων.

β) Αἱ τακτικῶς σχεδὸν ἐπερχόμεναι ζημίαι εἰς τὰς καλλιεργείας ἐξ ἀσθενειῶν, θεομηνιῶν καὶ ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως τεχνικῶν ἔργων ἰδίᾳ ἀποστραγιστικῶν καὶ ἀρδευτικῶν. Δὲν πρόκειται βεβαίως νὰ ἀναπτύξωμεν ἐνταῦθα τὰς ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῶν ἔργων τούτων προερχομένας εἰς τὴν γεωργίαν μας ζημίας. Ἀρκούμεθα μόνον νὰ ὑπενθυμίσωμεν ὅτι, χειροτερεῖται τὰς ἐκ τῶν

(1) *Annuaire Int. de Statistique agricole 1929—30* Rome σελ. 143, 157, 219.

(2) Πρακτικὰ Β' Πανελληνίου Ἐλαιοκομικοῦ συνεδρίου Ἀθῆναι 1930 σελ. 4.

καιρικῶν συνθηκῶν τοιαύτας καὶ προκαλεῖ συχνὰ τὴν καταστροφὴν μεγάλων ἐκτάσεων (1).

Τέλος τὴν δύσκολον τῶν ἀγροτῶν μας θέσιν ἐπιτείνει, ἰδίᾳ εἰς περίοδον κρίσεως, ἡ ἐπικρατήσασα γενικῶς πρὸς ἡμῖν μονομερὴς γεωργικὴ ἐκμετάλλευσις. Εἰς πλείστας περιφερείας ἐγκατεστάθη ἡ μονοκαλλιέργεια π.χ. σταφίδος εἰς τὴν Β. καὶ Δ. Πελοπόννησον, καπνῶν εἰς τὴν Ἄν. Μακεδονίαν, σιτηρῶν εἰς τὸν κόμπον τῆς Λαρίσσης, ἐλαιῶν εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ Μυτιλήνην, κουκουλιῶν περὶ τὸ Σουφλί. Εἰς ἄλλας περιφερείας, ἰδίᾳ ὄρεινὰς ἐπικρατεῖ ἡ κτηνοτροφία, ἀσκουμένη κατὰ τὸ νομαδικὸν σύστημα. Γενικῶς ὅμως ἀπὸ τὰς πλείστας τῶν ἀγροτικῶν μᾶς ἐκμεταλλεύσεων ἐλλείπει ἡ ποικιλία τῆς καλλιέργειας καὶ ἰδίᾳ ὁ συνδυασμὸς τῆς γεωργίας μετὰ τῆς οἰκοσίτου κτηνοτροφίας, ὅστις ἀποτελεῖ καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν Εὐρώπην τὴν βάσιν κάθε γεωργικῆς ἐπιχειρήσεως. Ὁ συνδυασμὸς οὗτος, ὁμοῦ μετὰ τῆς ποικιλίας τῆς καλλιέργειας, παρουσιάζει τὰ ἐξῆς πλεονεκτήματα:

α) Παρέχει εἰς τὴν γεωργικὴν οἰκογένειαν καὶ ἐκμετάλλουσιν τὰ πλείστα τῶν εἰς αὐτὰς ἀπαιτουμένων χροιδῶν.

β) Περιορίζει τὰς ἐκ τῶν ἐπιφυτειῶν, ἐπιζωσιῶν καὶ θεομηنيῶν καταστροφάς.

γ) Ἐξουδετερώνει κατὰ μέγα μέρος τὰ ἀποτελέσματα τῶν κρίσεων.

Λιὰ τοῦτο καὶ αἱ περιφέρειαι εἰς τὰς ὁποίας ὑφίσταται τὸ σύστημα τοῦτο ὡς π.χ. ἡ Δυτικὴ Μακεδονία καὶ ἡ Ἠπειρος ὑφίσταται ὀλιγώτερον τὸν ἀντίκτυπον τῆς γενικῆς κρίσεως.

Ἐκτὸς ὅμως τούτων ὑστερεῖ, κατὰ κανόνα, εἰς τὰς ἀγροτικὰς ἐκμεταλλεύσεις μας καὶ ἡ οἰκόσιτος βιοτεχνία. Τοῦτο ἀφ' ἐνὸς μὲν αὐξάνει τὰς εἰς βιομηχανικὰ εἶδη (ἐνδύματα κυρίως) ἀνάγκας τῆς χωρικῆς μας οἰκογενείας, ἀφ' ἑτέρου δὲ οὐδὲν σχεδὸν χρηματικὸν κέρδος προσπορίζει εἰς αὐτήν, ἐκτὸς ἐλαχίστων ἀγροτικῶν περιφερειῶν μας, ὡς κυρίως ὁ Πίνδος, καὶ Νῆσοι τινές, ἐνῶ εἰς τὰ λοιπὰ Βαλκανικὰ Κράτη ἡ πρόσοδος αὕτη εἶνε σπουδαιότατη (2).

ΤΑ ΦΑΡΜΑΚΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΕΩΣ

Δηφθέντα μέτρα εἰς ξένα κράτη καὶ κριτικὴ αὐτῶν.

Ἡ γεωργικὴ κρίσις ἐπόμενον ἦτο νὰ προκαλέσῃ πανταχοῦ τὴν προσοχὴν τῶν ἐνδιαφερομένων Κυβερνήσεων, αἵτινες προέβησαν εἰς τὴν λήψιν ὠρισμένων μέτρων πρὸς καταπολέμησιν αὐτῆς ἢ τοῦλάχιστον πρὸς

(1) Βλ. ἀνάπτυξιν τοῦ ζητήματος εἰς Χρ. Εὐελπίδη «Ἀγροτικὸν Πρόγραμμα» Ἀθήναι 1928, σελ. 72—85.

(2) C. Evnelpidi, *Les Etats Balkaniques*, Paris 1930, σελ. 341.

μετριασμών τῶν ὀδοντησῶν διὰ τὴν γεωργίαν καὶ ἐν γένει διὰ τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν, τῶν ἀποτελεσμάτων.

Τὰ μέτρα ταῦτα δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν εἰς τέσσαρας κατηγορίας :

α) Μέτρα τείνοντα εἰς τὴν κατοχύρωσιν τῆς καταναλώσεως τῶν προϊόντων τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀγορᾶν.

β) Μέτρα τείνοντα εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἐξαγωγῆς τῶν περισσευμάτων τῶν ἐσοδειῶν τῶν.

γ) Μέτρα τείνοντα εἰς τὴν συγκράτησιν τῶν τιμῶν διὰ τῆς ὀργάνωσης καὶ ρυθμίσεως τῆς προσφορᾶς τῶν γεωργικῶν εἰδῶν.

δ) Μέτρα τείνοντα εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν τῶν παραγωγῶν.

Μεταξὺ τῶν πρώτων θὰ κατατάξωμεν τὴν αὔξησιν τῶν εἰσαγωγικῶν δασμῶν, ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν σιτηρῶν. Εἶνε περίεργον ὅτι εἰς τὴν κίνησιν πρὸς αὔξησιν τῶν δασμῶν ἐπρωτοστάτησαν αὐτὰ τὰ ἐξαγωγικά Κράτη. Οὗτοι αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς, διὰ τοῦ νόμου τῆς 17 Ἰουνίου 1930, ἠῤῥῆσαν τοὺς τελωνιακοὺς δασμοὺς τῶν διὰ τὰ γεωργικὰ προϊόντα ἀπὸ 38,100)ο εἰς 48,920)ο. Εἰδικώτερον ὁ δασμὸς τοῦ σίτου, ὅστις ἀνήρχετο κατὰ τὸ δασμολόγιον τοῦ 1922 εἰς 30 σέντσια κατὰ μπουσέλ, ὑψώθη εἰς 42 σέντσια, καὶ τοῦ ἀραβοσίτου ἀπὸ 15 εἰς 25 σέντσια. Σοβαριώτερα ἀκόμη εἶνε ἡ αὔξησις τοῦ δασμοῦ ἐπὶ τῆς εἰσαγωγῆς κρέατος καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων (1). Εἰς τὸ μέτρον τοῦτο προέβησαν αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι ἵνα ἀποφύγουν τὴν εἰς αὐτὰς εἰσαγωγὴν γεωργικῶν προϊόντων ἐπὶ χώρας ὅπου τὸ κόστος τῆς παραγωγῆς εἶνε εὐθιυότερον, εἰδικώτερον δὲ ἀπὸ τὸν Καναδᾶν καὶ τὴν Ἀργεντινὴν. Ἡ Πολωνία ἐπίσης ἐπέβαλε νέον εἰσαγωγικὸν ἐπὶ τοῦ σίτου δασμόν, ἀνεληθόντι εἰς 17,50 ζλότι κατὰ 100 γρ. Τὸ μέτρον τοῦτο ἀποσκοπεῖ τὴν προφύλαξιν τῆς ἐγχωρίου ἐσοδείας ἀπὸ τοῦ ρωσικοῦ σίτου. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἠῤῥῆσε καὶ ἡ Φιλανδία, ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1930, τὸν εἰσαγωγικὸν δασμόν τῆς σικάλεως δηλ. τοῦ κυριωτέρου τῶν παραγομένων καὶ καταναλισκομένων ἐκεῖ σιτηρῶν ἀπὸ 50 εἰς 75 πέννι κατὰ γρ. Εἰς τὴν Γερμανίαν ὁ δασμὸς τοῦ σίτου, ὅστις ἤδη ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου 1929 εἶχεν ὑψωθῆ ἀπὸ 5 εἰς 6,5 μάρκα χρυσᾶ (τοῦ ἀλεύρου ἀπὸ 11,5 εἰς 14,5) κατὰ 100 γρ., ὑπέστη νέαν ὑψωσιν τὸν Μάρτιον τοῦ τρέχοντος ἔτους κατὰ 0,50 ἕως 1 μάρκον εἰσέτι. Εἰς μίαν χώραν ὀλίγον σιτοπαραγωγόν, ὡς ἡ Γερμανία, τὸ μέτρον τοῦτο ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς καταναλώσεως τῆς ἐγχωρίου σικάλεως, ἧς ὑπάρχονν μεγάλα διαθέσιμα ἰδίᾳ ἐφέτος, δυνάμενα νὰ χρησιμοποιηθοῦν εἰς τὴν παρασκευὴν ἄρτου. Εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀσκοῦσαν ὡς γνωστόν, πολιτικὴν σιταρκείας, ὁ δασμὸς τοῦ σίτου ἀνεβιβάσθη ἀπὸ 7)2 χρυσᾶς λιρετῆς κατὰ 100 γρ. τῷ 1915, εἰς 11 γρ. λιρ. τῷ 1928 καὶ εἰς 14 γρ. λιρ. τῷ 1929. Ἐκ τούτου προέκυψαν 250 ἑκατομμύρια λιρετῶν τὰ ὁποῖα προσετέθησαν εἰς τὰ ἔσοδα τοῦ Ταμείου ἄρτου,

(1) Bulletin mensuel de Renseignements Economiques et Sociaux, Rome Ἀύγουστος 1930.

πρὸς ὑποβιβασμὸν τῆς τιμῆς αὐτοῦ. Τέλος ἡ Γαλλία ἐλονσα ἐπάσκειαν σίτου, ἄλλοτε μόνη καὶ ἄλλοτε μετὰ τῶν ἐν τῇ Βορείῳ Ἀφρικῇ ἀποικιῶν της, ἠναγκάσθη πρὸς προστασίαν τῆς πλουσιοκρατίας ἐσοδείας της ἀπὸ τῶν ξένων σίτων ἢ ἀυξήσῃ τὸν δασμὸν αὐτῶν εἰς 50 φρ. κατὰ 100 γρ. εἰς τὰς 23 Μαΐου 1929, καὶ εἰς 80 φρ. εἰς τὰς 19 Μαΐου 1930. Ἐπίσης ἠυξήσεν ἐλαφρῶς τοὺς ἐπὶ τῆς βρώμης καὶ τῶν γεωμήλων εἰσαγωγικοὺς δασμούς της.

Ἄλλ' εἰς πολλὰ Κράτη ἡ δασμολογικὴ προστασία δὲν ἐκρίθη ἱκανὴ νὰ περιφρουρήσῃ τὴν ἐθνικὴν παραγωγὴν. Διὰ τοῦτο κατέφυγον εἰς ἄλλα ριζικώτερα μέτρα. Οὕτω εἰς τὴν Γερμανίαν ὑπεχρεώθησαν οἱ ἀλευροβιομήχανοι ὅπως χρησιμοποιοῦν τὸ ἐλάχιστον 30 ἕως 40% οἰ ἐγχωρίου σίτου, ἐπὶ τοῦ συνόλου τοῦ ὑπ' αὐτῶν κατ' ἔτος ἀλεθόμενου (1). Εἰς τὴν Γαλλίαν ὠρίσθη εἰς 30% μόνον τὸ ποσοστὸν τῶν ξένων σίτων, ὅπερ δύναται ἢ ἀναμιχθῆ μετὰ τῶν ἐγχωρίων ἀλεύρων διὰ τὴν παρασκευὴν ἄρτου (1). Ἐπίσης περιορίσθη τὸ ποσὸν τοῦ ἐλευθέρου ἐκ τοῦ Μαρόκου εἰσαγομένου σίτου, ἐνῶ συγχρόνως ἀπηγορεύθη ἡ ἀνευ προηγουμένης ἀδείας εἰσαγωγή εἰς τὴν Γαλλίαν Ρωσικοῦ σίτου. Τέλος πρὸς προστασίαν τῆς ἐγχωρίου οἰνοπαραγωγῆς, ἀπηγορεύθη διὰ τοῦ νόμου τῆς 1ης Ἰανουαρίου 1930 ἡ ἀνάμιξις οἴνων ξένης προελεύσεως μετὰ τῶν γαλλικῶν τοιοῦτων. Εἰς τὴν Ἑλβετίαν κατόπιν τῆς καταργήσεως τοῦ μονοπωλίου τοῦ σίτου (5 Δεκεμβρίου 1926) τὸ ὅποιον ἐφηρμόσθη ἐπὶ 14 ἔτη, τὸ Κράτος ἀγοράζει τὸν σίτον ἀπὸ τὸν παραγωγὸν εἰς τιμὴν ἀνωτέραν τῆς ἀγορᾶς κατὰ 8,5 ἑλβετικὰ φράγκα (δοχ. 13^ς) τὰ 100 γρ. Ἐπὶ πλέον δίδει εἰς τὸν ἐγχώριον σίτον καὶ ἀλεστικά 5 ἕως 8 φράγκων, ἀναλόγως τοῦ ὕψους τοῦ χωρίου του, δηλ. τῶν ἐξόδων μεταφορᾶς, ὥστε νὰ διατηρῆται περίπου ἡ αὐτὴ τιμὴ τοῦ ἄρτου εἰς ὅλον τὸ Κράτος (2). Εἰς τὴν Τσεχοσλοβακίαν, διὰ τοῦ νόμου τῆς 10 Ἀπριλίου 1930, ὑπεχρεώθησαν οἱ ἄρτοποιοὶ ὅπως ἀναμιγνύουν μετὰ τῶν ἐκ σίτου ἀλεύρων καὶ τοιαῦτα ἐκ σικάλειος, ἐγχωρίου προελεύσεως. Τέλος εἰς τὴν Νορβηγίαν (N. 22 Ἰουνίου 1928) καὶ τὴν Αὐστρίαν εἰσήχθη τὸ μονοπώλιον τοῦ σίτου, ἀποσκοποῦν τὴν προστασίαν τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς.

Πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐξαγωγῆς τὸ συνηθέστερον χρησιμοποιούμενον μέσον εἶνε τὸ τῆς παροχῆς βραβείων (primes) διὰ τὴν ἐξαγωγὴν ὠρισμένων πλεοναζόντων εἰς τὴν ἐθνικὴν ἀγορὰν εἰδῶν. Τὸ σύστημα τοῦτο ἐφηρμόζετο προπολεμικῶς ὑπὸ τῆς Γερμανίας, τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ Βελγίου, διὰ τὴν ἐξαγωγὴν ἰδίᾳ τῆς ζαχαρέως, ἐνεκα τῆς σημασίας τὴν ὁποίαν

(1) Revue d' Economie Politique, Paris, τεῦχος Ἰουλίου—Αὐγούστου 1930. Σελ. 1213.

(1) Revue d' Economie Politique, Paris, τεῦχος Μαΐου—Ἰουνίου 1930 σελ. 650.

(2) Secrétariat des Paysans suisses.—L' Extention de la culture des céréales, Brugg 1929.

παρουσιάζει ἡ τετλοκαλλιέργεια εἰς τὰ κράτη ταῦτα. Ἦδη ὅμως ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου 1929, ἡ Ἀμερικανικὴ Γερουσία ἐνήρτισε νόμον περὶ παροχῆς βραβείων εἰς τὴν ἐξαγωγὴν πλείστον εἰδῶν καὶ ἰδίᾳ σιτηρῶν. Ἡ Γερμανία ἐπίσης δίδει βραβεῖον ἐξαγωγῆς 9 χρ. μάρκων κατὰ 100 γρ. ἐξαγομένης σικάλειως. Ἐπίσης πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐξαγωγῆς τῶν οἴνων της, ἡ Γιουγκοσλαβία πληρώνει, ἀπὸ τοῦ 1929, 40 δηνάρια (ἤτοι 53 δρχ.), διὰ πᾶν ἑκατόλιτρον ἐξαγομένου οἴνου καλῆς ποιότητος.

Εἰς τὰ Κράτη ὅπου ἴσχυον ἀκόμη οἱ ἐξαγωγικοὶ δασμοὶ (Βουλγαρία) οὗτοι κατηργήθησαν ἢ ἠλαττώθησαν (Ρουμανία) πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἐξαγωγῆς τῶν ὑπὸ κρίσιν γεωργικῶν προϊόντων. Ἄλλα Κράτη προέβησαν εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῶν κομίστρων ἐπὶ τῶν μεταφερομένων πρὸς ἐξαγωγὴν σιτηρῶν (Βουλγαρία, Ρουμανία, Πολωνία) ἢ τοῦ φόρου ἐπὶ τῆς μεταφορᾶς αὐτῶν (Γαλλία). Ἡ Οὐγγαρία μάλιστα ἀπαλλάσσει ἐντελῶς τῆς πληρωμῆς σιδηροδρομικῶν κομίστρων τὸν μεταφερόμενον πρὸς ἐξαγωγὴν οἶνον. Τέλος αἱ Σοβιετικαὶ Δημοκραταί, ἔχουσαι εἰς χεῖρας τὸ μονοπώλιον τῆς ἐξαγωγῆς, ἐφαρμόζουν τὸ σύστημα τῆς ἀθροῦς προσφορᾶς δι' ἀποστολῆς πρὸς ἐλευθέραν πώλησιν (*consigne*) εἰς τὰς χώρας τῆς καταναλώσεως μεγάλων ποσοτήτων ἰδίᾳ σιτηρῶν, εἰς τιμὰς κάτω τῶν τρεχουσῶν (*dumping*).

Πρὸς συγκράτησιν τῶν τιμῶν, ὅλα σχεδὸν τὰ κράτη προέβησαν εἰς τὴν λήψιν μέτρων σκοποῦντων τὴν συγκέντρωσιν καὶ ἀποθήκευσιν τῶν διὰ τὸ ἐμπόριον προωρισμένων προϊόντων. Οὕτω εἰς τὰς Ἦν. Πολιτείας διὰ τοῦ νόμου τοῦ Ἰουνίου 1929, περὶ πωλήσεως τῶν γεωργικῶν προϊόντων, συνεστήθη Ἀυτόνομος Γεωργικὸς Ὄργανισμὸς (*Federal Farm Board*) σκοπὸν ἔχων:

- α) Τὴν ἐλάττωσιν τῆς κυβείας ἐπὶ τῶν τιμῶν τῶν γεωργικῶν προϊόντων.
- β) Τὴν ὀργάνωσιν τῶν παραγωγῶν εἰς συνεταιρισμοὺς καὶ ὀργανώσεις αὐτονόμους, οἱ ὅποιοι νὰ φροντίζουν διὰ τὴν ἀποθήκευσιν καὶ διάθεσιν τῶν γεωργικῶν προϊόντων, ὡς καὶ τὴν παροχὴν εἰς αὐτὰς τῶν ἀναγκαίων πιστώσεων διὰ προκαταβολάς.
- γ) Τὴν καλυτέραν ρύθμισιν καὶ ὀρθολογιστικὴν ὀργάνωσιν (*rationalisation*) τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς διανομῆς τῆς παραγωγῆς, ὥστε τὰ περισσεύματα αὐτῆς νὰ μὴ δύνανται νὰ ἐπιφέρουν διακυμάνσεις εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀγοράν. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον διετέθησαν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως πιστώσεις 500. ἑκατομμυρίων δολλαρίων. Σημειωτέον ὅτι αἱ προκαταβολαὶ τοῦ «*Farm Board*» πρὸς τοὺς συνεταιρισμοὺς ἔφθασαν μέχρις 900)ο ἐπὶ τῆς ἀξίας ἐνίων ἐναποθηκευμένων εἰδῶν, ὡς τοῦ βάμβακος, ἵνα καταστῇ δυνατὴ ἡ προσέλκυσις ὅλης τῆς παραγωγῆς εἰς τὰς συνεταιριατικὰς ἀποθήκας (1). Εἰς τὴν λήψιν ἀναλόγων μέτρων προέβη

(1) Bulletin mensuel de Statistique Agricole et Commerciale, Rome
Αὐγούστος 1930.

καὶ ἡ Κυβέρνησις τοῦ Καναδά, προκειμένου περὶ τοῦ σίτου (wheat pool). Εἰς τὴν Αὐστραλίαν, παρόμοια συνεταιριστικὰ ὀργανώσεις (pools) ἰδιωτικῆς φύσεως, ἀλλ' ἐνισχυόμενα ὑπὸ τοῦ Κράτους, ἐφίστανται ἀπὸ ἑτῶν δι' ὅλα τὰ κυριώτερα γεωργικὰ προϊόντα. Ἄττα συγκεντρῶνουν τὰ 8500 τῆς ἐγχωρίου παραγωγῆς σίτου (1). Εἰς τὴν Αἴγυπτον ἡ Κυβέρνησις, ἡ ὁποία κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος προέβη εἰς ἀγορὰν τῶν περισσευμάτων τοῦ βάμβακος, ἀνέλαβε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ πωλήσῃ ἐφέτος τὰ ἀποθέματα αὐτῆς, δίδουσα συγχρόνως προκαταβολὰς εἰς τοὺς παραγωγοὺς ἵνα μὴ πωλήσουν καὶ αὐτοὶ ἀθρόως τὸ προϊόντων. Ἡ Γιουγκοσλαβία ἴδρυσε προνομιουῶχον Ἑταιρείαν, τῆς ὁποίας κύριοι μέτοχοι εἶνε τὸ Κράτος καὶ οἱ γεωργικοὶ συνεταιρισμοί, πρὸς διευκόλυνσιν τῆς συγκεντρώσεως καὶ ἐξαγωγῆς τῶν προϊόντων των, ἰδίᾳ δὲ τῶν σιτηρῶν (2). Εἰς λήψιν παρομοίων μέτρων προέβη καὶ ἡ Γερμανία, ἰδρυσάσα διαφόρους ἐταιρείας ἀγορᾶς καὶ διαθέσεως γεωργικῶν προϊόντων. Εἰς τὴν Πολωνίαν ἡ Ἀγροικὴ Τράπεζα, ἐνισχυθεῖσα ὑπὸ τοῦ Κράτους διὰ 100 ἑκατ. ζλότυ, ἀνέλαβε τὴν ἀποθήκευσιν τῶν σιτηρῶν καὶ παροχὴν ἐναντι τούτων δανείων (warrant). Εἰς τὴν Γαλλίαν (ὅπου κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ὑπερπαραγωγῆς οἴνου εἶχον ἀγορασθῆ παρὰ τοῦ Κράτους 3 ἑκατ. ἑκατολίτρων πρὸς ἀπόσταξιν) κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐδόθησαν βραβεῖα (primes) ἴσα πρὸς 40]ο ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου τοῦ ἀποθηκευομένου παρ' ἰδιωτῶν σίτου εἰς τοὺς σιτοπαραγωγοὺς τοὺς μὴ πωλοῦντας τὴν ἐσοδείαν των ἀμέσως μετὰ τὸν θερισμόν. Εἰς τὴν Βουλγαρίαν ἡ Κυβέρνησις προῆλθεν εἰς ἀπόφασιν ἀγορᾶς μεγάλου μέρους τοῦ ἀδιαθέτου σίτου, πληρῶνουσαι τοὺς παραγωγοὺς μὲ εἰδικὸν χαρτονόμισμα ἔξω τῆς κυκλοφορίας, τὸ ὁποῖον θὰ δύναται ὅμως νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν ὑπ' αὐτῶν καταβολὴν τῶν φόρων καὶ ἄλλων πρὸς τὸ Κράτος ὑποχρεώσεων των (3). Εἰς τὴν Ἰσπανίαν, τὸ συνέδριον τῶν ἐλαιοπαραγωγῶν, τὸ ὁποῖον συνῆλθεν ἐν Μαδρίτῃ τὴν 29 Ὀκτωβρίου 1929, ἀπεφάσισεν ἐπίσης τὴν συνεταιρικὴν ὀργάνωσιν τῶν παραγωγῶν κατὰ περιφερείας, εἰς τρόπον ὥστε τὸ προϊόν των νὰ διατίθεται ἀπὸ κοινοῦ μέσφ τοῦ Κεντρικοῦ Ὄργανισμοῦ αὐτῶν. Τέλος τὰ πλεῖστα τῶν γεωργικῶν Κρατῶν καὶ ἰδίᾳ ἡ Γαλλία, Τσεχοσλοβακία, Βουλγαρία καὶ αἱ Ἡν. Πολιτεῖαι, ἀπεφάσισαν τὴν ὑπὸ τοῦ Κράτους ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τοὺς παραγωγοὺς ἀγορὰν μεγάλων ποσοτήτων σιτηρῶν, διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ στρατοῦ, τῶν φυλακῶν, τῶν φιλανθρωπικῶν καὶ ἄλλων δημοσίου δικαίου ἰδρυμάτων.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἀνωτέρω μέτρων, ἐκρίθη σκόπιμον εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ κράτη ὅπως ἐνισχυθῆ ἡ ἰδιωτικὴ οἰκονομία τοῦ ἐν κρίσει εὐρισκομένου παραγωγοῦ εἴτε διὰ τῆς παροχῆς μεγαλυτέρων πιστώσεων, (Γαλλία, Βουλ-

(1) Bulletin mensuel de Statistique Agricole et Commerciale, Rome Μάιος 1930.

(2) La Revue économique de Belgrade, Σεπτέμβριος 1930.

(3) Bulgarie, Sofia 20 Νοεμβρίου 1930.

γαρία, Πολωνία, Ἀργεντινή, Ἴν. Πολιτεῖαι κλπ.) εἴτε διὰ μειώσεως τοῦ τόκου τῶν παρεχομένων δανείων (Πολωνία, Βουλγαρία, Γερμανία, Ἴν. Πολιτεῖαι), εἴτε διὰ τῆς παροχῆς προθεσμιῶν εἰς τὴν εἰσπραξίν τῶν ὀφειλομένων χρεῶν (Πολωνία, Βουλγαρία, Ρουμανία). Εἰς τὴν Ἀνατ. Γερμανίαν εἰδικῶς, ὅπου ἡ ἐκεῖ ἐπικρατοῦσα μεγάλη ἰδιοκτησία ὑφίσταται σοβαρότερον, ὡς εἶπομεν ἤδη, τὸν ἀντίκτυπον τῆς κρίσεως, ἀπεφασίσθη ἡ ἐνίσχυσις τῶν γεωργῶν δι' ἐνυποθήκων δανείων πρὸς ἀποκατάστασίν των εἰς μικροὺς καλλιεργητὰς (1).

Ὅλα τὰ ἀνωτέρω μέτρα, ἀνακουφίζοντα ἐν μέρει τοὺς παραγωγούς, δὲν ἠμποροῦν βεβαίως νὰ τερματίσων τὴν γεωργικὴν κρίσιν ἐφ' ὅσον εἶνε μονομερῆ. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ γεωργικοῦ δασμοῦ ἐπὶ τῶν σιτηρῶν εἶνε ἀναμφισβήτητος μολονότι συχνὰ ἀποκρύπτεται ἐν μέρει ἀπὸ διαφόρους ἄλλας αἰτίας καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τὰς διακιμάνσεις τῶν τιμῶν, δεδομένου μάλιστα ὅτι οἱ δασμοὶ αὐξάνουν συνήθως μὲ τὴν πῶτιν τῶν ἔξω τιμῶν. Ὁ καθηγητὴς D. Zolla ἀπέδειξεν αὐτὴν συγκρίνων τὰς τιμὰς τοῦ σίτου εἰς τὴν γαλλικὴν ἀγορὰν πρὸς τὰς τῆς ἀγγλικῆς ἀγορᾶς, ὅπου, ὡς γνωστόν, ὁ σίτος εἶνε ἀπηλλαγμένος εἰσαγωγικοῦ δασμοῦ (2). Ἡ ἐνέργεια ὅμως αὕτη εἶνε ἐντελῶς τοπικὴ καὶ ἐπιδεινώνει μᾶλλον τὴν γενικὴν κρίσιν, ἕνεκα τῆς σχετικῆς μειώσεως τῆς καταναλώσεως. Ἐπίσης ἡ χρονικὴ διάρκεια τῆς γεωργικῆς κρίσεως ἐπεκτείνεται καὶ διὰ τῶν λαμβανομένων ὑπὸ τῶν διαφόρων κρατῶν μέτρων ἐναποθηκεύσεως καὶ παροχῆς πιστώσεων εἰς τοὺς παραγωγούς, ἔναντι τοῦ ἐναποθηκευομένου προϊόντος των. Οὕτω σχηματίζονται σοβαρὰ ἀποθέματα, τῶν ὁποίων ἡ κατανάλωσις θὰ εἶνε δύσκολος, ἔστω καὶ εἰς τὰ ἔτη μικροτέρας παραγωγῆς, ἀλλὰ καὶ σοβαρὰ ἡ πτωτικὴ ἐπίδρασις ἐπὶ τῶν ἀγοραίων τιμῶν. Ἡ κρίσις δηλ. ἀμβλύνεται μὲν ὀλίγον ἀλλὰ γίνεται χρονία.

Σημειωτέον ὅτι μόνον ἡ διηνεκὴς αὔξησις τῆς τιμῆς τῶν γεωργικῶν προϊόντων δύναται νὰ βελτιώσῃ αἰσθητῶς τὴν θέσιν τοῦ γεωργοῦ, ἐνῶ ἡ θέσις τοῦ βιομηχάνου καὶ τοῦ ἐργάτου δύναται νὰ βελτιωθῇ ἐπίσης ταχέως καὶ διὰ τῶν προόδων τῆς ἐπιστήμης, ὡς π. χ. εἰς τὸ σύστημα Φόρντ. Ἐπομένως μόνον ἡ ρύθμισις τῆς παραγωγῆς, ἀναλόγως τῆς ζητήσεως, θὰ ἐπέφερε τὴν αὔξησιν τῆς τιμῆς τῶν γεωργικῶν εἰδῶν. Ἄλλ' ἡ γεωργικὴ παραγωγή ἐξαρτᾶται ὅπὸ σειρὰν ὄλην φυσικῶν συντελεστῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἐπίδρασις δὲν δύναται νὰ μετρηθῇ ἀκριβῶς οὔτε νὰ ἐκτιμηθῇ ἐκ τῶν προτέρων. Ἐξ ἄλλου ὁ σχετικὸς μεγάλος ἀριθμὸς τῶν γεωργικῶν ἐκμεταλλεύσεων καθιστᾷ δυσχερῆ τὴν συγκέντρωσιν τῶν προϊόντων. Ἡ βιομηχανία ὑπερτερεῖ λοιπὸν τῆς γεωργίας καθ' ὅσον δύναται εὐκολώτερον νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῶν τιμῶν, διὰ τῆς ῥυθμίσεως τῆς παραγωγῆς, διὰ τῆς ὀργανώσεως

(1) Βλ. Ἐπιστολὴν τοῦ Προέδρου τοῦ Ράιχ, τῆς 22 Μαρτίου 1930.

(2) D. Zolla, *Le blé et les céréales*. Paris 1909. σελ. 139.

—καθέτου καὶ ὀριζοντίας—αὐτῆς καὶ διὰ τῆς εὐκολωτέρας συγκεντρώσεως καὶ διαφυλάξεως τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων.

Ἐπεχειρήθη ἡ συνεννόησις τῶν ἐνδιαφερομένων κρατῶν πρὸς προσπάθειαν ῥυθμίσεως τῆς ἀγορᾶς ἢ καὶ τῆς παραγωγῆς γεωργικῶν τινῶν προϊόντων, ὡς συμβαίνει προκειμένου περὶ τῶν βιομηχανικῶν τοιούτων. Οὕτω προῆλθον πρῶτον τὸ μεταξὺ Πολωνίας καὶ Γερμανίας καρτέλ τῆς σικάλεως καὶ εἶτα αἱ διασκέψεις τῶν γεωργικῶν Κρατῶν εἰς Σινάϊαν, Βιουκουρέστιον, Βαρσοβίαν, καὶ Βελιγράδιον, ἄνευ ὅμως σοβαροῦ πρακτικοῦ αποτελέσματος.

Ἀντιθέτως σήμερον ὅλα τὰ Κράτη τείνουν εἰς τὴν αὔξησιν τῆς παραγωγῆς των. Αἱ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο σπαρεῖσαι ἐκτάσεις εἰς τὰς κυριωτέρας ἐξαγωγικὰς ἰδίᾳ χώρας, εἰάν δὲν εἴνε ὑπέρτεραι τῶν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος σπαρεῖσῶν πάντως δὲν ὑστεροῦν αὐτῶν. Ἐπὶ πλέον δὲ τὸ νέον οἰκονομικὸν πρόγραμμα τῶν Σοβιέτ, τὸ ὁποῖον ἤρχισεν ἐφαρμοζόμενον ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους, προβλέπει τὴν ἐντὸς πενταετίας αὔξησιν τῶν καλλιεργουμένων εἰς τὰ ἐδάφη τῶν Σ.Σ. Δημοκρατικῶν ἐκτάσεων κατὰ 200% καὶ τῆς στρεμματικῆς αὐτῶν ἀποδόσεως κατὰ 160%. Δυνάμεθα λοιπὸν νὰ συμπεράνωμεν ὅτι τὸ τέρας τῆς γεωργικῆς κρίσεως δὲν εἴνε ἐγγύς.

Δηφθέντα μέτρα παρ' ἡμῖν καὶ κριτικὴ αὐτῶν.

Ἡ Ἑλλὰς δὲν ὑστέρησε βεβαίως εἰς τὴν λήψιν μέτρων πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς γεωργικῆς κρίσεως, δεδομένου μάλιστα ὅτι ταύτην ἐπέτεινε παρ' ἡμῶν σοβαρά, κατὰ τὸ τρέχον ἔτος, ἡ ἐλάττωσις τῆς παραγωγῆς ἐκ κακοκαιριῶν καὶ ἀσθενειῶν. Τὰ μέτρα ταῦτα εἴνε κυρίως:

Α') Ἡ αὔξησις τῶν δασμῶν τοῦ σίτου ἀπὸ 4,30 εἰς 6 μεταλλικὰς δραχμὰς κατὰ 100 γρ. (1), τῶν ἀλεύρων ἀπὸ 8,82 εἰς 10,70 γρ. δρ. (1), τῆς κριθῆς καὶ τῆς βρώμης ἀπὸ 4 εἰς 5 γρ. δρ. (2), τοῦ ἀραβοσίτου ἀπὸ 2 1/2 εἰς 6 γρ. δρ. (3), τῶν γεωμήλων ἀπὸ 1 εἰς 3 γρ. δρ. (3), τῶν κατωτέρων σπορελαίων ἀπὸ 30 εἰς 40 γρ. δρ. (3) καὶ τῶν ἐλαιωδῶν καρπῶν ἀπὸ 4—30 εἰς τὸ διπλάσιον σὺν δέκα δραχμὰς ἐπὶ πλέον (4).

Β') Ἡ ἐξακολούθησις τῆς ἀπὸ τοῦ 1927 ἀρξαμένης συγκεντρώσεως τοῦ σίτου μὲ τιμὴν βάσεως 6.30 δρ. κατ' ὄκᾶν (5). Ἡ ὑπὸ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας ἀπ' εὐθείας ἐκ τῶν παραγωγῶν ἀγορὰ τῆς ἀναγκαιοῦσης εἰς αὐτὸν νομῆς. Ἐπίσης ἡ ὑπὸ τοῦ Κράτους ἀποφασισθεῖσα ἀγορὰ τοῦ

(1) J. Lyon.— *Les crises de la Russie Soviétique* εἰς *L' Année Politique française et étrangère*, Paris, Ἰούλιος 1930, σελ. 136.

(1) Διάταγμα τῆς 8 Μαΐου 1930, βάσει τοῦ νόμου 3826 τῆς 21 Ἰανουαρίου 1929.

(2) Νόμος 4822, τῆς 16 Ἰουλίου 1930.

(3) Νόμος 4777, τῆς 6 Ἰουλίου 1930.

(4) Νόμος 4821, τῆς 16 Ἰουλίου 1930.

(5) Νόμος 4817, τῆς 14 Ἰουλίου 1930.

ημίσεως τῆς παραγωγῆς χαρουπιῶν Κρήτης. Τέλος ἢ εἷς τινὰς περιφερείας ἀναγκαστικὴ ἀνάμιξις πρὸς παρασκευὴν ἄρτου ἐγγωρίου κριθῆς (Θεσσαλονίκη) ἢ ἀραβοσίτου (Κομοτινί).

Γ') Ἡ ἐνίσχυσις τῆς ἀγροτικῆς πίστεως διὰ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς. Ἡ μετατροπὴ εἰς μεσοπρόθεσμα τῶν ὀφειλομένων εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν καλλιεργητικῶν δανείων ὑπὸ τῶν παθόντων ἀπὸ θεομηνίας γεωργῶν, ἦτοι ποσοῦ 400 περίπου ἑκατ. δραχμῶν. Ἡ ὑπὸ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς παροχὴ ἐνεχυρούχων δανείων μέχρι δραχ. 2.20 κατ' ὅκᾰν ἐπὶ τῆς ἐναποθηκευομένης κριθῆς καὶ μέχρι δραχ. 2.— κατ' ὅκᾰν ἐπὶ τῆς ἐναποθηκευομένης βρώμης.

Δ') Ἡ ἐπὶ διετίαν ἀναστολὴ τοῦ φόρου τῆς ἐγγείου παραγωγῆς, καὶ ἡ ἀπὸ 1ης Ἰουνίου ἀναστολὴ τοῦ φόρου ἐπὶ τῆς ἐξαγωγῆς ἐλαίου ἀποφέροντος 9) ἑκατ. δραχμῶν ἐτησίως (1).

Ἡ μείωσις τοῦ φόρου ἐπὶ τοῦ ἐλαίου καὶ τῶν ἐλαίων κατὰ 250]ο ὡς καὶ τοῦ τῶν αἰγοπροβάτων κατὰ 200]ο (2). Ἐπίσης ἡ ἐλάττωσις τοῦ ὑπὸ τοῦ Αὐτονόμου Σταφιδικοῦ Ὄργανισμοῦ καταβαλλομένου φόρου τῆς σταφίδος ἀπὸ 75 εἰς 50 ἑκατ. δραχμῶν ἐτησίως.

Ε') Τέλος ἢ τόνωσις τῆς γεωργικῆς τοῦ Κράτους ὑπηρεσίας διὰ τῆς αὐξήσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας ἀπὸ 332 ἑκατ. δραχμῶν τῷ 1929—30, εἰς 363 ἑκατ. δραχ. τῷ 1930—31, καὶ 405 ἑκατ. δραχ. τῷ 1931—32.

Τὰ ἀνωτέρω μέτρα ἐπέφεραν ἀναμφισβητήτως, ποιὰν τινὰ ἀνακούφισιν τῶν παραγωγῶν μας, ἀπὸ τῆς γεωργικῆς κρίσεως. Πρέπει ὅμως νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ὁ δασμὸς ἐπὶ τοῦ εἰσαγομένου σίτου μικρὰν μόνον μερίδα τῶν γεωργῶν μας ὠφέλησεν, ἦτοι τοὺς πωλοῦντας τὸ πρῶτον των εἰς τὴν ἀγοράν. Ἐκ τῶν λοιπῶν γεωργῶν, οἱ καλλιεργοῦντες σῖτον πρὸς ἰδιαναυτῶν κατανάλωσιν (καὶ οὗτοι ἀποτελοῦν τὴν πλειονοψηφίαν τῶν σιτοκαλλιεργητῶν μας) οὐδόλως βεβαίως ὠφελήθησαν ἐκ τῆς αὐξήσεως τοῦ δασμοῦ. Οἱ ἐπιδιδόμενοι ὅμως εἰδικῶς εἰς ἄλλας ἐκτὸς τοῦ σίτου καλλιεργείας ὡς καπνοῦ, σταφίδος ἀμπέλων, ἐλαίου, ἐλαίων, λαχανικῶν, ὄπωρων, βάλμβακος, ἐπίσης δὲ οἱ κτηνοτρόφοι καὶ σηροτρόφοι, οἵτινες ἀγοράζουν τὸν διὰ τὰς ἀνάγκας των σῖτον, ἀποτελοῦντες τὸ ἥμισυ ἴσως τοῦ ἀγροτικοῦ μας πληθυσμοῦ, ὄχι μόνον οὐδὲν ἐκ τοῦ δασμοῦ τοῦ σίτου προσκομίζουσι ἀλλ' ὑφίστανται δυσμενῶς τὸν ἀντίκτυπον ἐκ τῆς αὐξήσεως τῆς τιμῆς τοῦ σίτου, ἀποτελοῦντος τὴν βᾶσιν τῆς τροφῆς αὐτῶν καὶ τῶν οἰκογενειῶν των. Ἐπίσης ἡ αὐξήσις τῆς τιμῆς τοῦ ἄρτου ὑψώνει τὸ κόστος τῆς τιμῆς τῶν παρ' ἡμῖν παραγομένων βιομηχανικῶν προϊόντων καὶ ἐν γένει τὸ κόστος τῆς ζωῆς τῶν ἀγροτῶν τούτων, ἄρα καὶ τῆς παραγωγῆς των, καὶ ἐπιβαρύνει ἀναλόγως πε-

(1) Νόμος 4624, 5 Μαΐου 1930.

(2) Νόμος 4576, 26 Ἀπριλίου 1930.

ρισσότερον τὰ ἐξαγόμενα προϊόντα των (ἀκριβοτέρι ἐπεξεργασία, συσκευή, μεταφορὰ κ.λπ.). Ἡ συγκεντρωσις τοῦ σίτου ἀνεξούσιον μικρὸν σχετικῶς ἀριθμὸν παραγωγῶν ὀφισμένων σιτοφόρων περιφερειῶν. Ἡ συγκεντρωθεῖσα ἄλλωστε ποσότης 20 ἑκατ. χ.γ. περίπου, ἔναντι πιθανῆς παραγωγῆς 300 ἑκατ. ἀποτελεῖ τὰ 6,50]ο αὐτῆς.

Ὁ ἐπὶ τῶν λοιπῶν σιτηρῶν δασμὸς ἐπροστίτευσεν ταῦτα ἀπὸ τοῦ ξένου συναγωνισμοῦ ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ συγκρατήσῃ ἐπαρκῶς τὰς τιμὰς των, δεδομένου ὅτι, ὡς ἐκ τῆς ὑπάρξεως ἀφθόνου κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο χόρτου, τὰ προϊόντα ταῦτα παρήχθησαν παρ' ἡμῖν εἰς ποσότητα μεγαλυτέραν τῆς διὰ τὰς ἐγχωρίους ἀνάγκας ἀπαιτουμένης. Ἡ ἀναγκαστικὴ ἀνάμιξις αὐτῶν μετὰ τῶν ἐκ σίτου ἀλεύρων εἶνε ἀναμφισβητήτως λίαν ἀποτελεσματικὴ διὰ τὴν ὕψωσιν τῶν τιμῶν των. Ἀλλὰ τὸ μέτρον τοῦτο ἐλήφθη, ὡς εἶπομεν, εἰς ὀφισμένης μόνον περιφερείας καὶ κυρίως πολὺ ἀργά, ὅταν πλέον τὸ πλεῖστον τῆς ἔσοδείας εἶχε περάσει ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν παραγωγῶν εἰς τὰς ἀποθήκας τῶν ἐμπόρων. Τέλος, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀγορὰν ὑπὸ τοῦ Κράτους χαρουπιῶν, αὕτη ἐπεβλήθη ὡς ἐκ τῆς ἐξαιρετικῆς πτώσεως τῆς ἀξίας τοῦ προϊόντος τούτου, ἀλλὰ θέλει δυσχεράνει τὴν κατανάλωσιν τοῦ σταφιδικοῦ παρακρατήματος, ἐφόσον ἤθελε χρησιμοποιηθῆ πρὸς παραγωγὴν οἴνοπνεύματος.

Ἡ ἴδρυσις, τῆς ἀγροτικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, τὴν ὁποίαν τὸ Κράτος ἐπροικοδότησε διὰ κεφαλαίων 810 ἑκατ. δραχμῶν, ἀποτελεῖ ἀναμφιλέκτως σοβαρὰν προσπάθειαν οἰκονομικῆς τινώσεως τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς. Δι' αὐτῆς ὅμως δὲν ἠδύνηθησαν αἱ εἰς τὴν γεωργίαν παρεχόμεναι πιστώσεις. Οὕτω ἡ Ἀγροτικὴ Τράπεζα ἐνέκρινε τὴν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο εἰς τοὺς γεωργοὺς διάθεσιν δανείων πάσης φύσεως μέχρι 1.300 ἑκατ. δραχμῶν, ἐνῶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα εἶχε χορηγήσει πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν 1.635 ἑκατ. δραχμῶν, μὲ ἀῤῃσιν 43,210]ο ἐν σχέσει πρὸς τὸ παρελθὸν ἔτος (1).

Σημειωτέον μάλιστα ὅτι μέχρι τούδε ἡ πίστις τῶν ἀγροτῶν προσφύγων διενεργεῖτο κατὰ μέγιστον μέρος ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων καὶ ὅτι αἱ ἀνάγκαι τῶν ἀγροτῶν ἠῤῃσαν, γενικῶς, ὡς ἐκ τῆς ὕφισταμένης κρίσεως.

Δὲν ἤλλαξεν ἐπίσης οὐσιαστικῶς καὶ ὁ τρόπος τῆς παροχῆς τῶν δανείων ἀφοῦ ἐκ τῶν μέχρι τέλους Νοεμβρίου 1930 χορηγηθέντων ὑπὸ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς δανείων μόνον τὰ 32 ἑκατ., ἤτοι 2.1]20]ο τοῦ συνόλου, ἀντιπροσώπευον μακροπρόθεσμα καὶ μεσοπρόθεσμα τοιαῦτα. Τέλος ὁ τόκος τῆς χορηγήσεως τῶν δανείων παραμένει περίπου ὁ αὐτός, πλὴν προκειμένου περὶ τῶν ἐν ταῖς Νέαις χώραις καλλιεργητικῶν τοιούτων, ἅτινα χορηγοῦνται μὲ τόκον κατὰ 20]ο μικρότερον.

Ἡ ἀναστολὴ τῆς πληρωμῆς τοῦ φόρου ἐπὶ τῆς ἐγγείου παραγωγῆς,

(1) I. Δροσοπούλου. Ἐκθεσις πεπραγμένων τῆς Ἐθν. Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος 1929 σελ. 8.

ὡς καὶ ἡ ἐλάττωσις τοῦ ποσοστοῦ τῆς φορολογίας εἰδῶν τινων, εἶνε τὸ ἀποτελεσματικώτερον ἴσως τῶν ἐφαρμοσθέντων ὑπὲρ τῆς γεωργίας μέτρων. Τὸ μέτρον ὅμως τοῦτο εἶνε μονομερές, μὴ περιλαμβάνον πλείστα ὅσα εἶδη εὐρισκόμενα ἐν κρίσει καὶ ἰδίᾳ τὸν καπνόν. Φρονοῦμεν μάλιστα ὅτι προτιμωτέρα τῆς ἀναστολῆς καὶ τῆς μειώσεως φορολογιῶν τινῶν θὰ ἦτο ἡ δοκιμαστικὴ ἐφαρμογὴ ἐνὸς δικαιότερου φορολογικοῦ συστήματος διὰ τὴν γεωργίαν μας, ὡς ἡ φορολογία τῆς καθαρᾶς προσόδου. Τοιαῦται δοκιμαί ἐνδείκνυνται εἰς ἐποχὰς εὐημερίας καὶ ἰδίᾳ πλεονασμάτων τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἐνῶ τώρα κινδυνεύομεν νὰ ἴδωμεν ἐπαναφερομένην εἰς πρώτην ἀντίξοον οἰκονομικὴν περίστασιν τὴν ἀνασταλεῖσαν προσωρινῶς φορολόγιαν τῆς ἔγγειου προσόδου καὶ τὴν αὔξησιν τῶν φορολογικῶν συντελεστῶν τῶν γεωργικῶν προϊόντων.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν αὔξησιν τῶν πιστώσεων τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας, αὕτη ἦτο χορήσιμος καὶ κατὰ μέγα μέρος ἀναγκαία. Ὁ τρόπος ὅμως τῆς διαθέσεως αὐτῶν θέλει ἀποδείξει κατὰ πόσον εἶνε πράγματι ὠφέλιμος διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς γεωργίας. Δυστυχῶς τὸ πλείστον τούτων διετέθη, κατὰ τὸ παρελθόν ἔτος, εἰς τὴν ἀνεξέλεγκτον αὔξησιν τοῦ προσωπικοῦ τούτου, εἰς τρόπον ὥστε ἐκ τῶν πραγματικῶν τακτικῶν ἐξόδων αὐτοῦ τὰ 83,200 ἀπερροφήθησαν ἀπὸ τὸ μισθολόγιον καὶ τὰ συναφῆ ἔξοδα (γραφικὰ, ὁδοιπορικά, ἐνοίκια κλπ.), ἐνῶ θὰ ἠδύνατο νὰ διατεθοῦν πρὸς τόνωσιν τῆς ἀτομικῆς καὶ ἰδίᾳ ὁμαδικῆς πρωτοβουλίας τῶν παραγωγῶν εἰς πραγματικὴν ἐνίσχυσιν τῆς γεωργίας καὶ κτηνοτροφίας, ὡς γίνεται εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ Κράτη τοῦ κόσμου (1). Πρέπει ὅμως νὰ ἐξάρωμεν δύο νέα σημαντικὰ σημεῖα τῆς δράσεως τοῦ Ὑπουργείου τῆς Γεωργίας:

α) Τὴν ἰδρυσιν τῆς Γεν. Διευθύνσεως τεχνικῶν ἔργων (2) καὶ τὴν ψήφισιν τοῦ νόμου περὶ ἀναγκαστικῶν συνεταιρισμῶν ἐγγείων βελτιώσεων (3). Ἡ ὑπηρεσία ὅμως αὕτη δὲν λειτουργεῖ οὐσιαστικῶς ἀκόμη, ἔλλειπει πιστώσεων.

β) Τὴν ἐξαγωγήν νωπῶν σταφυλῶν, ἧτις παρ' ὅλον τὸ περιορισμένον πρὸς τὸ παρὸν αὐτῆς, τέμνει νέας ὁδοὺς εἰς τὰς μέχρι τοῦδε ἐπικρατούσας εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Γεωργίας μεθόδους διὰ τῆς ἐμπορικῆς καὶ οὐχὶ τεχνικῆς μόνον μελέτης κλάδου τινὸς τῆς παραγωγῆς μας καὶ τῆς ἐνισχύσεως αὐτοῦ πρὸς κατάκτησιν νέων ἀγορῶν (4).

Δησιὰ μέτρα

Τὴν παραγωγικὴν πολιτικὴν τῆς Ἑλλάδος χαρακτηρίζει κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη ἡ ζωηρὰ ἐπιθυμία ἐφαρμογῆς γεωργικῆς πολιτικῆς ἀλλὰ καὶ ἡ ἔλλειψις ὀρισμένου ἐπὶ τούτῳ προγράμματος καὶ μάλιστα προ

(1) Χ. Εὐελπίδου, *Αὐτοδιοίκησις καὶ Γεωργία*, Ἀθῆναι 1930, σελ. 8 καὶ ἐπ.

(2) Νόμος 4556, 24 Ἀπριλίου 1930.

(3) Νόμος 4639, τῆς 8 Μαΐου 1930.

(4) Νόμος 4856, 16 Σεπτεμβρίου 1930, ἀρθρα 8—11.

σαρμοζομένον εἰς τὰς παρ' ἡμῖν συνθήκας. Ἀποτελέσεια τοῦτο εἶναι:

α) Ἡ στενῶς τεχνικὴ ἐξέτασις τῶν γεωργικῶν μας ζητημάτων ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας, ἀνευ μελέτης καὶ τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς αὐτῶν ἀπόψεως καὶ ἡ συναγῆς μονομερῆς αὐτοῦ ἐνέργεια.

β) Ἡ ὑπὸ τῶν λοιπῶν Ὑπουργείων ἀσκήσις δημοσιονομικῆς, ἐμπορικῆς, ἐξωτερικῆς, συγκοινωνιακῆς κλπ. πολιτικῆς ἀνεξαρτήτου ἢ καὶ ἀντιθέτου πρὸς τὴν γεωργικὴν ταιαύτην, τὴν ἀνατεθεῖσαν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Γεωργίας.

Ἄλλ' ἡ γεωργικὴ κρίσις ἀποτελεῖ πολυσχιδῆς οἰκονομικοκοινωνικὸν φαινόμενον, τὸ ὁποῖον μόνον ἡ συντονισμένη ἐνέργεια πασῶν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ πάντων τῶν ἐνδιαφερομένων δύναται ν' ἀντιμετωπίσῃ. Ἀποτελεῖ ἐπὶ πλέον, ὡς εἴπομεν, φαινόμενον χρονίας μορφῆς, τὸ ὁποῖον δὲν δύναται νὰ καταπολεμηθῇ διὰ συμπτωματικῶν καὶ συχνὰ προχείρων φαρμάκων, εἰμὴ μόνον ἐπὶ τῇ βάσει ἐνιαίου, σαφῶς μελετημένου, σοβαροῦ καὶ συνεχοῦς προγράμματος.

Τρεῖς εἶναι αἱ βασικαὶ κατευθύνσεις τῆς ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας ἀσκουμένης σήμερον πολιτικῆς:

α) Ἡ προσπίθεια ἐλαττώσεως τοῦ κόστους τῆς παραγωγῆς, τῶν γεωργικῶν προϊόντων ἐξ' ἧς ἡ συναφῆς πρὸς αὐτὴν μηχανικὴ καλλιέργεια καὶ ἡ ὀρθολογιστικὴ ὀργάνωσις (rationalisation) τῆς γεωργίας μας.

β) Ἡ ἐπιδιωκομένη σιτάρχεια τῆς χώρας.

γ) Ἡ διὰ τῆς διδασκαλίας ἐπιδίωξις τῆς ἐπεκτάσεως καὶ ἐντάσεως τῆς γεωργικῆς μας καλλιιεργείας.

Φρονοῦμεν ὅτι καὶ αἵ τρεῖς αὗται εὐθιυτηρίαί γραμμαὶ εἶνε λανθασμένα.

Ἡ ἐλλάττωσις τοῦ κόστους τῆς παραγωγῆς, ὀρθὴ κατ' ἀρχὴν εἰς μίαν βιομηχανικὴν ἐπιχείρησιν ἢ καὶ εἰς μίαν μεγάλην ἀγροτικὴν ἐκμετάλλευσιν, οὐδεμίαν σχεδὸν ἔχει σημασίαν διὰ τὸν αὐτοπροσώπως καλλιιεργοῦντα τὴν γῆν του γεωργόν, ὅστις οὐδέποτε σχεδὸν λογαριάζει τὰ εἰς τὴν καλλιιεργεῖαν καταναλισκόμενα ἡμερομισθία αὐτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας του. Ἡ περικοπὴ τῶν δαπανῶν, δηλ. τῶν ἡμερομισθίων αὐτοῦ (κιητότι περὶ τῶν ἄλλων δαπανῶν ὡς λιπασμάτων, φαρμάκων, νομῆς κλπ. δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος) τότε μόνον θ' ἀνεκούφιζεν αὐτόν, ὅταν οὗτος θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰ καὶ σήμερον πλεονάζοντα ἡμερομισθία του ἀλλαχοῦ, πρᾶγμα, κατὰ κανόνα, ἀδύνατον παρ' ἡμῖν. Ἀντιθέτως μάλιστα νομιζομεν ὅτι ἡ ἐλάττωσις τοῦ κόστους τῆς παραγωγῆς, ἐπιφέρουσα ἀναγκαστικῶς, ὡς ἐκ τοῦ νόμου τῆς μὴ ἀναλόγου ἀποδόσεως, σχετικὴν ἐλάττωσιν τῆς ἀκαθάρστου προσόδου θ' ἀποβῇ λίαν ἐπιζήμιος καὶ εἰς τὸν παραγωγὸν ἀλλὰ πρὸ πάντων εἰς τὴν ἐν γένει ἔθνηκὴν μας οἰκονομίαν. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐνδιαφέρει τοὺς μικροκαλλιιεργητάς, οἵτινες ἀποτελοῦν πλέον τὴν ὀλότητα σχεδὸν τῶν γεωργῶν μας, δὲν εἶνε τόσον ἡ καθαρὰ ἀλλὰ κυρίως ἡ ἀκαθάρστος ἐκ τῆς καλλιιεργείας των πρόσοδος. Ἀλλὰ διὰ τῆς ἐλαττώσεως τῶν καλλιιεργητικῶν δαπανῶν κινδυνεύει αὕτη νὰ πέσῃ κάτω τοῦ ἐλαχίστου συντηρήσεως (existenz mini-

mun) τῆς ἀγροτικῆς οἰκογενείας καὶ νὰ προκαλέσῃ τὸν ὑποβιβασμὸν τοῦ βιοτικῆς τῆς ἐπιπέδου ἢ ἀκόμη καὶ τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς γεωργικῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἡ μηχανικὴ καλλιέργεια ἐνδείκνυται ἀπολύτως ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει ἔλλειψις μᾶλλον ἀγροτικῶν χειρῶν, ὡς εἶνε τὰ κράτη τὰ ἔχοντα ἀραιὸν πληθυσμὸν, λ.χ. αἱ Ἑν. Πολιτεῖαι μὲ 15,7 κατοίκους κατὰ χμ.², ἡ Ἀργεντινὴ μὲ 4,15, ὁ Καναδᾶς μὲ 1, ἡ Αὐστραλία μὲ 0,8, ἡ Βόρειος Ρωσσία κτλ. Προσιδιάζει μᾶλλον εἰς τὴν ἐκτατικὴν μὲ μικρὰς στρεμματικὰς ἀποδόσεις καλλιέργειαν καὶ ὄχι εἰς τὴν ἐντατικὴν τοιαύτην, τῆς ὁποίας ἔχομεν ἡμεῖς ἀνάγκην, παρουσιάζοντες μέσην πυκνότητα πληθυσμοῦ 48 κατοίκων κατὰ χμ.² καὶ μάλιστα κατὰ 590)ο γεωργικὸν καὶ κτηνοτροφικόν. Ἡ μηχανικὴ καλλιέργεια συνιστᾶται παρ' ἡμῖν εἰς ὠρισμένας μόνον περιπτώσεις, ἰδίᾳ πρὸς ἐκχερσώσεις ἢ βαθυτέρας περιοδικὰς ἀρόσεις πεδινῶν ἀγρῶν (βενζινάροτρα), πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς τοπικῆς καὶ εἰς συγκεκριμένας ἐποχὰς τοῦ ἔτους παρουσιαζομένης ἐνίοτε ἔλλειψεως ἐργατικῶν χειρῶν (π. χ. θεριστικαὶ εἰς Θεσσαλίαν), πρὸς βελτίωσιν καὶ οἰκονομίαν τοῦ σπόρου (σιτοδιαλογεῖς καὶ σπαρτικαὶ μηχαναί) καὶ τέλος πρὸς ἀπαλλαγὴν τοῦ γεωργοῦ καὶ τῶν ζώων τοῦ ἀπὸ λίαν ἐπαχθῶν ἐργασιῶν (λ. χ. ἀλωνιστικαί). Εἰς τὰς περιπτώσεις ὅμως ταύτας ἐνδείκνυται ἡ ὁμαδικὴ κατὰ προτίμησιν συνεταιρικὴ προμῆθεια καὶ χρῆσις αὐτῶν. Ἐὰν ὅμως τυχὸν οἱ γεωργοὶ μας ἐφήρμοζον τὴν ἀτομικὴν ἀγορὰν βενζιναρότρων καὶ δὴ εἰς μεγάλην, ὡς ἐπεδιώχθη ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας κλίμακα (1), θὰ ἐπέφερον αὕτη τὴν δυσανάλογον ἐπιβάρυνσιν αὐτῶν καὶ ἐπομένως τὴν ἐπικίνδυνον ἐπέκτασιν τῆς γεωργικῆς κρίσεως.

Τὰς ἀνωτέρω ἀντιλήψεις ὀλοκληρῶνει ἡ προταθεῖσα ὀρθολογιστικὴ ὀργάνωσις (rationalisation) τῆς γεωργίας μας, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἀμερικῇ ἰδίᾳ ἐπικρατούντων, προκειμένου περὶ βιομηχανίας κυρίως συστημάτων (2). Διὰ ταύτης ἐλαττοῦνται ἐτι μᾶλλον τὰ καλλιεργητικὰ ἔξοδα καὶ αὐξάνεται εἰς τὸ ἀνώτατον ἡ ἀπόδοσις τῶν ἀτόμων καὶ τῶν μηχανῶν. Ἄμεσος ὅμως συνέπεια αὐτῆς θὰ ἦτο ἡ σοβαρὰ ἐλάττωσις τῶν ἀπαιτουμένων πρὸς καλλιέργειαν τῆς γῆς ἐργατικῶν χειρῶν καὶ ἡ δημιουργία παρὰ τὴν οἰκονομικὴν καὶ δυσθεραπεύτου κοινωνικῆς κρίσεως, ὡς ἐκ τῆς φυσικῆς ἐγκαταλείψεως τῶν ἀγρῶν ὑπὸ τῶν πλεοναζόντων γεωργῶν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ζήτημα τῆς σιταρκείας, πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν εὐρωπαϊκῶν τοῦλάχιστον κρατῶν—καὶ μάλιστα τὰ πλουσιώτερα καὶ τὰ καλύτερα καλλιεργούμενα—δὲν εἶνε σιταρική. Ὅπως δὲ ἀπέδειξε παραστατικώτατα καὶ ὁ καθηγητῆς κ. Ν. Ἀναγνωστόπουλος, ἡ Ἑλλὰς εὐρίσκειται εἰς τὴν χειροτέραν γεωγραφικῶς μοῖραν πρὸς παραγωγὴν σιτη-

(1) Βλ. συνέντευξιν τοῦ Γεν. Δ)τοῦ τῆς Γεωργίας κ. Ι. Καραμάνου εἰς τὸ «Ἐλεύθερον Βῆμα» τῆς 14 Ἰουλίου 1929 καὶ ἄρθρον τοῦ Διευθυντοῦ τῶν Γεωργικῶν Ἐφαρμογῶν κ. Β. Κυπριάδου εἰς τὴν αὐτὴν Ἐφημερίδα τῆς 21 Ἰουλίου 1929.

(2) Βλ. Μελέτην τοῦ Γεν. Γραμματέως τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας κ. Σ. Πιστολάκη, εἰς «Ἐλεύθερον Βῆμα» 19-22 Ὀκτωβρίου 1930.

ρῶν (1). Ἄλλωστε ἡ σιτοπαραγωγή εἶνε λίαν πτωχὴ καλλιέργεια, ἀποφέρουσα κατὰ στρέμμα, ὡς ἐξεθέσαμεν ἀνωτέρω, παρ' ὄλην τὴν δασμολογικὴν προστασίαν καὶ τὴν συγκέντρωσιν, τὸ 1|2 τῆς εἰς χοῦμα ἀποδόσεως τοῦ βάμβακος τὸ 1|3 τῆς σταφίδος, τὸ 1|5—1|8 τοῦ καπνοῦ Ἐκείνο λοιπὸν τὸ ὁποῖον ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου πρέπει νὰ ἐπιδιώξωμεν φρονοῦμεν ὅτι εἶνε ὅπως, εἰ δυνατόν, κάθε γεωργικὴ οἰκογένεια παράγει τὸν διὰ τὸ ψωμί της ἀπαιτούμενον σίτον καὶ τὸ διὰ τὰ ζῆλά της χρῆσιμον ἄχρουν. Ἐξαιρετικῶς εἰς τινὰς περιφερείας, ὅπου ἡ σιτοκαλλιέργεια ἐπιβάλλεται ὑπὸ τῶν συνθηκῶν τοῦ περιβάλλοντος (λ.χ. κάμπος Λαρίστης, περιφέρεια Ὀρεστιάδος—Διδυμοτείχου) πρέπει νὰ ληφθοῦν μέτρα πρὸς ἱκανοποιητικὴν ἀγορὰν τῶν περισσευμάτων τῶν γεωργῶν. Ἡ ἐπιβολὴ βαρέως ἐπὶ τοῦ σίτου εἰσαγωγικοῦ δασμοῦ δυσχεραίνει, ὡς εἴπομεν, τὴν θέσιν τῶν μὴ σιτοπαραγωγῶν καὶ ὑπὸ κρίσιν ὁμοίως εὕρισκομένων καλλιεργητῶν μας, ἀποτελοῦντων τὸ ἥμισυ περίπου τοῦ γεωργικοῦ καὶ κτηνοτροφικοῦ μας πληθυσμοῦ καὶ ἐπιβαρύνει, ἄνευ σοβαρᾶς ὠφελείας, ὅλον τὸν πληθυσμὸν τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ συγκέντρωσις ἀπλῶς τοῦ σίτου ἐφαρμοζομένη συστηματικῶς εἰς τὰς κατ' ἐξοχὴν σιτοπαραγωγὰς μόνον ἐπαρχίας μας, ἢ καὶ τινὰς περιφερείας παραγούσας κριθὴν καὶ ἀραβόσιτον, ἀποτελεῖ δι' αὐτὰς τὴν ἀποτελεσματικωτέραν προστασίαν, ὡς ἐξήτησαν ἄλλωστε αὐτοὶ οἱ παραγωγοί(2) καὶ ὑπεστήριξεν ὁ γεροῦσιμαστὴς κ. Ἀλ. Μυλωνᾶς (3). Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν χάριν τῆς ἰδίας καταναλώσεως σιτοκαλλιεργητῶν χωρικῶν, θὰ ἠδυνάμεθα, ἐν ἀνάγκῃ, νὰ ἐφαρμόσωμεν μέτρον ἀνάλογον πρὸς τὸ, περὶ οὗ ἀνωτέρω, ἐν Ἑλβετίᾳ ἐφαρμοζόμενον. Πρὸς ἀποφυγὴν ὁμως καταστρατηγήσεως τῶν μέτρων τούτων, ἐνδείκνυται ἡ ἐπιβολὴ τοῦ δελτίου κυκλοφορίας τῶν σιτηρῶν, ὡς ἐφαρμόζεται ἐν Οὐγγαρίᾳ (4), ἵνα μὴ καταλήξωμεν εἰς τὸ μονοπώλιον τοῦ σίτου, ἀπαιτοῦν κρατικὴν ὁργάνωσιν ἀρτιωτέραν τῆς ἰδικῆς μας.

Ἡ τεχνικὴ τῶν γεωργῶν ἐκπαίδευσις ἀποτελεῖ βεβαίως ἓνα σοβαρὸν παράγοντα πρὸς βελτίωσιν τῆς γεωργίας μας. Δὲν νομίζομεν ὁμως ὅτι ἡ μὴ ἔντασις καὶ κυρίως ἡ μὴ ἐπέκτασις τῶν καλλιεργείων μας, ὀφείλεται τόσον εἰς τὴν ἔλλειψιν τεχνικῆς μορφώσεως τῶν γεωργῶν μας, ὅσον εἰς τὴν ἔλλειψιν τῶν μέσων παραγωγῆς, ἥτοι καλλιεργητικῶν κεφαλαίων καὶ ἰδίᾳ κεφαλαίων ἐγγείων βελτιώσεων. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας ἀκολουθούμενον σύστημα γεωργικῆς ἐκπαιδεύσεως, φρονοῦμεν ὅτι ἐλάχιστα ἐξυπηρετεῖ τὴν γεωργίαν, ἀφοῦ δὲν ἀποσκοπεῖ τὴν τεχνικὴν

(1) Ν. Ἀναγνωστοπούλου, Σιτοκαλλιέργεια καὶ σιτάρχεια ἐν Ἑλλάδι, Ἀθῆναι 1930, σελ. 29.

(2) Βλ. Ἀποφάσεις τῆς εἰδικῆς συσκέψεως τῶν γεωργικῶν Ὀργανώσεων Μακεδονίας, Θράκης, Θεσσαλίας καὶ Ἠπείρου, τῆς συνελθούσης εἰς τὰ Γραφεῖα τοῦ Γεωργικοῦ Ἐπιμελητηρίου Θεσσαλονίκης κατὰ τὴν 7ην καὶ 8ην Ἀπριλίου ἐ. ἔ.

(3) Βλ. Μυλωνᾶ. Ἡ πτώσις τοῦ δασμοῦ τοῦ σίτου, εἰς «Πειθαρχίαν» Ἰουνίου 1930

(4) Νόμος XXII τοῦ 1930.

τῶν γεωργοπαίδων κατάρτισιν ἀλλὰ πᾶλλον τὴν προετοιμασίαν δημοσίων ὑπαλλήλων, ὡς ἐμφαίνεται ἄλλωστε καὶ ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε χρησιμοποιοῦσεως τῶν ἀποφοίτων τῶν γεωργικῶν μας σχολῶν. Τὴν αὐτὴν δυστυχῶς ὁδὸν τείνουν ν' ἀκολουθήσουν καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, ἐν τῇ ἀναμορφωτικῇ του ἀληθῶς προσπαθείᾳ, ἰδρυσόμενα γεωργικὰ σχολεῖα (1), εἰς τὰ ὁποῖα δὲν ἐλήφθη καὶ πρόνοια ἐπαρκoῦς περιοχῆς πρὸς πρακτικὴν τῶν παιδίων ἐξάσκησιν καὶ χορηγήσεως τῶν ἀπαραιτήτων πρὸς τοῦτο ἐγκαταστάσεων καὶ μέσων. Ἡ ὀρθολογιστικὴ ὀργάνωσις τῆς γεωργικῆς ἐκπαίδευσεως δὲν συνίσταται εἰς τὴν ἴδρυσιν θεωρητικῶν ἀπλῶν γεωργικῶν σχολείων, ὧν οἱ ἀπόφοιτοι τρέπονται μακρὰν τῶν ἀγρῶν, ἀλλ' εἰς τὴν ἐν τῇ ἐργασίᾳ αὐτῶν τούτων τῶν παιδίων τῶν γεωργῶν ὑπόδειξιν τῶν ἐπιβαλλομένων βελτιώσεων εἰς τὰς καλλιεργητικὰς μεθόδους τῆς περιφερείας.

Ἄλλ' ἡ ἐφαρμογὴ πάντων τῶν ἀνωτέρω μέτρων θέλει ἐπιφέρει τὸς καρποὺς αὐτῆς εἰς ἀπώτερον μέλλον, ἐνῶ ἡ σημερινὴ κρίσις ὑπονομεύει αὐτὴν τὴν ὑπαρξίν τῆς γεωργικῆς τῶν χωρικῶν μας ἐκμεταλλεύσεως. Ἐπιβάλλεται ἄρα ὅπως ἀσχοληθῶμεν σοβαρώτερον μὲ αὐτὴν, τονώνοντες τὸ οἰκονομικὸν ἰσοῦγιον τῆς γεωργικῆς οἰκογενείας, οὐχὶ διὰ τῆς περικοπῆς τῶν καλλιεργητικῶν ἢ ἀκόμη καὶ βιωτικῶν τῆς δαπανῶν, ἀλλὰ κυρίως διὰ τῆς αὐξήσεως τῶν ἐσόδων τῆς. Πρέπει λοιπὸν νὰ μελετηθῇ, κατὰ περιφερείας, ὁ συνήθης προϋπολογισμὸς μιᾶς τοιαύτης οἰκογενείας καὶ νὰ ληφθοῦν τὰ ἐνδεικνυόμενα ἐκάστοτε μέτρα πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἐνεργητικοῦ αὐτοῦ. Ὡς τοιαῦτα ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, φρονούμεν ὅτι ἐπιβάλλονται:

α) Ἡ συμπλήρωσις τῆς γεωργικῆς ἐκμεταλλεύσεως διὰ τῆς κτηνοτροφικῆς τοιαύτης.

β) Ἡ, κατὰ τὸ δυνατόν, ποικιλία τῆς εἰς τινὰς περιφερείας ἐπικρατούσης μονοκαλλιεργείας.

γ) Ἡ ἐνίσχυσις μερικῶν καλλιεργειῶν ἐπιτυγχανουσῶν παρ' ἡμῖν, ἢ τῶν ὁποίων τὰ προϊόντα δύνανται εὐκόλως νὰ διατεθοῦν.

δ) Ἡ προσαρμογὴ τῆς παραγωγῆς μας πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς καταναλώσεως.

ε) Ἡ βελτίωσις τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος διὰ τῆς ἐκτελέσεως ὑδραυλικῶν ἰδίᾳ ἔργων.

στ) Ἡ ἀνάπτυξις ἀγροτικῶν βιοτεχνιῶν

καὶ ζ) Ἡ ὀργάνωσις τῶν παραγωγῶν πρὸς ἱκανοποιητικὴν διάθεσιν τῶν προϊόντων των.

Ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἀνωτέρω ληπτέων μέτρων ἐκφεύγει τῆς παρούσης. Ἀρκούμεθα μόνον νὰ τονίσωμεν ὅτι ἡ οἰκόσιτος κτηνοτροφικὴ ἐκμετάλλευσις ἐμφανίζει, κατὰ κανόνα, τὴν ἐντελεστέραν μορφήν τῆς γεωργικῆς ἐπιχειρήσεως, ἀποδίδουσα τὸ μέγιστον κατὰ μονάδα γῆς εἰσόδημα καὶ ὅτι ἐπομένως ἐνδείκνυται εἰς χώρας ἐχούσας ἀνεπάρκειαν καλλιεργησίμου ἐκτά-

(1) Νόμος 4397, τῆς 24 Ἀγούστου 1929 ἄρθρον 25.

σεως, ὡς ἡ ἡμετέρα. Ἐξ ἄλλου τὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα εἶνε, ὡς εἶδομεν, τὰ ὀλιγότερον ἢ οὐδὲν ἐν τῇ διεθνῇ ἀγορᾷ ὑποκείμενα εἰς τὴν κρίσιν. Τέλος ὅτι ἡ ἡμετέρα ἀγορὰ παρουσιάζει εἰρῆν ἔδιαιμος καταναλώσεως αὐτῶν ἀφοῦ, κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, εἰσηγάγομεν τοιαῦτα ἀξίας 1.018.328.818 δραχμῶν (1). Σημειωτέον μάλιστα ὅτι τὴν μορφήν ταύτην τῆς γεωργικῆς ἐκμεταλλεύσεως ἐνεθίχρουναν ὅλα σχεδὸν τὰ προηγμένα κράτη, ἰδίᾳ δὲ τὰ παρουσιάζοντα στενότητα γῆς (Ὑλλανδία, Βέλγιον, Δανία, Γερμανία) ἀπὸ τῆς γεωργικῆς κρίσεως τοῦ 1880 καὶ ἐντεῦθεν, δηλ. ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας τῶν πέραν τοῦ Ἀτλαντικοῦ εὐθηνῶν σιτηρῶν. Κατόπιν τοῦ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο συγκληθέντος Κτηνοτροφικοῦ Συνεδρίου, τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Γεωργίας ἀπεφάσισε, πολὺ ὀρθῶς, τὴν λήψιν μέτρων πρὸς προστασίαν τῆς κτηνοτροφίας. Τὰ μέτρα ὅμως ταῦτα ἀποβλέπουν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν νομαδικὴν κτηνοτροφίαν καὶ ὄχι εἰς τὴν οἰκίστιον τοιαύτην, τὴν ἀποτελοῦσαν τὴν φυσικὴν συμπλήρωσιν τῆς γεωργικῆς ἐκμεταλλεύσεως. Εἰδικώτερον ἐπιβάλλεται ἡ ἀνάπτυξις τῆς κτηνοτροφίας τῶν ἐγκατασταθέντων προσφύγων καὶ μάλιστα διὰ ζώων ἐγχωρίων, ἀντεχόντων εἰς τὰς παρ' ἡμῖν συνθήκας, καθότι ἐκ τῶν ὀλίγων χορηγηθέντων αὐτοῖς τοιούτων, ξένης προελεύσεως, οὐδὲν σχεδὸν ἀπομένει.

Εἰς τὴν γεωργικὴν καλλιέργειαν προσδίδει ἐπίσης ἀντοχὴν κατὰ τὰς κρίσεις, εἴτε ὑποπαραγωγῆς εἴτε πτώσεως τῶν τιμῶν, ἡ ποικιλία αὐτῆς, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐλαττώνουσα τὰ ἀγοραζόμενα ὑπὸ τοῦ γεωργοῦ εἶδη (λαχανικά, ὄσπρια, γεώμηλα κτλ.), ἀφ' ἑτέρου δὲ προσκομίζουσα αὐτῷ μικρὸν εἰσόδημα ἐκ πωλουμένων εἰδῶν (καρποί, οἶνος, σισάμιον κ. τ. λ.). Ἰδιαιτέρα προσοχὴ πρέπει νὰ δοθῇ ἐπίσης εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κτηνοτροφίας μας, ὅχι βεβαίως εἰς βιομηχανικὰ κτηνοτροφεῖα, ὡς ἐπιδιώκει τὸ Ὑπουργεῖον Γεωργίας (2), ἀλλ' ὡς συμπλήρωμα τῆς χωρικῆς ἐκμεταλλεύσεως. Ἐπίσης ἐπιβάλλεται ἡ ὑπὸ τὸν αὐτὸν τύπον πρόνοια ὑπὲρ τῆς φθινοῦσης παρ' ἡμῖν κτηνοτροφίας, ἐνῶ ἀντιθέτως ἀναπτύσσεται ἡ μεταξοβιομηχανία μας.

Ὑπάρχουν ἐπίσης πλούσιαι καλλιέργειαι, ὧν ἡ ἀνάπτυξις δύναται ν' ἀποβῇ συμφέρουσα εἰς πολλὰς περιφερείας τῆς Χώρας μας, ὡς λ. χ. τοῦ λίνου, τῆς καννάβης, τῶν προΐμων λαχανικῶν καὶ ὀπωρῶν (δι' ἐξαγωγὴν ἰδίᾳ) τῶν ἀνθέων μυροποιίας κτλ. Καὶ κυρίως τοῦ βάμβακος, δεδομένου ὅτι εἰσάγομεν κατ' ἔτος τοιοῦτον ἀκατέργαστον ἀξίας 91 ἑκατομμυρίων, νήματα βαμβακερὰ ἀξίας 141 ἑκατ. καὶ ὑφάσματα βαμβακερὰ ἀξίας 680 ἑκατ. δραχμῶν (3).

(1) Τὰ εἰσαχθέντα εἶδη ἔχουν ὡς ἑξῆς :

Ζῶα διάφορα	ἀξίας	δραχ.	517.805.585
Κτηνοτροφικὰ προϊόντα	"	"	215.370.292
Δέρματα	"	"	206.195.391
Ἐρῖα καὶ τρίχες	"	"	78.957.600

(Μηνιαῖον Δελτίον τοῦ Εἰδ. Ἐμπορίου τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι, Δ)βριος 1929).

(2) Νόμος 4856, τῆς 16 Σεπτεμβρίου 1930, ἀρθρα 12—16.

(3) Μηνιαῖον Δελτίον τοῦ Εἰδ. Ἐμπορίου τῆς Ἑλλάδος, Δεκέμβριος 1929.

Ἡ ἀγορὰ γεωργικῶν προϊόντων δύναται νὰ εὐρυνθῇ διὰ τῆς δημιουργίας εἰδῶν ὅχι ἀμέσου ἀνάγκης, χρησίμων εἰς ἓνα ἐπίπεδον ζωῆς ἀνώτερον, οἷον ὀπωρῶν πρώτης ποιότητος, λαχανικῶν ἐξειγενισμένων, τυρῶν πολυτελείας, ποτῶν διαφόρων κτλ. Πρὸς τοῦτο πρέπει ὅμως νὰ μελετηθοῦν αἱ ἀνάγκαι τῆς καταναλώσεως καὶ αἱ δυνατότητες παραγωγῆς τοιούτων προϊόντων. Οὕτω λ.χ. εἰς πολλὰς περιφερείας ἀντὶ τῆς κριθῆς διὰ νομὴν ζῶων θὰ ἠδύνατο νὰ καλλιεργηθῇ κριθὴ διὰ ζῦθον, ὡς ἢ εἰς τὴν ἐπαρχίαν Φλωρίνης ἐπιτυχάνουσα ποικιλία Πράϊορ. Ἄλλοι θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπεκταθῇ ἡ καλλιέργεια σκληρῶν σίτων, καταναλισσομένων εἰς τὴν μακαρονοποιίαν, ὅποτε θὰ ἐπεβάλλετο καὶ ἡ εἰδικὴ αὐτῶν διανομολογικὴ προστασία.

Ἡ ἐκτέλεσις τῶν μεγάλων ἰδρουλικῶν ἔργων τοῦ Ἄξιου καὶ τοῦ Νέστου θὰ ἐνισχύσῃ σοβαρῶς τὴν γεωργικὴν μας παραγωγὴν, αὐξάνουσα τὴν τόσῳ στενὴν καλλιεργήσιμον ἡμῶν ἔκτασιν καὶ ἀπιδίδουσα εἰς τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν γαίης γονίμους, ἱκανὰς πρὸς πλουσίας καλλιεργείας (λ.χ. βάμβακα, τριφύλλια, κάνναβιν κτλ.) καὶ οἰγί, ὡς ὑπεστηρίχθη, πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος τῆς σιταρχείας μας, ἀφοῦ ἡ καλλιέργεια σιτηρῶν δέον νὰ γίνηται εἰς αὐτὰς ἔξαιρετικῶς, ἐφ' ὅσον μόνον αἱ καλλιεργητικαὶ ἀνάγκαι ἐπιβάλλουν αὐτήν. Ἡ ἐκτέλεσις ὅμως τῶν ἀνωτέρω ἔργων προχωρεῖ χωρὶς νὰ ἔχη γίνῃ ἡ ἀπαραίτητος προμελέτῃ τῆς χρησιμοποίησεως αὐτῶν, ἐξ ἧς θὰ ρυθμισθῇ τὸ ζήτημα καὶ τὸ σύστημα τῆς ἀρδεύσεως αὐτῶν, καθότι ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἀποξηραντικῶν ἔργων ἀνευ τυχόν τῆς συμπληρώσεως αὐτῶν δι' ἀρδευτικῶν τοιούτων θέλει σημάνη τὴν οἰκονομικὴν ἀποτυχίαν των.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἔργων τούτων, πλεῖστα ὅσα ἄλλα μικρότερα, τοπικῆς φύσεως, ἀπαιτοῦντα περιορισμένην μᾶλλον δαπάνην ἀλλὰ παρουσιάζοντα ἀσφαλῆ οἰκονομικὴν ἀπόδοσιν, θὰ ἠδύναντο νὰ αὐξήσουν σοβαρῶς καὶ σταθεροποιήσουν τὰς ἀποδόσεις τῶν καλλιεργειῶν μας, νὰ ἐπιτρέψουν τὴν κατὰ τόπους εἰσαγωγὴν νέων πλουσιωτέρων τοιούτων καὶ ἀκόμη νὰ βελτιώσουν τὴν ποιότητα τῶν παραγομένων εἰδῶν. Ἡ διὰ τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἔργων τούτων ἐνίσχυσις τῆς γεωργίας μας, αὐξάνουσα σοβαρῶς καὶ διαρκέστερον τὰς ἀποδόσεις της, θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν ἔχοντα ἀνεπάρκειαν γῆς γεωργόν μας ν' ἀντιμετωπίσῃ ἀποτελεσματικώτερον τὴν ἤδη χρονίαν, ἰδίᾳ παρ' ἡμῖν, γεωργικὴν κρίσιν. Διὰ τοῦτο ἐπιβάλλεται ἡ παροχὴ μέσων ἐργασίας εἰς τὴν ἰδρουθεῖσαν παρὰ τῷ Ὑπουργείῳ Γεωργίας Τεχνικὴν Ὑπηρεσίαν.

Ἄλλ' εἰς πολλὰς περιφερείας τὸ στάδιον δρώσεως τῶν γεωργῶν μας εἶνε περιορισμένον, εἴτε ἔνεκα τῶν φυσικῶν συνθηκῶν, εἴτε ἔνεκα τῆς στενότητος τῆς γῆς. Ἡ μέχρι τοῦδε συνηθεστέρα παραγωγὴ αὐτῶν ἦτο ἡ παραγωγὴ παιδιῶν, τὰ ὅποια οἱ γονεῖς των ἔστελλον ὅπως ἐργασθοῦν εἴτε εἰς τὰς πόλεις εἴτε εἰς τὴν ξένην, συμπληροῦντες ἐκ των ἐμβασμάτων αὐτῶν τὸ ἔλλειμμα τῆς καλλιεργείας των. Ἡ ἀπαγόρευσις ὅμως τῆς μεταναστεύσεως καὶ ἡ εἰσορὴ τῶν προσφύγων εἰς τὰς πόλεις ἐδυσχαίρανον σοβαρῶς τὴν θέσιν τῶν γεωργῶν τούτων. Εἰς τὰς περιφερείας ταύτας πρέπει νὰ ληφθῇ

εἰδικὴ μέριμνα διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς οἰκοσίου βιομηχανίας καὶ χειροτεχνίας, ἰδίᾳ ὑπὸ τὴν συνεταιριστικὴν μορφήν. Ἐπίσης εἰς τὰς καπνοπαραγωγικὰς περιφερείας ἐνδείκνυται ἢ εἰς τὰ χωρία, εἰς συνεταιρικὰς ἀποθήκας, συσκευὴ τῶν καπνῶν ἐνῶ σήμερον μέγιστον μέρος τῶν χωρικῶν μεταβαίνει κατὰ τὸν χειμῶνα εἰς τὰς πόλεις ἵνα πυκνώσῃ τὰς τῆξεις τῶν καπνεργατῶν.

Ἄλλὰ καὶ γενικώτερον ἐπιβάλλεται παρ' ἡμῖν, ὡς ἐκ τῆς στενότητος ἰδίᾳ τῆς καλλιεργησίμου γῆς, ἡ ἀνάπτυξις ὠρισμένων κλάδων τῆς ἀγροτικῆς βιομηχανίας, εὐρισκομένων εἰς καλυτέρας συνθήκας προκοπῆς εἰς τὴν ὑπαίθρου παρὰ εἰς τὰς πόλεις ὡς λ.χ. ταπητουργίας, πλεκτικῆς, καλαθοποιίας κτλ. Εἰς τὰς περιφερείας ἰδίᾳ ὅπου ἐπικρατεῖ ἡ μονοκαλλιέργεια, ὁ χωρικός καὶ ἡ οἰκογένειά του ἔχουν πρὸς διάθεσιν πολλὰ κατὰ καιροῦς ἡμερομίσθια. Π.χ. ὁ καλλιεργητὴς σιτηρῶν Λαρίσης, ἔχων 120 στρέμματα καλλιεργήσιμα ἐργάζεται μόνον 100 ἡμέρας κατ' ἔτος, ὁ καπνοκαλλιεργητὴς Ἀν. Μακεδονίας ἔχων 12 στρέμματα ἐργάζεται 120 ἡμέρας κτλ. Ἡ ἴδρσις τοπικῶν σταθμῶν ἠλεκτροκινήσεως, εἴτε ἐξ ὑδραυλικῶν πτώσεων, εἴτε ἐκ τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ εἰς πλεῖστα ὅσα μέρη εὐρισκομένου παρ' ἡμῖν λιγνίτου θὰ διηυκόλυνε πολὺ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀγροτικῆς βιομηχανίας. Οὕτω διὰ τῆς ἐκτὸς τῆς γεωργίας αὐξήσεως τῆς προσόδου τῆς γεωργικῆς οἰκογενείας θὰ ἠδύνατο ν' αὐξηθῇ ἡ ἀντοχὴ αὐτῆς εἰς τὰς γεωργικὰς κρίσεις καὶ θὰ κατεπολεμεῖτο ἀποτελεσματικῶς ὁ οὐρμπανισμός.

Ἐκ παραλλήλου ὅμως πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῇ κυρίως ἡ ἀνάπτυξις κατ' ἔντασιν καὶ ἔκτασιν, τῶν λοιπῶν ὑπαρχουσῶν καλλιεργειῶν μας, ἀφοῦ αὗται κυριαρχοῦν παρ' ἡμῖν, ὄχι μόνον ἀπλῶς ἐκ συνθηδείας ἀλλὰ καὶ ὡς προσαρμοζόμεναι καλύτερον εἰς τὸ φυσικὸν καὶ οἰκονομικὸν μας περιβάλλον. Αἱ τοσάκις λοιπὸν ἀναπτυχθεῖσαι γινῶμαι περὶ περιορισμοῦ ἐνίων καλλιεργειῶν ὡς τοῦ καπνοῦ, τῆς σταφίδος, τῆς ἀμπέλου κτλ. καλλιεργειῶν δηλ. πλουσίων εἰς ἀκαθάριστον ἀπόδοσιν, ἀντιστρατεύονται πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς γεωργικῆς οἰκονομίας.

Δεδομένης ὅμως τῆς φύσεως τῶν καλλιεργειῶν μας, ἰδιάζουσα προσοχὴ ὀφείλεται εἰς τὴν ποιότητα τῶν ἐσοδείων αὐτῶν. Λίαν ὀρθὰ ἐπομένως εἶνε τὰ ληφθέντι μέτρα τόσον πρὸς ἀπαγόρευσιν τῆς καλλιεργείας εὐγενῶν καπνῶν εἰς ἀκατάλληλα ἐδάφη, ὅσον καὶ διὰ τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἀνεπεξεργάστου αὐτῶν ἐξαγωγῆς. Ἀνάλογα μέτρα θὰ ἔπρεπε νὰ ληφθοῦν, νομίζομεν, δι' ὅλα τὰ ἐξαγόμενα πολυτελείας μᾶλλον εἶδη μας, ὡς ἐλαίας, ἔλαιον, οἶνον, καρπούς κλπ. ἀπαγορευομένης τῆς ἐξαγωγῆς τῶν κακῆς ποιότητος ἢ τῶν κακῶς συσκευασμένων ἐξ αὐτῶν. Τοῦτο ἐφαρμόζεται πρὸ καιροῦ εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ συναγωνιζόμενα τὰ προϊόντα μας κράτη καὶ τελευταίως ἀκόμη εἰς τὴν Γιουγκοσλαβίαν (1). Οὕτω θὰ κατορθωθῇ τέλος καὶ ἡ τμηματικὴ κατάργησις τοῦ τόσον βαρύνοντος τὴν ἐξαγωγὴν τῆς σταφίδος μας παρακρατήματος,

(1) Νόμος 18 Νοεμβρίου 1929.

καὶ τῆς ἀντικαταστάσεως αὐτοῦ διὰ τῆς ἀπαιγοφείσεως ἐξαγωγῆς τῶν κατωτέρων αὐτῆς ποιοτήτων.

Εἰς τὴν αἵξησιν τῶν ἀποδόσεων τῶν καλλιεργειῶν μας, ὡς καὶ εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς ποιότητος αὐτῶν θὰ συντείνῃ καὶ ἡ ἔγκαιρος, εἰ δυνατὸν μάλιστα προληπτικὴ, καταπολέμησις τῶν ἀσθενειῶν τῶν φυτῶν. Τοῦτο δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ τῆς ἐπεκτασεως τῆς δράσεως τοῦ ταμείου Ἑλαίας, ἀντὶ τῆς νῦν ἀποφασισθείσης καταργήσεως αὐτοῦ (1).

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον ἐπείγει πρὸ παντὸς διὰ τὴν καταπολέμησιν τῆς κρίσεως εἶνε ἡ ὀργάνωσις τῶν γεωργῶν. Ὀργάνωσις αὐτῶν ὡς παραγωγῶν (συνεταιρισμοὶ οἰνοποιητικοί, ἐλαιουργικοί, γαλακτοκομικοί, κοινῆς χρήσεως μηχανῶν, ἐκτελέσεως βελτιώσεων, συσκευασίας καπνῶν κτλ.). Ὀργάνωσις αὐτῶν ὡς καταναλωτῶν (Προμηθευτικαὶ Ἐνώσεις συνεταιρισμῶν διὰ τὰ ἀπαιτούμενα καλλιεργητικὰ ἐφόδια καὶ οἰκιακῆς χρήσεως εἶδη πρώτης ἀνάγκης). Ὀργάνωσις αὐτῶν ὡς πωλητῶν (Συνεταιριστικαὶ ἀποθῆκαι, Πρατήρια συνεταιρισμῶν παραγωγῶν λαχανικῶν ἢ ὀπωρῶν, μεταποιήσις πλεοναζόντων εἰδῶν).

Ἐκτὸς ὅμως τῶν τοπικῶν ὡς ἄνω ὀργανώσεων, νομίζομεν ὅτι ἐπιβάλλεται ἡ ἴδρυσις ἐιδικῶν αὐτονόμων ὀργανισμῶν διὰ τὴν προστασίαν ἐκάστου τῶν παραγομένων κυριωτέρων παρ' ἡμῖν εἰδῶν καὶ εἰδικώτερον διὰ τὰ ἐξαγόμενα τοιαῦτα ὡς ὁ καπνός, αἱ ἐλαταί, ὁ οἶνος, ἡ σουλτανίνα, τὰ χαρούπια καὶ τὰ κουνούλια. Σημειωτέον ὅτι λειτουργοῦν ἤδη παρ' ἡμῖν διάφοροι ὀργανισμοὶ αὐτόνομοι διὰ τὴν σταφίδα (2), διὰ τὰ σῦκα (3), διὰ τὸ ἐρυθρὸν πιπέρι Καρατζόβας (4), διὰ τὰς ἐλαίας Ἀμφίσσης—Σαλώνων (5), διὰ τὰς σταφυλάς Ἡρακλείου (6) καὶ συνεστήθη ἐσχάτως τοιοῦτος διὰ τὰ κίτρα Κρήτης. Ἡ ἐν πολλοῖς ἀνεπιτυχῆς ἐνέργεια τοῦ Αὐτον. Σταφιδικοῦ Ὀργανισμοῦ δὲν πρέπει νὰ προδιαθῆσθῃ κακῶς διὰ τὴν σύστασιν τῶν προτεινομένων ὀργανισμῶν, ἀφοῦ ἀφ' ἐνὸς μὲν ἔχει καὶ ὁ ὀργανισμὸς οὗτος πολλὰ εἰς τὸ ἐνεργητικὸν αὐτοῦ νὰ ἐπιδείξῃ ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι ἀκριβῶς τὰ ἀποδειχθέντα τρωτὰ αὐτοῦ θέλουν ὀδηγήσει εἰς τὴν κατάρτισιν καὶ ἐργασίαν τῶν νέων ὀργανισμῶν.

Εἰς τοὺς ὀργανισμοὺς τούτους, εἰς τὰ Δ. Συμβούλια τῶν ὁποίων θὰ μετέχουν κυρίως ἀντιπρόσωποι τῶν ἐνδιαφερομένων παραγωγῶν ὡς καὶ ἐπίσης εἰδικοὶ ἐπιστήμονες καὶ ἀντιπρόσωποι τῶν ἀρμοδίων δημοσίων ὑπηρεσιῶν, θέλουν ἀνατεθεῖ:

α) ἡ παρακολούθησις καὶ καθοδήγησις τῶν παραγωγῶν πρὸς βελτίωσιν ἰδία τῶν προϊόντων των

(1) Βλ. Χρ. Εὐελπίδου, τὰ Εἰδικὰ Ταμεία εἰς Πειθαρχίαν, 10 Αὐγούστου 1930.

(2) Ν. Διάταγμα 13 Αὐγούστου 1925.

(3) Νόμος 4652 κυρῶν τὸ ἀπὸ 10 Σεπτεμβρίου 1929 Ν.Δ.

(4) Νόμος 4111 τῆς 20 Μαρτίου 1929.

(5) Ν. Διάταγμα 11 Μαΐου 1926.

(6) Νόμος 4263, τῆς 3 Αὐγούστου 1929.

- β) ἡ παρακολούθησις τῶν ξένων ἀγορῶν
- γ) ἡ διαφήμισις καὶ ἡ μελέτη νέων ἀγορῶν
- δ) ἡ ρύθμισις τῆς ἐξαγωγῆς
- ε) ἡ βιομηχανικὴ χρησιμοποίησις τῶν εἰδῶν
- στ) ὁ ἔλεγχος τῆς ποιότητος αὐτῶν
- ζ) ἡ καλὴ συσκευασία τῶν ἐξαγομένων ἐξ αὐτῶν
- η) ἡ εἰς τὰς κρατικὰς καὶ ἄλλας ὑπηρεσίας ὑπόδειξις τῶν ληπτέων ὑπὲρ τοῦ εἶδους μέτρων.

Ἴσως μάλιστα ἀργότερον νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ ἐνωσις πάντων τούτων τῶν ὀργανισμῶν εἰς μίαν Ὅμοσπονδίαν αὐτῶν, ἀποσκοποῦσαν τὴν ἀπὸ κοινοῦ ἐνέργειαν, ἰδίᾳ πρὸς διαφήμισιν καὶ πρὸς κατάκτησιν νέων ἀγορῶν, ἀφοῦ παρ' ἡμῖν δὲν ἐφίσταται οὐσιαστικῶς κρατικὴ ὀργάνωσις παρακολουθήσεως τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου μας.

Ἡ ὀργάνωσις τῶν παραγωγῶν ἐπιβάλλεται καὶ μάλιστα πρωτοβουλίᾳ τοῦ Κράτους εἰς μίαν χώραν, ὡς ἡ ἡμετέρα, ὅπου ἡ γεωργικὴ παραγωγή εὐρίσκειται εἰς χεῖρας 700.000 καὶ πλέον χωρικῶν, ὧν ἡ συνεννόησις καθίσταται ἄλλως ἀδύνατος. Ὡς διεπίστωσεν ἄλλωστε πολὺ ἐπιτυχῶς ὁ κ. Σ. Πιστολάκης, μίᾳ ἀνοργάνωτος οἰκονομία παρέχει πάντοτε ἐν αὐτῇ λανθανούσας τὰς ἐστίας τῆς κρίσεως, ἐστίας, αἰτινες, συμπιπτόντων καὶ ἄλλων ὄρων, ἐκδηλοῦνται κατὰ περιόδους (1). Εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα κατέληξε τέλος καὶ τὸ ἐν Βουκουρεστίῳ συνελθὸν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος 16ον Διεθνὲς συνέδριον τῆς Γεωργίας, τὸ ὁποῖον μάλιστα ἐπρότεινεν ὅπως οἱ ἐθνικοὶ οὗτοι Ὄργανισμοὶ τῶν γεωργῶν, συνεννοούμενοι, ἀποτελέσουν διεθνεῖς ἐνώσεις.

Παρατλεύρωσ πρὸς τὴν ὀργάνωσιν τῶν γεωργῶν ἐπιβάλλεται καὶ ἡ ἀνάλογος ὀργάνωσις τῆς ἀγροτικῆς πίστεως. Ἡ ἴδρυσις τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον πρὸς τοῦτο βῆμα. Ἄλλ' ἡ παροχὴ περιορισμένων, ἢ ἔστω καὶ εὐρύτερων εἰς τὸ μέλλον, καλλιεργητικῶν δανείων δὲν δύναται νὰ λύσῃ τὸ ζήτημα τῆς ἀγροτικῆς πίστεως, ἀφοῦ ταῦτα χρησιμεύουν ὅπως ὁ γεωργὸς μας ἀκολουθήσῃ κούτσα-κούτσα τὸ δρόμον του, εὐκόλως πίπτων εἰς πᾶσαν ἀντίξοον περίστασιν. Νομίζομεν ὅτι ἀπαιτεῖται:

1) Εἰς εὐρύτεραν κλίμακα παροχὴ δανείων μακροπροθέσμων καὶ μεσοπροθέσμων, πρὸς βελτίωσιν τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος καὶ τῶν μέσων παραγωγῆς, κατόπιν ἐιδικῆς εἰς κάθε περίπτωσιν μελέτης τοῦ σκοπίμου τῆς διαθέσεως αὐτῶν.

2) Χορήγησις εἰς τοὺς αὐτοπροσώπως καλλιεργοῦντας δηλ. τὸ σύνολον σχεδὸν τῶν καλλιεργητῶν μας, ἀντὶ καλλιεργητικῶν δανείων τοιούτων συντηρήσεως, δηλ. πληρωμῆς μέρους τῶν ἡμερομισθίων αὐτῶν καὶ τῆς

(1) Σ. Πιστολάκη, Αἱ νέαι κατευθύνσεις ἐν τῇ ὀργάνωσει τῆς κρατικῆς διοικήσεως καὶ τῆς παραγωγῆς, ἐνθ. ἄνωτ.

οὐκογενείας των, μέσῳ τῶν Ἐνώσεων Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν, μετατρεπομένων ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς εἰσὸς προμηθευτικοὺς δευτεροβάθμιους Συνεταιρισμούς, προμηθεύοντας εἰς τὰ μέλη των εἶδη καλλιεργητικὰ καὶ οἰκιακὰ πρώτης ἀνάγκης.

3) Καλύτερα ὀργανώσεις καὶ αὔξησις τῶν πιστώσεων τῶν ἀπαυτομένων διὰ τὸ ἐμπορικὸν μέρος τῆς γεωργικῆς ἐπιχειρήσεως δηλ. κατασκευῆς ἀποθηκῶν, παροχῆς δανείων ἐπὶ πλασματικῷ ἐνεχύρῳ, παροχῆς ἀσφαλείας πιστώσεων εἰς τοὺς μέσῳ τῶν ὡς ἄνω Ὄργανώσεων ἐξίγοντας τὰ προϊόντα των. Λεδομένης τῆς σημερινῆς ἀνεπαρκείας τῶν κεφαλαίων τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς ὅπως ἀνταποκριθῆ εἰς ὅλας τὰς ἀνωτέρω ἀνάγκας τῶν παραγωγῶν, φρονοῦμεν ὅτι δύναται ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ν' ἀναλάβῃ τὸ τελευταῖον τοῦτο μέρος τῆς ἀγροτικῆς πίστεως, σχετικώτερον ἄλλωστε πρὸς τὸ ἐμπόριον.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ τοκογλυφικὰ δάνεια, τὰ πιέζοντα σήμερον τοὺς γεωργούς μας, θὰ ἠδύναντο ταῦτα, ἀποκαθαριόμενα τῶν ὑπερβολικῶν τόκων, νὰ μετατραποῦν εἰς μακροπρόθεσμα, ἄνευ τῆς ἐπεμβίσεως οὐδεμιᾶς τραπέζης ἀλλὰ δι' ἀπλῆς ἐνώπιον τοῦ οἰκείου εἰρηνοδίκου πιστοποιήσεώς των.

Ἐπεξητήθη ἐσχάτως ἡ καταπολέμησις τῆς γενικῆς κρίσεως διὰ τῆς ἐλαττώσεως τῶν τόκων τῶν Τραπεζῶν. Τὸ μέτρον τοῦτο εἶνε θεωρητικῶς λίαν ὀρθὸν καὶ ἐνδείκνυται γενικῶς εἰς παρομοίας περιπτώσεις. Ἐφαρμοζόμενον θὰ ἐπιφέρῃ ἀνακούφισιν τινὰ εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον, ἄλλ' ἐλάχιστα καὶ ἐμμέσως μόνον εἰς τὴν γεωργίαν. Καθότι ἡ ἀγροτικὴ πίστις ἀσκεῖται παρ' ἡμῖν οὐχὶ ὑφ' ὄλων τῶν Τραπεζῶν ἀλλ' ἀποκλειστικῶς εἴτε ὑπὸ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς, εἴτε ὑπὸ τῶν τοκογλύφων. Καὶ ἡ μὲν Ἀγροτικὴ Τράπεζα δὲν δύναται, ὑπὸ τὰς παρούσας συνθήκας, νὰ ἐλαττώσῃ τὸν τόκον τῶν ὑπ' αὐτῆς χορηγουμένων δανείων, ὁ δὲ τοκογλυφικὸς τόκος δὲν θὰ ἐπηρεασθῆ ἀσφαλῶς παντίπασιν ἀπὸ τὴν μείωσιν, κατὰ μίαν ἢ καὶ δύο μονάδας, τοῦ προεξοφλητικοῦ ἢ τοῦ τραπεζητικοῦ τοιούτου. Ἐκεῖνο ἄλλωστε ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὑποφέρει ἡ γεωργία μας δὲν εἶναι τὸ ὕψος τῶν τόκων ἀλλ' ἡ ἔλλειψις ἐπαρκῶν πιστώσεων, ἀναλόγων πρὸς τὰς σημερινὰς τῶν γεωργῶν ἀνάγκας τὰς αὐξηθείσας ὑπερμέτρως ὡς ἐκ τῆς γεωργικῆς κρίσεως.

Ἐκ παραλλήλου ὁμως πρὸς τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἀγροτικῆς πίστεως ὀρθὸν εἶνε νὰ ἐνισχυθῆ καὶ ἡ ἀπὸ τῶν θεομηنيῶν ἀσφάλις τῶν γεωργικῶν προϊόντων, ἰδίᾳ δὲ ἡ εἰσαγωγή παρ' ἡμῖν τοῦ θεσμοῦ τῆς κτηνασφαλείας ἧτις αὐξάνει σημαντικῶς τὴν πιστωτικὴν τοῦ γεωργοῦ ἐπιφάνειαν.

Ἡ μεταρρύθμισις τῆς ἐπὶ τῆς γεωργικῆς μας παραγωγῆς φορολογίας ἐπιβάλλεται, καθότι αὕτη εἶνε ἄνισος καὶ εἰδικῶς διὰ προϊόντα τινὰ ἐπαχθῆς, ἀφοῦ μάλιστα, ὡς ἀνεπτύξαμεν ἀνωτέρω, ἡ ἐπὶ τῆς ἀκαθαρίστου προσόδου φορολογία εἰδῶν τινῶν (καπνοῦ, ἐλαίου κτλ.) γίνεται οὐσιαστικῶς πολὺ βαρύτερα εἰς ἐποχὰς κρίσεων. Ἐπιβάλλεται λοιπὸν καὶ εἰς τὴν γεωργίαν

μας ἢ εἰσαγωγή τῆς φορολογίας τῆς καθαρῆς προσόδου. Εἰς τὴν βεβαίωσιν τῆς φορολογίας ταύτης θὰ ἠδύνατο σοφῶρὰ νὰ συμβάλλουν οἱ κατὰ τόπους γεωργικοὶ συνεταιρισμοί, εἴτε διὰ τῆς λογιστικῆς καθοδηγήσεως τῶν γεωργῶν, ὡς ἐπρότεινεν ὁ καθηγητῆς κ. Ἄρ. Σίδερης (1), εἴτε καὶ διὰ τοῦ καταρτισμοῦ ὑπὸ τῶν συνεταιρισμῶν τῶν φορολογικῶν πινάκων τῶν μελῶν των.

Ἡ τόνωσις ὅμως τοῦ ἐξαγωγικοῦ μας ἔμποριον, τὸ ὁποῖον συνίσταται σχεδὸν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἐξαγωγὴν γεωργικῶν προϊόντων, δὲν δύναται νὰ ἐπιτευχθῆ ἄνευ τῆς συνδρομῆς τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, καθότι ἰδίᾳ μεταπολεμικῶς ὅλα τὰ Κράτη διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης ἐνισχύουν τὴν ἐξαγωγὴν των. Τοῦτο εἶνε περισσότερον ἐπιβεβλημένον παρ' ἡμῖν, διδουμένου ὅτι ἐξάγομεν γεωργικὰ εἶδη πολυτελείας μᾶλλον, ἔχοντα ἐπομένως ἀνάγκην εἰδικῆς δασμολογικῆς προστασίας καὶ εἶδη ὑποκείμενα εἰς κρατικά μονοπώλια, ὡς ὁ καπνός. Ἄν καὶ ἤλλαξαν ὅμως εὐτυχῶς καὶ ἐν Ἑλλάδι αἱ μεταπολεμικαὶ κατευθύνσεις τῆς ἐξωτερικῆς μας πολιτικῆς δὲν μετεβλήθη, δυστυχῶς, ἀναλόγως οὔτε ἡ ὀργάνωσις, οὔτε ἡ νοοτροπία τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν. Οὕτω δυσχεραίνεται τὰ μέγιστα ἡ ἐξαγωγή τῆς γεωργικῆς μας παραγωγῆς, ἡ ὁποία ἔχει ν' ἀντιπαλαίση πρὸς τὴν ἐπίσημον ὑπὸ ἄλλων ἐνδιαφερομένων κρατῶν ὑποστήριξιν ὁμοειδῶν πρὸς τὰ ἰδικὰ μας προϊόντα.

Εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο ἐναπόκειται καὶ ἡ συνεννόησις μετὰ τῶν λοιπῶν γεωργικῶν Κρατῶν, ἀπὸ τὰς συνελεύσεις τῶν ὁποίων ἐπιμελῶς μέχρι τοῦδε ἀπουσίασεν ἡ Ἑλλὰς, πρὸς ἀπὸ κοινοῦ ἐνέργειαν παρὰ τῇ Κοινωνίᾳ τῶν Ἐθνῶν διὰ τὰ οἰκονομικά μας ζητήματα.

Νομίζομεν ὅτι μία τοιαύτη συνεννόησις ἐπιβάλλεται, μὲ τοὺς κάτωθι δι' ἡμᾶς ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς:

α) Τὴν κατάργησιν τῆς ρήτρας τοῦ μᾶλλον εὐνοουμένου κράτους καὶ τὴν παραδοχὴν τοῦ θεσμοῦ τοῦ ποσοστοῦ ἐξαγωγῆς (contingentement), λίαν συμφέροντος εἰς τὴν χώραν μας, παρουσιάζουσαν συνεχῶς σοβαρὸν ἔλλειμμα εἰς τὸ ἔμπορικόν της ἰσοζύγιον.

β) Τὴν χορήγησιν εἰς ὅλα τὰ καθυστερημένα ἀπὸ γεωργικῆς ἀπόψεως κράτη, ὡς καὶ τὸ ἡμέτερον, ἐπαρκῶν καὶ ὑπὸ εὐνοϊκοὺς ὄρους παρὰ τῆς Τραπεζῆς τῶν Ἐπανορθώσεων δανείων πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς μακροπροθέσμου ἀγροτικῆς πίστεως.

γ) Τὴν μείωσιν τῶν πολεμικῶν καὶ μεταπολεμικῶν δανείων, ἀναλόγως τῆς πραγματικῆς ἀξίας τοῦ χρήματος ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς συνάψεως αὐτῶν μέχρι σήμερον.

Βεβαίως ἡ Ἑλλὰς πρέπει νὰ πράξῃ καὶ μόνη της πᾶν τὸ δυνατόν πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς γεωργικῆς κρίσεως. Ἀνεπτύξαμεν ὅμως ὅτι ἡ κρίσις

(1) Ἄ. Σίδερη, Γεωργικὴ Φορολογία, Ἀθῆναι 1930, σελ. 69.

αὕτη παρουσιάζει διεθνή χαρακτῆρα. Ἡ σύμπραξις λοιπὸν τῶν ἐνδιαφερομένων Κρατῶν ἐνδείκνυται φυσικῶς, δεδομένου μάλιστα ὅτι καὶ τὰ λοιπά, μὴ γεωργικὰ κράτη ἔχουν συμφέρον νὰ ἐνισχύσουν τὴν οἰκονομίαν τῶν γεωργικῶν τοιούτων, καθότι ὑφίστανται καὶ αὐτὰ σοβαρῶς τὸν ἀντίκτυπον τῆς γεωργικῆς κρίσεως.
